

T.C.
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ESKİ TÜRK EDEBİYATI
ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

HALİMİ MUSTAFA'NIN HİLYE-İ MUHAMMED ADLI ESERİ
(İNCELEME-TENKİTLİ METİN)

Hazırlayan
Eren ATEŞ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Müzahir KILIÇ
Ağrı-2018

Beyan

Bu tezin yazılmasında, bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Eren ATEŞ

08.06.2018

T.C.
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

.....danışmanlığında, ... tarafından
hazırlanan bu çalışma/...../..... tarihinde aşağıdaki jüri tarafından.
..... Anabilim Dalı'nda tezi
olarak kabul edilmiştir.

Başkan :

İmza:

Jüri Üyesi :

İmza:

Jüri Üyesi :

İmza:

Jüri Üyesi :

İmza:

Jüri Üyesi :

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine ait olup;

Enstitü Yönetim Kurulunun .../.../201.. tarih ve / nolu kararı ile
onaylanmıştır.

.... /...../.....

ÖZET

Bu çalışmada, Halimi Mustafa'nın, Hilye-i Muhammed adlı eseri incelenmiş, tenkidli metin olarak, transkripsiyon alfabesi kriterlerine uygun şekilde yazıya geçirilmiş, edebiyat camiasında çok fazla adından söz edilmemiş olan Halimi'nin hayatı ve diğer eserleri araştırılmış, metnin muhteva özellikleri ve orijinal yazmadan alınan örnek varaklar da eklenerek sunulmaya çalışılmıştır.

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde hilye geleneği, hilye-i şeriflerin tarihi seyri ve farklı coğrafyalardaki tekamülü ele alınmıştır. İkinci bölümde Halimi Mustafa'nın, ulaşabildiğimiz kadarıyla şahsiyeti, edebi özellikleri, eserleri ve kendilerinden haberdar olduğumuz, Halimi mahlaslı diğer şairler aktarılmıştır. Üçüncü bölümde metin, din ve tasavvuf alt başlıklarında, muhteva bakımından incelenmiştir. Dördüncü bölümde, metnin genel çözümlemesi yapılarak, ulaşılan kazanımlar verilmeye çalışılmıştır. Beşinci bölümde transkripsiyonlu metin verilmiştir. Daha sonraki ekler kısmında ise eserin orijinal varaklarından örnek görseller sunularak çalışmamız neticelendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hz. Muhammed, Hilye-i Şerif, Hilye-i Muhammed, Halimi Mustafa, Eski Türk Edebiyatı

ABSTRACT

In this work, Halimi Mustafa's Hilye-i Muhammad was examined as a critical text, written in accordance with the transcription alphabet criteria, and the life and other works of Halimi, which was not mentioned in the literary mosque much, were researched, it was tried to be presented by adding sample leaflets that were taken without writing.

The study consists of five parts. In the first part, the tradition of the Hilye, the history of the Hilyes and the evolution in different geographies are discussed. In the second part, Halimi Mustafa, as far as we can see, was given other poets who are personality, literary features, works and we are aware of them. In the third chapter, text, religion and mysticism are examined in terms of their contents. In the fourth chapter, general analysis of the text has been made and tried to be achieved. In the fifth chapter transcripts are given. In the later annexes, we presented sample images from the original leafs of the work and concluded our work.

Key words: Hz. Muhammed, Hilye-i Şerif, Hilye-i Muhammed, Halimi Mustafa, Old Turkish Literature

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
c.	: Cilt
dk.	: Der-kenar
h.	: Hilye
haz.	: Hazırlayan
H.	: Hicri
Hz.	: Hazreti
mad.	: Maddesi
M.	: Miladi
nr.	: Numara
Örn.	: Örneğin
Risale	: Tasavvuf İlmine Dair Kuşeyri Risalesi
s.	: sayfa
s.a.v.	: Sallallahu aleyhi ve sellem
S	: Sayı
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
vr.	: Varak
yay.	: Yayınlayan

METİNDE KULLANILAN TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا (ā)	a, ā	ص	ş
ا (ā)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ž, ḍ
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	ṯ	غ	ġ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	q
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
خ	ḫ	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	ẓ, ḍ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	’

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
KISALTMALAR.....	III
METİNDE KULLANILAN TRANSKRİPSİYON ALFABESİ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖNSÖZ.....	VIII
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: HİLYE-İ ŞERİF.....	4
1.1. Hilye-i Şerif'in Tarihi Seyri	4
1.2. Arap Edebiyatında Hilye-i Şerif.....	5
1.3. Fars Edebiyatında Hilye-i Şerif.....	7
1.4. Türk Edebiyatında Hilye-i Şerif.....	7
2. BÖLÜM: HALİMİ MUSTAFA.....	13
2.1. Hayatı	13
2.3. Eserleri.....	15
2.4. Halimi Mahlası Kullanan Diğer Şairler.....	16
2.4.1. Lutfullah Halimi Efendi.....	16
2.4.2. Abdülhalim Efendi.....	16
2.4.3. Ahizade Abdülhalim Efendi	17
3. BÖLÜM: HİLYE-İ MUHAMMED' İN MUHTEVA BAKIMINDAN İNCELENMESİ	18
3.1. Hilye-i Muhammed	18
3.2. Hilye-i Muhammed' in Şekil Özellikleri.....	20
3.3. Hilye-i Muhammed' de Din ve Tasavvuf.....	21
3.3.1. Din	21
3.3.1.1. Allah.....	21
3.3.1.2. Peygamberler	22
3.3.1.2.1. Hz. Muhammed.....	22
3.3.1.2.2. Hz. Adem	23
3.3.1.2.3. Hz. İbrahim ve Hz. İsmail	24

3.3.1.2.4. Hz. Musa	25
3.3.1.2.5. Hz. Zülkarneyn ve Hz. Hızır	26
3.3.1.3. Melekler	27
3.3.1.4. Kitaplar	28
3.3.1.5. Ayet ve Hadisler	29
3.3.1.5.1. Ayetler.....	30
3.3.1.5.2. Hadisler	31
3.3.1.6. Dört Halife	34
3.3.1.7. Cennet ve cehennem	35
3.3.1.8. Mübarek günler ve geceler.....	37
3.3.1.9. Ahiret ile ilgili mefhumlar ve diğer itikadi meseleler.....	38
3.3.1.10. İbadet ile ilgili mefhumlar	38
3.3.2. Tasavvuf	39
3.3.2.1. Vecd	40
3.3.2.2. Sıdk	40
3.3.2.3. Cu.....	40
3.3.2.4. Hacc-ı Manevi.....	41
3.3.2.5. İstiğfar	41
3.3.2.6. Vakar.....	41
3.3.2.7. Gına.....	42
3.3.2.8. Fütüvvet	42
3.3.2.9. İhlas.....	42
3.3.2.10. Ruh.....	43
3.3.2.12. Tevekkül	44
3.3.2.13. İstikamet.....	44
3.3.2.14. Kızb.....	44
3.3.2.15. Kurban	45
3.3.2.16. İtaat	45
3.3.2.17. Masiyyet.....	45
3.3.2.18. Yakın.....	45
3.3.2.19. Kelime-i temcid	46
3.3.2.20. Tefekkür.....	46

3.3.2.21.Hased.....	46
3.3.2.22. Dua.....	47
3.3.2.23. Tasavvuf.....	47
3.3.2.24. Sufi.....	47
3.3.2.25. Kabz-ı bast	48
3.3.2.26. Yed-i Beyza	48
4. BÖLÜM: SONUÇ	50
5. BÖLÜM: METİN: HİLYE-İ MUHAMMED	51
EKLER: HİLYE-İ MUHAMMED' İN ORJİNAL METNİNDEN	
ÖRNEKLER.....	144
KAYNAKÇA.....	147
ÖZGEÇMİŞ.....	149

ÖNSÖZ

Osmanlı, kurulduğundan bu yana Türkçe konuşmuş ve yazmış yalnız -ataları Selçuklular'da olduğu gibi- bunu Arap alfabesi ile yapmıştır. 1928 yılında ise Latin alfabesine geçilmesi ile birlikte, belki o dönemde yaşayan insanlarda olmasa bile daha sonraki nesilde, *eski* tabir edilen bu yazıya karşı bir yabancılaşma meydana gelmiş, yerde bulunan ve Arap alfabesi ile Osmanlı Türkçesi ile yazılmış basit bir ilaç tarifi bile bu yabancılaşmanın neticesi olarak Kur'an-ı Kerim'den bir parça zannedilerek, hürmeten öpülüp yüksek yerlere konulmuştur. Buna, az sayıda münevver hariç, insanların geçmişlerinden kopmaları ya da onu ellerinin tersi ile itmeleri de eklenince, binlerce mühim eser tozlu raflarda kaderine terk edilmiştir.

Günümüzde ise tarihini bilme, onu tanıma ve ondan feyiz alarak ilerleme sevdası ile hareket edenlerin sayısının oldukça fazla olduğu görülmektedir. Öyle ki, artık eski bir eser üzerinde çalışmak isteyen kişiler için, bunu bulmak oldukça zorlaşmış görünmektedir zira eserler olanca hızıyla günümüz alfabesine aktarılmakta, tabir caiz ise dip köşe el değmemiş, gün yüzüne çıkmamış yazmalar araştırılmaktadır. Biz araştırmacılar açısından her ne kadar işimizi zorlaştıran bir unsur gibi görünse de bu tablo umut vericidir. Toplumsal tarih bilincinin geliştiğini, ya da tam manasıyla gelişmemiş olsa bile geleceğe dair böyle bir beklenti içerisinde girilebileceğini gösterir olması sebebi ile, yapılan çalışmalar ve verilen emekler elbette takdire şayandır.

Bizim de çalışmamız işte böyle bir tarih ve edebiyat sevdası neticesinde doğmuş, gelişmiş, akabinde kendimizi şanslı olarak addetmemize vesile olan bu eseri bulmamızla farklı bir boyut kazanmış, en sonunda da, naçizane olarak, eseri incelemek ve transkribe etmek bizlere nasip olmuştur.

Halimi Mustafa'nın Hilye-i Muhammed Adlı Eseri: İnceleme Tenkitli Metin ismini taşıyan çalışmamız beş bölüm halinde yürütülmüştür. Birinci bölümde hilye tanıtılmaya çalışılmış, onun tarihsel gelişimi ve Türk Edebiyatı'ndaki yeri ve yine bu alandaki gelişimi verilmiştir.

İkinci bölümde, eserin müellifi olan Halimi Mustafa'ya değinilmiş her ne kadar kesinlik teşkil etmese de hayatına dair bulunan bilgiler verilmiş, halihazırda malum olduğumuz iki eseri de yine bu bölümde anılmıştır.

Üçüncü bölümde metin din ve tasavvuf açısından incelenmiş bu konulardaki muhtevası verilmiş, bu konu başlıkları altında Allah, peygamberler, melekler, kitaplar, ayetler ve hadis-i şerifler, dört halife, cennet ve cehennem, mübarek gün ve geceler, ibadet ve ahiret ile ilgili mefhumlar gibi konu başlıklarında kayıt altına alınmış, metinde geçen tasavvufi terimler yine tasavvuf terimleri sözlükleri aracılığıyla karşılaştırılarak verilmeye çalışılmıştır.

Dördüncü bölümde elde edilen çıkarım ve kazanımlar bir bütün halinde ve özet mahiyetinde sunulmuştur. Beşinci bölümde metnin transkribe edilmiş versiyonu verilmiş, son olarak ekler bölümde ise nüshaların orijinal görsellerinden örnekler sunulmuştur.

Çalışmamızın dört dörtlük olduğunu iddia etmek elbette doğru olmayacaktır. Hatanın kula mahsus olduğunun farkında olarak, yaptığımız yoğun ve dikkatli çalışmalara rağmen hatalarımızın ve eksikliklerimizin olduğunu kabul ediyoruz. Bunların hoşgörü ile karşılanması bizler açısından da memnuniyet verici olacaktır.

Öncelikle hocam ve tez danışmanım olan Dr. Öğr. Üyesi Müzahir KILIÇ' a teşekkürü bir borç bilirim. Her daim, desteklerini bizlerden esirgemeyen Doç. Dr. Akif ARSLAN hocama, Erzurum Atatürk Üniversitesi'nden Prof. Dr. Selami ECE hocama, hasılı iki üniversitede de derslerine iştirak ettiğim tüm hocalarıma ve bu tezin hazırlanmasında emeği geçen herkese teşekkür ederim.

İstanbul 2018

Eren

ATEŞ

GİRİŞ

İslam medeniyetinde ilim, her daim aranan, araştırılan ve ulaşılmaya çalışılan bir mesele olmuştur. Kur'an-ı Kerim'de bu konu ile ilgili olarak "Hiç bilenle bilmeyen bir olur mu?"¹ diyen Allah-ü Teala, bilenlerin yani ilim sahiplerinin üstün olduğunu belirtmiştir. Her hali ile Kur'an'ın hayat bulmuş şekli olan Hz. Muhammed ise "İlim öğrenmek kadın erkek her müslümana farzdır"² buyurarak konuyu çok farklı bir boyuta intikal ettirmiştir. Zira ilim; namaz, oruç, zekat ve hacc gibi ibadetlerle birlikte farz olarak anılmıştır. "İlim Çin'de dahi olsa alınır"³ ve "İlim müslümanın yitik malıdır, nerde bulsa onu alır"⁴ gibi hadis-i şeriflerde ise ilmin ne denli kıymetli olduğu, müslümanlara, Resulullah tarafından tebliğ edilmiştir.

Yine bir hadis-i şerifte Hz. Peygamber: "Ben ilmin şehriyim, onun kapısı ise Hz. Ali'dir."⁵ diye buyurarak Hz. Ali'nin ilmi ne denli idrak ettiğini kesin olarak ifade etmektedir ki bunun apaçık bir göstergesi olarak "Bana bir harf öğretmenin kırk yıl kölesi olurum" diyen Hz. Ali her çağa damgasını vuracak, bu söz, müslümanların dillerinde ve gönüllerinde ilmin sarsılmaz bir düsturu halini alacaktır.

Rasulullah'ın ahirete irtihalinden sonra gelen tüm islam toplulukları, onun işaretine uyarak ilmi el üstünde tutmuşlardır. Emevi'ler döneminde medreseler açılmış, sayısız ilim adamı yetişmiş, bunların, yazdıkları kitapların ağırlığınca altınla ödüllendirildiklerine şahit olunmuştur. Yine bu dönemde, dünyanın her yerinden -her yeri tanıdı- daha çok o çağların parlayan yıldızları olan: Bağdat, Dımaşk, Buhara, Kahire ve Semerkand gibi şehirleri kapsamaktadır zira karanlıklar içinde bocalayan Avrupa memleketleri, ilimle tanışmak için haclı seferlerini beklemek mecburiyetinde kalacaktır- toplanılan eşsiz kitaplar, Endülüs'teki kütüphanede muhafaza edilmiştir. Ne yazık ki o güzide beldeyi yakıp yıkan hıristiyan ordularının elinden, bu kitapların pek azı kurtulabilmiştir. Aynı şekilde bayrağı kendilerinden devralan Abbasi'ler döneminde de bu yol izlenmiş, Nizamiye Medreseleri gibi çağlara damgasını vuracak

¹ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا يُلٰمُوْنَكَ الَّذِيْنَ يَسْتَوِيْ هَلْ عَلِمْتَ لَا يُلٰمُوْنَكَ الَّذِيْنَ يَسْتَوِيْ هَلْ عَلِمْتَ Kur'an-ı Kerim, 39/Zümer-9, (<https://kuran.diyanet.gov.tr>, Erişim Tarihi: 08.04.2018)

² İbn Mâce, Mukaddime, 17, (<https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr>, Erişim Tarihi: 15.03.2018)

³ Cāmiü's-sagır, 1/310, (<https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr>, Erişim Tarihi: 15.03.2018)

⁴ Tirmizi, İlim 19; İbn Mace, Zühd 17, (<https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr>, Erişim Tarihi: 15.03.2018)

⁵ Camiü's-Sagır 1/415, Tirmizi, Sünen, (<https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr>, Erişim Tarihi: 15.03.2018)

mahiyette ilim yuvaları bina edilmiş, bu medreselerde çok kıymetli ilim adamları yetişmiş ve Bağdat'ta bulunan kütüphanede, paha biçilmez binlerce eser muhafaza altına alınmıştır. Ancak bu kitapların da sonu aynı şekilde hüsrana uğramış, Hülagü komutasındaki Moğol orduları tarafından Bağdat yerle bir edilirken, maalesef bu yıkımdan kütüphaneler ve dolayısıyla kitaplar da nasiplerini almışlardır. Hatta bir rivayete göre Dicle Nehri'ne o kadar çok kitap atılmıştır ki nehir günlerce mürekkep renginde akmıştır.

Daha sonra, Gazneliler, Selçuklular ve Memlükler gibi büyük müslüman devletler kurulmuş, her biri islama hizmet ederlerken ilme büyük önem vermişler, kurdukları medreseler ve kütüphanelerle de bunu en güzel şekilde ispat etmişlerdir. Bu şekilde elden ele ve dilden dile geçen ilim, nihayet olarak Osmanlı'ya da sirayet etmiş, orada da en güzel şekilde karşılanmış ve kendisine derin bir hürmet ve ilgi gösterilmiştir. Bizzat padişahlar, alimleri himaye ederek ilme verdikleri önemi göstermişlerdir. Özellikle Fatih Sultan Mehmet döneminde dünyanın çeşitli yerlerinden İstanbul'a ilim adamları davet edilmiştir. "Bilim adamlarını ve edebiyatçıları koruması altına alan Fatih, nesir ustası Sinan Paşa ile şair Ahmed Paşa'yı vezirliğe kadar yükseltmiş, ünlü matematikçi ve astronomi bilgini Ali Kuşçu'yu Tebriz'den İstanbul'a getirtmiştir."⁶ İlimin işte bu şekilde kıymetli olduğu böyle bir ortamda, kıymetli ilmi eserlerin ortaya çıkması ise kaçınılmaz olacaktır.

İlimin tekamülü okumayı arttırırken aynı zamanda yazıcılık yani hattatlık işi de gelişti hatta bir meslek haline dönüştü. Matbaanın bulunmadığı zamanlarda insanlar genellikle beğendikleri ve kütüphanelerine dahil etmek istedikleri bir kitabı ya kendileri istinsah eder ya da bir hattata ücreti mukabilinde yazdırırlardı. Bu şekilde müellif nüshalarının, günümüzde kopyası olarak nitelenen, birçok istinsah metni ortaya çıkmış oluyordu. Bu talepler neticesinde Osmanlı'da yazıcılık yani hattatlık öyle gelişmişti ki, zamanla şöyle bir mazmun dillerde dolaşır hale geldi: "Kur'an Mekke'de indi, Mısır'da okundu, İstanbul'da yazıldı." Gerçekten de matbaanın Osmanlı'ya gelişine kadar -gelişinden uzun bir süre sonra bile- bir sürü insanın bu işle meşgul olduğu düşünüldüğünde ne denli çok eser ortaya çıktığı az çok tahmin edilebilecektir. Bu eserlerden ne kadarının günümüze intikal ettiği konusunda

⁶ Temel Brittanica, Fatih Sultan Mehmed mad., İstanbul, 1998, s. 264.

net bir bilgi sahibi olmasak da kataloglar tarandığında büyük bir yekun tuttuğu gözlerden kaçmamaktadır. İşte bu yazılmış eserlerden birisi de üzerinde çalışmış olduğumuz Hilye-i Muhammed adlı eserdir.

Halimi Mustafa, bu eseri 16. yüzyılın son çeyreğinde te'lif etmiştir. Bu yüzyıl, her açıdan olduğu gibi edebi olarak da zirvenin yaşandığı, Türk Edebiyatı'nın *klasik* çehreye büründüğü yüzyıldır. Osmanlı hanedanı, geçmişte de olduğu gibi, alimi ve sanatkarı, dolayısıyla şairi koruma politikasını devam ettirmiş bunun bir neticesi olarak müellif, sebebi te'lifi: *padışah hazretlerine hediye olsun diye*⁷ olarak ifade etmiştir.

Hilye-i Muhammed, nesir ağırlıklı olmak üzere, nazım nesir karışık bir tarzda yazılmıştır. Müellif anlattığı konunun ya da şerh ettiği, Resullulah'ın bir özelliğinin hemen akabinde, bazen bir-iki beyitlik manzumeler, bazen ise gazel, kaside naat gibi nazım şekilleri ile konuyu pekiştirerek çok daha sanatlı bir üslupla okuyucusuna aktarmak istemiştir. Ayrıca yine konu içerisinde mesnevi ve na't gibi şekillere de rastlanılabilmektedir.

Eserde ana metnin haricinde, her varakta olmasa da, der-kenar tabir edilen yazılara rastlanılmaktadır. Bunların mahiyetleri ne kadar islami literatürden olsa da tam manası ile ana metin ile örtüştüğü söylenemez. Bu kısımlarda hilye içeriğinden çok tasavvufi ve fıkhi tabirler, Hz. Ali'den ya da diğer islam büyüklerinden rivayetler, ahiret ve ibadet ile ilgili mefhumlar ve farklı eserlerden elfaz-ı küfr gibi alıntılara rastlanılmaktadır.

⁷ Hilye-i Muhammed, vr. 1b

1. BÖLÜM: HİLYE-İ ŞERİF

1.1. Hilye-i Şerif'in Tarihi Seyri

Hilye kelimesi, sözlüğe bakıldığında zinet, süs ve güzel yüz⁸ manalarına geliyor olsa da esas itibarı ile edebiyat literatüründe Hz. Peygamber aleyhisselâm'ın yaratılış ve huy güzelliği, fiziki özellikleri, hal hareket ve tavırları ve onun hadis-i şerif olarak nitelendirilen sözlerinin tek bir çatı altında toplandığı müstakil eserlerdir. "Ta'rîf-i eşkâl-i Rasûl 'Aleyhisselâm" veya "Fahr-i Kâinât Efendimiz"ın evsâf-ı mübârekesi"⁹ şeklinde de tarif edilmiştir.

Hazreti Muhammed' in hayatı, tam manası ile müslümanlar için bir örnek teşkil etmesi sebebiyle, kendisinde bulunan tüm özellikler verilmeye çalışılmış, yaşadıkları, söyledikleri, hal, hareket ve tavırları; hem yüce bir peygamber hem de bir insan olması dolayısıyla kendisinin örnek fiilleri, hülâsa birbirinden güzel sıfat ve isimleri ile bu hilyelerde Rasulullah en güzel şekilde, özde islam alemine genelde ise tüm insanlığa tanıtılıp anlatılmak istenmiştir.

Hz. Peygamber' in vasıfları ve onun hayatı konu olunca hilyelerle birlikte şemailler ve na'tlar da akla gelmiştir. Kaldı ki Hilye-i Muhammed metninde, hilye, hilye-i na't **(1b)**¹⁰ ya da şemail-i na't **(1b)** olarak da geçmektedir. Anlamları birbirine çok yakın olan hilye ve şemail kavramlarını, şairler genellikle birbirinin yerine kullanmışlardır. Osmanlı edebiyatında gelişme sürecinde ise müstakil bir tür olarak zamanla adının hilye olarak kabul edildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra na'tın da, hilye kadar kapsamlı olmasa da, onda görülen özellikleri gösteren bir nazım şekli olduğu bazı araştırmacılar tarafından vurgulanmış ve değerlendirilmiştir:

"Hilyelerde Hz. Peygamber' in fiziki unsurları tek tek ele alınarak O' nun bedeni vasıfları ve güzelliği anlatılır. Aynı hususlara na'tlarda da temas edildiği

⁸ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi, Ankara, 1993.

⁹ Zülfikar Güngör, *Türk Edebiyatında Hilye-i Nebevi Türünün Doğuşu Gelişimi ve Sebepleri*, Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi, Yıl 4, Sayı 10, Ocak-Haziran 2003, s. 186.

¹⁰ Çalışmamızda, eserin orijinal nüshalarından alınan örnekler o sayfaya ait varak numaralarıyla gösterilmiştir.

görüyoruz. Yüce peygamberin bütünüyle güzelliği yanında O' nun saç, göz, kaş, kirpik, yüz, yanak, dudak, boy, el, parmak, sırt gibi bedeni unsurları sık sık ele alınmış; şairane tasavvur ve tahayyüllerle, pek çok teşbihe konu olmuştur. Bu bakımdan naatların da kısmen hilye özelliği taşıdığını söylemek mümkündür.”¹¹

Her ne kadar *Hilye-i Çehar Yâr-ı Güzin*¹² de, *Hilyetü'l-Enbiyâ ve Hilye-i Çehâr-yâr-ı Güzin*¹³ de olduğu gibi; dört halife, aşere-i mübeşşere ve Hz. Peygamber dışındaki diğer peygamberlerle ilgili yazılmış hilyeler olsa da, hilye nazım şekli, asıl manasını Hz. Peygamber' de bulmaktadır. Rasulullah, daha kendisine risalet gelmeden, O'nu tanıyanlarca çok sevilmiş ve sayılmış, kendisine hürmet edilmiş, neredeyse birbirine savaş ilan edecek kabilelerin arasını bulmak için, en güvenilir kişi olarak hakem tayin edilmiş, hatta güvenilir olduğunun apaçık göstergesi olan *el-Emin* sıfatı ile nitelendirilmiştir. Risaletinden sonra, kendisine duyulan sevgi katlanarak artmış, mübarek yüzünü görmek için müslümanlar çaba sarf etmiş, görenlere sahabe veya ashab, görenleri görenlere ise tabi'in denilmiştir.

İslami kültür içerisinde tasvirlerle yer verilmediğinden dolayı ashab ve diğer insanlar, Hz. Peygamber'in vefatından sonra, kendisini görememenin verdiği hüznü yaşamışlardır. Bunlardan biri belki de bu duyguyu en derin yaşayanı hiç şüphesiz Hz. Fatıma idi.

Peygamberimizin vefatından önce kızı Hz. Fâtıma: "Yâ Resulullah! senin yüzünü bundan sonra göremeyeceğim" diye üzüлp ağladığında, Hz. Peygamber, orada bulunan Hz. Ali' ye: "Yâ Ali! Hilyemi yaz ki vasıflarımı görmek, beni görmek gibidir buyurmuştur"¹⁴ Bu olay hilye-i şerifelerin asıl başlangıç noktasını teşkil etmektedir.

1.2.Arap Edebiyatında Hilye-i Şerif

¹¹ Emine Yeniterzi, *Divan Şiirinde Na't*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1989. s. 339.

¹² İbrahim Cevri (öl. 1654); *Hilye-i Çehâr-yâr-ı Güzin*.

¹³ Dursunzâde Abdülbâkî Efendi (öl.1606); *Hilyetü'l-enbiyâ ve Hilye-i Çehâr-yâr-ı Güzin* Süleymaniye Kütüphanesi, Hamidiye nr. 390/2, Süleymaniye Kütüphanesi Fâtih, nr. 5427/4, Ankara Millî Kütüphanesi nr. A000578-03'te kayıtlı üç nüshası vardır (Mustafa Özkaz, Münîrî (öl. 1521?)'nin Manzum Siyer-i Nebî'si Cilt: IV-V (İnceleme-Metin) Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2011: 109)

¹⁴ İbrahim H. Şener, Neşati'nin *Hilye-i Enbiyâsı*, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, İzmir, 1983, Sayı 1 s. 286-287.

“Arap edebiyatında, Hz. Peygamber’in başlıca vasıflarını anlatmaya yarayan ilk eserlere şemâil adı veriliyordu. Hz. Muhammed’in maddi ve manevi özelliklerini tanıtmak gayesiyle kaleme alınan bu eserler ilk devirlerde sanat endişesinden çok doğrudan doğruya, dini bir vecibeyi yerine getirmek için yazılıyordu. Daha sonraki devirlerde doğan hilye edebi türünün dayandığı asıl kaynak hadislerdir.”¹⁵ Yine “Urve b. Zübeyr, Vehb b. Hind, Ebû Muhammed Yahya b. Saîdü’l-Emevî gibi ilk siyer tarihçilerinin eserlerinde Peygamberimizin gazâları anlatılırken onun tavır ve hareketleri ile yer yer beden yapısına dair bilgiler verilmekte idi”¹⁶

Özellikle Hz. Ali’den nakledilen ve Resulullah’ın vasıflarını bildiren metne ilgili diğer rivayetler de eklenince, hilye nazım şekli zamanla müstakil eser halini almaya başlamıştır. Hz. Peygamber aleyhisselâm’ın ayrıca olarak bu konu ile ilgili söyledikleri de, müslümanları, hilye-i şerifin bulunduğu levhalar hazırlamak, bunları evlerinde ve üzerlerinde bulundurmak konusunda teşvik etmiştir. Bu hadis-i şeriflerden bazıları Hilye-i Muhammed’ de şu şekilde nakledilmiştir:

a) “Yâ’ni Hâzret-i Ebû Tâlib oğlu ‘Alî radıyallâhü te‘âlâ ‘anh buyurdular ki: Resûlullah şallallâhü ‘aleyhi ve sellem hâzretinden işitdim. Buyurdular: Yâ ‘Alî! Hâk te‘âlâ kullarından hiçbir kûl, bu kadar ki benim bu şemâil-i şıfatımı ve sîmâ-yı na‘tımı yazub evinde kosa, ol eve şeytân-ı lâ‘în ve dahı cevı ü cefâ idici sultân yakîn olmaya.” (2a-b)

b) “Dahı buyururlar ki: Benim şıfatım olan eve belâ dahı veyâ merz ve ‘illet ermez ve hâsîd gözü değmez ve sâhîr sihri kâr-gîr olmaz ve ol ev müteheddim olub yıkılmaz ve suya ğarķ olmaz ve faķr ü fâka mübtelâ olmaz.” (2b)

c) “Dahı buyururlar ki: ol ev şâhibine muşîbet ermeye aşlâ, Hâk Te‘âlâ’nın

¹⁵Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, Türk Edebiyat Vakfı Yayınları, Hilye mad. s. 211, İstanbul, 2006

¹⁶ İskender Pala, *Hilye-i Saadet*, s.3

emn ü emānında ola feraḥdan ve sürürdan ḥālī olmaya ḳat‘ā.” (3a)

Ayrıca, hilye-i şerifin evlerde bulundurulması, ev sakinleri için, kendilerinde Hz. Peygamber’i misafir ettikleri coşkusunu uyandırmış, onun misafir olduğu evlere bolluk ve bereket geleceğine inanılmıştır.

1.3. Fars Edebiyatında Hilye-i Şerif

Arap edebiyatı, islam ordularının İran’ı fethiyle birlikte Fars edebiyatına geçmiş, orda yoğurularak geliştirilmiş, sonra da Türk Edebiyatı’na sirayet etmiştir. Çoğu Türk şair, kendisini, Farslı olanlarla kıyaslamış hatta bazıları, onları dahi geçtiğini iddia etmiştir. Bu vesile ile, Fars Edebiyatı’nın, Eski Türk Edebiyatı’na, bilhassa şiir konusunda, neredeyse kaynak teşkil ettiği görülse de hilye için aynı şey söylenemez. Zira biraz da şiiliğin etkisi ile olsa gerek, hiçbir İranlı şair bu türle ilgilenmemiş, kalem oynatmamıştır.¹⁷ Dolayısıyla Fars Edebiyatı’nda Hilye-i Şerif’e rastlamak, neredesye imkansız gibidir.

1.4. Türk Edebiyatında Hilye-i Şerif

Ashabın Hz. Peygamber’in vefatından sonra, onun vasıflarını ve hadislerini anlatan kayıtları toparlayıp bir araya getirmeye çalışmaları esasında hilyelerin oluşması için zemin hazırlamıştır. Edebiyatta müstakil ilk hilye olarak İmam Tirmizî (ö. 892 M.)’nin “eş-Şemailü’n-Nebeviyye ve’l-Hasâilü’l-Mustafaviyye” adlı eseri gösterilmektedir.¹⁸ Tirmizi’nin bu eseri de, Türk Edebiyatı’nda hilye geleneğine kaynaklık edecektir. Müslüman Türkler’de olan peygamber sevgisinin bir çeşit dışavurumu niteliğinde olan hilyeler, zamanla edebiyat dünyasında yaygınlaşıp rağbet görecektir hatta tezhipli ve hat sanatıyla yazılmış levhalar halinde asılmak suretiyle, kendisine olan derin sevgi ve hürmet ifade edilmeye çalışılacaktır. Bu

¹⁷ İskender Pala, Hakani Mehmet Bey-Hilye-i Saadet, Kapı Yayınları, İstanbul, 2013, s.3.

¹⁸ Fatih Özkafa, *Hilye-i Şerife’nin Dini Edebi ve Estetik Boyutları*, Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Ankara, Volume 7/3 s.2043

açından bakıldığında başta Arap ve Fars edebiyatlarında görülmeyen Hilye-i Şerif'ler tamamen Türk Edebiyatı'na özgü orijinal mahsullerdir¹⁹ denilebilir.

"Türk edebiyatı'nda mensur ve manzum kırka yakın hilye mevcuttur. Bunlardan başlıcaları, bizim çalışmamız hariç tutularak, aşağıda verilmiştir:²⁰

1) Hilye-i Hakani (Hakani Mehmed Bey), 1007 (1598–1599) de kaleme alınıp, Çağalzâde Sinan Paşa'ya sunulan hilyedir. Aruzun "Feilâtün feilâtün feilün" kalıbıyla yazılmış olup toplam 712 beyitten müteşekkil bir mesnevîdir²¹

2) Hilye-i Çehar-yâr-ı Güzîn (İbrahim Cevrî)

3) Hilye-i Enbiyâ (Neşâti Ahmed Dede)

4) Hilyetü'l-Envâr (Süleyman Nahîfî)²²

5) Gülistân-ı Şemâil (Nesimi Mehmed Efendi)²³

6) Şemâil-i Şerîf (Şeyhî-i Sivâsî)

7) Hilyetü'l-Evliyâ ve Ravzatü'l-Asfiyâ (Vecdî Ahmed Efendi)

8) Hilye-i Enbiyâ (Kara Çelebizâde Abdülaziz Efendi)

9) Hilye-i Etimme-i Erbaa (Safhî)

10) Şerh-i Şemâil-i Şerîf (Ahmed bin İbrahim Ereğlîli)

11) Nazîre-i Hâkânî (Arif Süleyman Bey) Aruzun "Feilâtün feilâtün feilün"

¹⁹ İbrahim H. Şener, a.g.e, s 287

²⁰ Ahmet Kabaklı,a.g.e., Hilye mad. s. 211-212

²¹ İskender Pala, a.g.e., s.11.

²² Süleyman Nahîfî , *Ravzâtü's-safâ fî sîreti'l- Mustafa*, Süleymaniye Ktp., Hamidiye, nr. 252/5

²³ Şeyhülislâm Esad Mehmed Efendi, *Gülistân-ı Şemâil*, Süleymaniye Kütüphanesi, Damad İbrahim Paşa, nr.3819.

kalıbıyla 1171/1758’de kaleme aldığı yaklaşık 460 beyitlik bir mesnevidir.²⁴

12) Hilye-i Nebeviyye ve Hulefa-yı Erbaa (Müstakimzâde Süleyman Saadettin)

13) Tercüme-i Şemâil-i Şerîf (Eyüp Sabri Paşa)

14) Hilye-i Şerîfe (Ahmed Şemsi Halvetî)

15) Hilye-i Nebeviyye (Zülflü Mustafa Bosnavî)²⁵

16) Hilye-i Aşere-i Mübeşşere, Tezkire müellifi Edirneli Güftî’ ye (ö: 1088/1677) ait olup “fâilâtün fâilâtün fâilün” kalıbıyla yazılan 294 beyitlik bir mesnevidir. Bursalı Mehmed Tahir, Eimme-i İsnâ-aşer Hazretlerinin Evsâfı Hakkında Manzume olarak, Safâî, Dûvâz-deh İmam olarak kaydeder.²⁶

Hilye özellikleri göstermeye başlayan eserlerle birlikte, bu türün müstakil halini alması ve tekamülü sürecini yansıtan, Türk Edebiyatı’nda yazılmış eserlerin, yıllara göre toparlanmış ve sıralanmış şekilleri ise şu şekildedir²⁷:

Sıra	Hilyenin Bitiş Tarihi	Yüzyıl	Şairin Adı	Hilyenin Türü
1	1404’ten önce	15. yy.	Seyyid Nesimi	Hiz. Muhammed Hilyesi
2	1486’dan önce	15. yy.	Dede Ömer Rüşenî	Hiz. Muhammed Hilyesi
3	1449	15. yy.	Yazıcıoğlu Mehmed	Hiz. Muhammed Hilyesi

²⁴ Sema Gülmez, *Cevri İbrahim Çelebi ve Hilye-i Çehar-Yâr-ı Güzin Adlı Eseri*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2006, s. 6

²⁵ Bosnalı Mustafa, *Tercüme-i Hilyetü’n-nebî Aleyhisselâm*, Nuruosmâniye Ktp., nr.2872, 4906.

²⁶ Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, II, s. 391; Safâî, *Tezkire*, vr. 237b; Süleymaniye Ktp. Esad Efendi, nr.2549.

²⁷ Mehtap Erdoğan, *Türk Edebiyatı’nda Manzum Hilyeler*, Doktora Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı/ Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Sivas, 2011, s. 10-11.

4	1586'dan önce	16. yy.	Şerîfî	Hız. Muhammed Hilyesi
5	1598	16. yy.	Hâkânî	Hız. Muhammed Hilyesi
6	Belli değil.	16. yy. (?)	Merâmî	Hız. Muhammed Hilyesi
7	Belli değil.	16. yy. (?)	Hızrî	Hız. Muhammed Hilyesi
8	1611	17. yy.	Mehmed Es'ad Efendi	Hız. Muhammed Hilyesi
9	1611-1617	17. yy.	Mehmed Es'ad Efendi	Dört Halife Hilyesi
10	1639	17. yy.	Nüvâzî	Hız. Muhammed Hilyesi
11	1640	17. yy.	Cevrî	Dört Halife Hilyesi
12	1658	17. yy.	Bosnalı Mustafa	Hız. Muhammed Hilyesi
13	1671	17. yy.	'Idî	Hız. Muhammed Hilyesi
14	1674'ten önce	17. yy.	Neşâtî	Peygamberler Hilyesi
15	1677'den önce	17. yy.	Güftî	Aşere-i Mübeşşere Hilyesi
16	1688	17. yy.	Nâhifî	Hız. Muhammed Hilyesi
17	1688	17. yy.	Lutfî Çelebi	Mevlânâ Hilyesi
18	1699	17. yy.	Hayrullah Hayri	Hız. Muhammed Hilyesi
19	1702	18. yy.	Na'tî	Aşere-i Mübeşşere Hilyesi
20	1707'den önce	18. yy. (?)	Safhî	Dört İmam Hilyesi
21	1733'ten önce	18. yy.	Râzî	Hacı Bayram-ı Velî Hilyesi
22	1738'den önce	18. yy.	Nahifî (Hicret-nâme)	Hız. Muhammed Hilyesi
23	1740	18. yy.	Salahî-i Uşşâkî	Hız. Hasan-Hüseyin Hilyesi
24	1758	18. yy.	Ârif Süleyman	Hız. Muhammed Hilyesi
25	1770'ten önce	18. yy.	Hâkim Seyyid Mehmed	Hız. Muhammed Hilyesi
26	1785	18.	Şâkir Mehmed	Aşere-i

		yy.	Efendi	Mübeşşere Hilyesi
27	1813'ten önce	19. yy.	Selāmī	Hız. Muhammed Hilyesi
28	1815'ten önce	19. yy.	Hanyalı Nūrī	Hız. Hasan-Hüseyin Hilyesi
29	1843	19. yy.	Mehmed Necīb Efendi	Hız. Muhammed Hilyesi
30	1857'den önce	19. yy.	Abdullah Ferdī	Hız. Muhammed Hilyesi
31	1892'den önce	19. yy.	İsmail S. Kemal Paşa	Hız. Muhammed Hilyesi
32	1905'ten önce	20.yy.	Bursalı Rıza Dede	Mevlānā Hilyesi
33	1911'den önce	20.yy.	Rızā	Şāzelī Hilyesi
34	1913	20.yy.	Mustafa Fevzī	Hız. Muhammed Hilyesi
35	1931	20.yy.	Āşık Kadri	Hız. Muhammed Hilyesi
36	1944	20.yy.	M. Fehmi Gerçekler	Hız. Muhammed Hilyesi
37	1951'den önce	20.yy.	Tāhirü'l-Mevlevī	Mevlānā Hilyesi
38	1992	20.yy.	Hayreddin Karaman	Hız. Muhammed Hilyesi

Edebiyatımızda, Hilye geleneğinin, kendisinden önce yazılmış eserler olmasına rağmen ilk defa müstakil olarak tertip edildiğinden dolayı, Hakāni Mehmed Bey'in Hilye-i Hākāni (1598)' siyle başladığı²⁸ görüşü yaygın bir kanaat olması ile birlikte, düşünülen tarih itibarı ile daha önce oluşturulduğu görülen Hilye-i Muhammed, edebiyatımızda yazılmış ilk mensur hilyelerden biri olarak kabul edilebilir. Zira müellif eserde H. 995 (1587/1588) tarihini vermekte, bu esnada, Edirne Selimiye Medresesi'nde olduğundan bahsetmekte ve padişaha olan övgü silsilesini 3. Murad'tan itibaren başlatmaktadır:

“...sene 995 (m.1586/1587) ħams ü tis'ine vü tis'a mi'e zeylinde maħmiye-i

²⁸ Abdülkadir Erkal, Türk Edebiyatında Hilye ve Cevrī'nin Hilye-i Çâr Yâr-ı Güzîn'i s. 114, Emine Yeniterzi, a.g.e., s. 339.

mezbûrede selâṭin-i ‘izâmdan merḥûm u mağfûrîn-leh Sultân Selîm Ḥâna ‘aliyyuü Raḥmetü’r-Raḥmân, binâ eyledügi medrese-i ma‘mûrede şubḥ-u şâm fuḳarâ vü şuleḥâyâ ders-i âm idüb ol sülâletü’s-selâṭin ve ḥulâşatü’l-ḥavâḳin ki ḥudâvend-i cihân u ḳutb-u dâire-i devrân, mâlik-i ‘aşr u zamân Yûsuf u Mısr u Ken‘ân, ḳâim-maḳâm-ı Süleymân ve nâşır-ı ehl-i îmân vâcibü’l-iz‘ân li-küllî ḳâşin ü dâñ ve min cümle ḥizmet-i Tatar Ḥân, ḥâdimü’l-Ḥarameyn ü Resûlü’s-şâḳaleyn muḥibbû’s-şeyḥayn u muḥibbû’l-ḥıtneyn zılullahi fî arzihi lâ cerâ’i şer‘ihi ve farzıhi yâdi ileyhi külli mazlûm fe-innehû māmûy mâ‘lûm bâb-ı ḳıbletü’l-âmâl ve rikâbühü ḳateletü’r-ricâlü’s-sultân ibni’s-sultân es-sultân Murâd Ḥan ibni’s-sultân Selîm Ḥan ibni’s-sultân Süleyman Ḥan...” (1a)

Görüldüğü üzere, müellifin böyle bir tarih vermesi yapılan çalışma açısından heyecan verici olmuştur. İstinsah eden Siyavuş b. Abdullah Kerhi ise eserin sonuna temmet olarak H.3 Şaban 1077 (29 Ocak 1667) tarihini atmıştır. Bu ise eserin müstensih tarafından istinsah edildiği tarihi göstermektedir.

Eski Edebiyat’ın izlerinin zamanla silikleşmesi, bu türde verilen mahsullerin yine zamanla azalmasına sebebiyet vermiş gibi görünmesine rağmen, peygamber sevgisi sinelerde oldukça, bazı şekil değişiklikleriyle de olsa, türün edebiyata yansması hız kesmeden sürmekte, Hz. Peygamber’in Hilve-i Şerif’i, Klasik Türk Edebiyatı’na gönül vermiş münevverler eliyle, hatta, tezhibe, hasılı, edebiyata, sanata, nesillere ve geleceğe aktarılmaya devam etmektedir.

2. BÖLÜM: HALİMİ MUSTAFA

2.1. Hayatı

Mevcut kaynaklarda Halimi Mustafa'ya ait çok fazla bilgiye ulaşılamamıştır. Kendisinin beyanına göre Edirneli olduğunu ve yaklaşık olarak 1586-87 yıllarında Edirne Selimiye Medresesi'nde bulunduğunu biliyoruz. Eseri incelendiğinde, şairin hem ilmi hem de edebi yetkinliği ve kaleminin kuvvetli olması göze çarpmaktadır. Bu özellikleriyle kendisinin, ilmiye sınıfından olduğu anlaşılmaktadır.

Eserin başlığında: *te'lif-i Halimi Efendi* ibaresi bulunmaktadır. Müellifin asıl adı Mustafa olduğuna göre, *efendi* lafzının “Mustafa Efendi” olarak da kullanılabileceği değerlendirilmektedir. Yapılan araştırmalar neticesinde, Sultan 3. Murad döneminde, bu yıllara yakın bir zamanda, Selimiye Medresesi'ne müderris olan bir Mustafa Efendi'ye rastlanmaktadır. Kendisi şu şekilde tanıtılmaktadır:

“Mustafa Efendi: Bu da Ebussuud'un torunu olup, 965/ 1557-58'de dünyaya geldi ve mülazemetten sonra babasına hürmeten Semaniye'den birine müderris oldu. 984/ 1576-77'de, itirazlar sebebiyle buradan azlolundu. Fakat iki sene sonra, yevmi 60 akçe ile tekrar Sahn verildi. 990/ 1582 tarihinde, Edirne Selimiyesine yükseldi. Buradan sonra kazaya ayrılarak 8 Şevval 992/10 ekim 1584'te hatt-ı humayunla Selanik kadısı olmuşken, 994/1585-86 da azlolundu. Fakat bir sene sonra tekrar yerine iade olundu. Aynı yıl içinde; Galata, 996/1587-88'de Bursa, 1000/1591-92'de Edirne, 1001/1592-93 tarihinde İstanbul kadısı, 1003/1594-95'te 3. Mehmed'in cülusuyla Anadolu Kazaskeri olmuşken, aynı yıl içinde mütekâid oldu. 1005/1596-97 tarihinde tekrar İstanbul kadısı, iki sene sonra Rumeli Kazaskeri olup aynı sene içinde azlolundu ve 1008/1599-1600 tarihinde vefat etti. Eyyub'da medfundur.”²⁹

Yazıda belirtilen Mustafa Efendi'nin Halimi Mahlaslı Mustafa Efendi olduğu konusu elbette te'yide muhtaçtır. Yalnız tarihlerin örtüşmesi dikkat çekici bir mesele olduğundan mütevellid bu çalışmamızda ver verilmiştir.

²⁹ Cahit Baltacı, 15-16. Yüzyıllarda Osmanlı Medreseleri: Teşkilat, Tarih, İstanbul, 1976.

2.2. Edebi Şahsiyeti

Metin, arada kıta, na't ve mesnevi gibi manzum parçalar bulunuyor da mensurdur. Mensur kısımlar ise ana metin ve der-kenarlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Ana metin, müellifin medrese eğitimi aldığı her halinden belli olan ağıdalı bir üslupla yazılmıştır. Arapça ve Farsça terkiplere sıklıkla rastlanmaktadır. Bazı kısımlarda ayetler, hadis-i şerifler, dualar veya lafızlar, direkt olarak Arapça nakledilmiş, bunların bir kısmı hemen sonrasında Türkçe açıklamayısıyla *ya'ni* diyerek başlayan bir cümle ile açıklanmıştır:

“Cebbārü'l-cebābir ve'l-Melikü'l-mülūk vāḥidiñ lā şerīke lek deyince nā-gāh bir nidā geldi: من العلى الاعلى انت حبيبى و صفتى خير خلقى و امتك خير امت آخرهم فى أخذ الزمان *ya'ni* Hāzret-i Bārī ola mededkārı. Cenāb-ı 'izzetden ḥitāb-ı müsteṭāb gelüb, buyurdular ki : “Sen benim maḥbūbımsun, ve iştifā' olunmuş muḥtārımsın, sen cümle ḥalkıñ ḥayırlısısın, ve ümmetiñ daḥı cemī'-i ümem-i sālifenıñ ḥayırlısıdır.” (5b)

Bazı cümlelerde ise Arapça asıllarıyla Rasulullah'ın vasıfları birer terkip halinde verilmiş, daha sonra, okura hitaben *bilgil ki* ile başlayan yazar, terkibi şerh ederek esere devam etmiştir:

“Ve livāü'l-ḥamdü'l-memdūd: Bilgil ki, daḥı şāḥibü'l-livāü'l-memdūddur. Ya'ni livāü'l-ḥamd denildi zīrā cehennemde eşkıyā medḥ u şenā iderler ol sancağa. Ke-zālik, cennetde daḥı itkıyā' ḥamd u şenā iderler ol livāya.” (6a)

Şair bazen, eserinin muhtasar olduğunu belirtme yoluna gitmiştir. Rasulullah'ı, onun sıfatlarını ve onda olan özellikleri anlatmaya kalksa kelamın uzayacağını, kendisinin bunları ancak özet mahiyetinde aktardığını dile getirirken okurundan, *kıssadan hisse* çıkarmasını bekler gibidir.

Metinde, ek olarak, der-kenar tabir edilen ana metin dışındaki, sayfa kenarlarındaki boşluklara yazılmış yazılara da rastlanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, dil ve üslup olarak ana metin ve der-kenarlar birbirlerinden ayrılmaktadır. Zira ana metnin, süslü ve ağdalı bir dili olmasına rağmen, der-kenarlarda, genellikle, halka hitap eden, zahmetsiz bir söyleyiş tarzı hakimdir. Ana metine nazaran, kenar yazılarında, daha sade Türkçe olarak nitelendirilebilecek tarzda kelimelerin çoğunlukta olduğu görülmektedir:

gökçek (dk-17a), oğlancık (dk-16a), yalın ayak (dk-16b), uçmak (dk-15b), tamu (dk-18a) eyitmek (dk-15b), and içmek (dk-17a) ve uryan (dk-17b)

Ana metinden bağımsız olan bu bölümlerde karşılaşılan üslub, bu kısımların daha çok halka yönelik ve öğretici mahiyette olup, müstensih tarafından eklenmiş olabileceği izlenimini uyandırmaktadır. Eserin ikinci bir nüshasının bulunmayışı ise, bu düşüncüyü cevapsız bırakmaktadır.

2.3. Eserleri

Halimi Mustafa'nın, elimizde bulunması dolayısıyla, en önemli eseri, üzerinde çalıştığımız Hilye-i Muhammed adlı eseridir. Metnin ulaşabilinen tek nüshası, Çorum Hasan Paşa Kütüphanesi 19 Hk 828/2' de bulunmaktadır. İnternet üzerinden yapılan araştırmalarda, Toronto'da bulunan Ontario Kraliyet Müzesi'nde *Ottoman and Turkish manuscripts* adlı bölüm içerisindeki *E. Birnbaum Collection*'un *G. İslam* başlıklı maddesinde, 133. sırada ve T26 koleksiyon numaralı bir nüshası var olarak görünmesine rağmen, kendileri ile irtibata geçildiğinde, koleksiyonlarında böyle bir eser olmadığı yönünde dönüş yapılmış olsa da, araştırma çalışmalarımız kararlılıkla devam etmektedir.

Halimi Mustafa, bu eserin dışında ikinci bir eserden bahsetmektedir. Eserin adı Sıracü'l-Miraç'tır. Yazmanın 18b numaralı sayfasında şu şekilde geçmektedir:

“Eğer ahvāl-i mi‘rac ve anda olan kelimāt-ı sirāc bi’l-küllīye bilüb, fehm olunmak murād olunursa, bu faķiriñ sirācü’l-mi‘rac adlı risāleme nazar olunup, o merāma dest-res-i müyesser ola. Ol risālede beyān olunmak ile, burada beyān-ı i‘lān etmedik.” (18b)

Adının Sıracü’l-Miraç olması ve kendisinden risale diye bahsedilmesi sebebi ile, miraç hadisesi üzerine yazılmış küçük bir kitap olduğu çıkarımı yapılabilir. Eser bu isimden taratılmış fakat herhangi bir netice elde edilememiştir.

2.4. Halimi Mahlası Kullanan Diğer Şairler

Kaynak taraması yapıldığında, sayıları çok fazla olmamakla birlikte, rastlanılan diğer Halimi mahlaslı şairler aşağıda verilmiştir:

2.4.1. Lutfullah Halimi Efendi

“Fatih Sultan Mehmed devri şairlerindendir ve kadılık yapmıştır. Mahmud Paşa’nın himayesinde yetişmiştir. “Bahrü’l- Garayib” adlı eserinin birinci bölümü Farsça sözlük, ikinci bölümü ise aruz, kafiye ve edebi sanatlardan bahseden bir kitaptır. Bu eser “Halimi Lugatı” olarak da anılır.”³⁰

2.4.2. Abdülhalim Efendi

“Kastamonulu Ali Efendi’nin oğludur. Yavuz Sultan Selim’in hocasıdır. 922 yılında padişahla gittiği Mısır seferi sırasında, Şam’da vefat ettiği, oraya defnedildiği ve cenazesinde Yavuz Sultan Selim’in de hazır bulunduğu kaydedilmektedir. Hoş sohbet, Arap ve Fars edebiyatlarını iyi bilen biri olmasına rağmen, kaynaklarda

³⁰ Adnan Çağlı, Halimi, Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divanı’nın Tenkidli Metni, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1998, s.9.

şiirlerinin pek makbul olmadığı belirtilmektedir.”³¹

2.4.3. Ahizade Abdülhalim Efendi

“İstanbul’da 963 tarihinde doğdu ve 1013’de İstanbul’da öldü. Müderrislik ve kadılık yaptı. Kazaskerliğe kadar yükseldi. Devrinin en önde gelen bilginlerinden biriydi.”³²

³¹ Adnan Çağlı, a.g.e., s.9.

³² Adnan Çağlı, a.g.e., s.9.

3. BÖLÜM: HİLYE-İ MUHAMMED' İN MUHTEVA BAKIMINDAN İNCELENMESİ

3.1. Hilye-i Muhammed

Müellif, esere geleneksel mukaddime tarzı³³ ile başlar. İslami Türk Edebiyatı'nın çoğu mahsulünde olduğu gibi, önce Allah'a hamd ve Resulullah'a salavat eder. Akabinde Sultan 3. Murad devrinde olduğunu bildiren silsile-i selatine geçerek ve zamanın padişahından başlayarak, kendilerine hayır dua eder. Sonrasında ise eseri te'lif sebebini şu şekilde ifade eder:

“... Hâzret-i ‘Alî bin Ebû Tâlib ve esedullâhül-gâlibden rivâyet-i şâhîhî ve dirâyet-i şarihe olunduğu eelden ‘azm eyledüm ki baħr-i ‘ulūma ğavvaş olam.

Ol şehenşâh-ı zıll-i Yezdânî

Mazhâr-ı devlet, cihan bâni

Seyf-i islâm pâdişâh-ı cihân

Ķâtilü’l-müşrikîn bi’t-ıtuĝyân

Hâzretleri’niñ hizmet-i ħurşid-menziletlerine tuħfe ve hediye olsun içün, dürr-i leālî ihrâc eyleyem ve bir tarîķ-i ‘âlî vaz‘ eyleyem. Ya‘ni ħilye-i na‘t-ı Muħammediyye’yi takrîr ve cümle-i şıfat-ı Aħmediyye’yi tahrîr eyledim. Müştâķları aĝladam ve ‘âşıķları inletem. Resûlü Ekrem şallallahü ‘aleyhi ve sellem Hâzretleri’niñ cemâl-i şerîflerini görmüş gibi olub ecr-i cemîl ve şevâb-ı celîl tahşîl edeler deyu ol kebîr-i müte‘ale ve ķâdir-i bî-kemâle ya‘ni ki Allâh-ü zü’l-Celâle tevekkülen bel bağlayub, dest-i du‘â-yı eflâka ve rû-yı ‘acz-i ħâke mālîde kılub Yâ Mu‘în, Yâ Müste‘ân, ente’l- Kerîmü’l-Mennân ve’r-Raħîm el-Ĥannân du‘âsına meşĝul oldum.” (1b)

³³ İsmail Durmuş, *Mukaddime*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları , Ankara, 2004, 31. C., s. 116,

Evvela, bizzat Arapça olarak takrir ve tafsil edip sonrasında Lisan-ı Türk ile tercüme ve şerh ettiğini beyan eder. Hadis-i şerifler, ayetler ve ashabın rivayetleri, öncelikle Arapça asıllarıyla, hemen bitiminden itibaren *dahı* veya *bilgil ki* diye başlayan şerh cümleleriyle açıklanır.

Yazar esere Hz. Ali'den rivayet edilen ve Hz. Peygamber'in hilye-i şerifini, üzerinde, evinde, her halükarda yanlarında bulunduranların kaza-bela ve afetlerden korunacaklarına dair hadisleri naklederek başlar. Metni şerh ederken kelimeleri de açıklayarak verir:

“Ehemmden murād hüzndür ve ğammdan murād teemmül hardandır. Faķr deyü nokşan ve ‘ayb viren nesneye dirler. Kerb ü ğamm u şedide ve hüzñ ü medide dirler.” (3a)

“Muħaccel deyü şol ata dirler ki, ayaklarıyla alnı beyaz ola lākin bu maħalde ğurre-i muħaccelden murād, ümmet-i Muħammed ‘aleyhi’s-selāmdur.” (4a)

Bunun yanında zaman zaman, kelimelerin gramatikal özelliklerini tanıtmaya yoluna da gidilmiştir:

“Ġurre bi’z-zemmü’l-ġayn ve’s-şedidü’r-rā’i.” (4a)

Her ne kadar Hilye-i Şerif'in ashabtan bir çok ravisi olsa da müellif nakli ekseriyetle Hz. Ali'nin ağzından yapmaktadır. Zaten Hz. Peygamber'de: “Ya Ali! Hilyemi yaz ki onu görmek beni görmek gibidir” diyerek bu vazifeyi kendisine yüklemiştir. Metinde genel itibarı ile Hz. Ali'ye; Resulullah, onun yaradılışı, fiziki ve manevi özellikleri sorulmakta, o da bu sorulara cevaplar vermektedir.

Hadis-i Şerifler, metinde, günümüzde yapılanın aksine, üstü kırmızı kalemle çizilmiş vaziyette verilmişlerdir. Yine konu başlıkları, kale... olarak başlayan kısımlar, kıta, beyit ve gazel gibi manzumelerin başlıkları da kırmızı kalemle yazılmıştır.

Giriş kısmının sonrasında müellif, Rasulullah'ı ve onun vasıflarını açıklamaya geçer. Bu bölümde Hz. Peygamber'in vasıfları: “Ve livāü'l-ḥamdü'l-memdūd” (6a), “Ve İmam-ı Hāşimî” (6b) gibi Arapça terkip başlıklarıyla verilir ve ardından bunlar şerh edilmeye devam edilir.

3.2. Hilye-i Muhammed' in Şekil Özellikleri

Hilye-i Muhammed, mensur olarak tanımlanabilecek, buna rağmen içerisinde manzum parçalar barındıran bir eserdir. Eser, 3a-34a olmak üzere toplamda 65 sayfadır. 200*135-150*90 mm ebatlarındadır. Talik yazı ile daire içi haç filigranlı kağıt üzerine her sayfada 21 satır olmak üzere, Türkçe olarak tahrir edilmiştir.

Mensur kısımların dışında kıt'a (1b), beyt (12b), gazel (7b-10a), kaside (12b-15a), mesnevi (8a) ve na't-ı şerif (11a) gibi nazım şekillerinde, manzum şiirler bulunmaktadır. Beyt denilen bölümlerde, eserler bazen azade olarak nitelendirilebilecek tek bir beyitten oluşurken (14a), bu beyitlerin, bazı yerlerde 2 (12b) veya daha fazla sayılara ulaştığı görülmektedir.

Metinde toplam olarak 316 beyit bulunmaktadır. Müellif, manzum parçaları, türü çok aşıkâr olmadığı müddetçe *beyt* olarak nitelendirmiştir. Yine niteliklere uygun şekilde olan gazelleri ismi ile belirtmiş, bazı gazel formu şiirlerini ise beyit veya kıt'a olarak adlandırmakla yetinmiştir. Aşağı'da, eserde bulunan nazım şekilleri sayılarıyla birlikte verilmiştir:

Kıt'a	16
Beyt	47
Gazel	2
Kaside	3
Mesnevi	1
Na't	2

Müellif ayrıca bazı gazel formlarını kıt'a veya beyit olarak verdiği başlıklarla nitelemiştir. Bunların sıralanışı da şu şekildedir:

a) Beyt olarak nitelendirilen gazellerin sayfa numarası ve beyit sayısı:

- 1) 6b-7a, 6beyit
- 2) 7b, 5 beyit
- 3) 24b, 9 beyit
- 4) 27b, 6 beyit
- 5) 29b, 3 beyit (Gazel-i na-tamam)
- 6) 29b-30a, 4 beyit (Gazel-i na-tamam)

b) Kıt'a olarak nitelendirilen gazellerin sayfa numarası ve beyit sayısı:

- 1) 22a, 5 beyit
- 2) 26b-27a, 7 beyit

Eserde çeşitli nazım şekilleri kullanıldığından dolayı, farklı aruz kalıplarına rastlanmaktadır. Yararlanılan aruz kalıpları şu şekildedir:

Failātün/Fāilātün/Fāilün

Mefāilün/Mefāilün/Feulün

Mefāilün/Mefāilün/Fa'ülün

Failātün/Fāilātün/Fāilātün/Fāilün

3.3. Hilye-i Muhammed' de Din ve Tasavvuf

3.3.1. Din

3.3.1.1. Allah

Hilye-i Muhammed, İslami bir eser olması dolayısıyla, Eski Türk Edebiyatı geleneğinde olduğu gibi, Halimi’de esere Allah’ı anarak, ona hamd u sena ederek başlamaktadır. Zira Hz. Peygamber’in de bu konuda birçok hadis-i şerifleri naklölunmuştur.³⁴

Şair eserini sürdürürken sık sık Allah’a yakarır ve ona dua eder. Onun çeşitli isimlerini anar ve “Rabbi temmim bi’l-hayr”³⁵ talebini dile getirir.

Hz. Peygamber ve Hz. Ali’den rivayetlerle Allah’ın *hadis-i kudsi* olarak nitelendirilebilecek kelimaları verilir. Metinde, Allah’ın Hz. Muhammed, Hz. Adem, Hz. Havva ve Hz. Cebrail ile konuşmalarından parçalar verilir yine nakil yoluyla, söylediği emir ve yasaklar aktarılır.

Halimi, metnin sonuna doğru Allah’a olan nihai dileğini aktarır. Onun asıl amacı, Hz. Peygamber’e olan sevgisi ve muhabbeti hürmetine, Rabbi’nin rahmetine erip, bağışlanmış bir kul olarak cennetine kavuşmaktır:

Yâ İlāhî, kuşûrumuz afv it
Bi’n-nebiyyi ve âlihi’l-kâmil

Muştafâ hürmetine rahmet idüb,
Kıl Halîmî’i cennete dâhil

(28a)

3.3.1.2. Peygamberler

3.3.1.2.1. Hz. Muhammed

Eserin ana teması: Hz. Muhammed’dir ve adından da anlaşılacağı üzere Hilye-i Muhammed, baştan sona O’nu anlatmaktadır. Hz. Muhammed’in sayısız vasfı ve sıfatı bulunmasına rağmen, Halimi kelamı uzatmamak adına, bunları muhtasar olarak vermiştir. Hz. Peygamber’den bahsederken kendisini: Mustafa, Murtaza (23a), Sultan-ı Kevneyn (24a), Rasul-ü Perverdgar (20b), Habib-i Ekrem (21a), Mahbub-u Hakk Matlub-u Hallak (23b) ve suçlar affedici (24b) gibi birçok isim ve sıfatla anmış, yine eserin sonuna doğru topladığı tüm bu isim ve sıfatları tabloştırmıştır.

³⁴Besmele ile başlanmayan her önemli iş noksan kalır.[Beyheki], Besmeleyle yazı yazanın haceti kolaylaşır, Allahü Teala da razı olur.[Deylemi], Besmeleyle işe başlayanın günahları af olunur. [İ. Rafii]

³⁵ Rabbim, hayırla tamamla.

Hız. Peygamber'in vasıflarını mensur olarak anlattıktan sonra bir de manzum olarak aktarması, bu güzelliklerin ancak edebi değeri olan manzum parçalarla ifade edilebileceğini düşündürür:

Dönmez gün yüzüne bakmaya gözler kamaşur
Cümle Aşhab o Habîb'in dehânına bakışur (23a)

Yine Hız. Peygamber'in nurunun güzelliğini ve parlaklığını kelimelerle anlatamayacağını dile getirir:

Hudâ nûrudurur nûr-ı Muhammed (24a)
Anunçün vaşf olunmaz Nûr-ı Ahammed

Hız. Peygamber, her yönü ile kainatı aydınlatan ve herkese karşı açık seçik olan yani *emin* olan idi. Bilindiği üzere en büyük düşmanları dahi mallarını kendisine emanet ederler ve O'na *El-Emin* derlerdi. Yalan söylediğini asla gören ya da duyan olmamıştı. Tüm bunlara rağmen O'na muhalefette ve şirkte diretenler, Halimi'nin nazarında kördürler:

Başdan ayağa muşavver nûr idi (24a)
Görmeyen anı cihânda kör idi

Halimi Hız. Muhammed'i çok sevmektedir. Eser baştan sona Allah'a ve Hız. peygamber'e medhiye ve yakarışlarla bezelidir. Nihayetinde yazar, Hız. Muhammed'e bende olduğunu kendisine iletir ve yine çok sevdiği Peygamberi'nden merhamet ve şefkat görmek talebinde olduğunu ifade eder.

Halimî bendeñ umar yâ Muhammed (25b)
Cenâbuñdan şefâ'at, mihr ü şefkat

3.3.1.2.2. Hız. Adem

Şair, hilyesinde, Hız. Muhammed peygamberlik ünvanını aldığında daha Hız. Adem'in yaratılmamış olduğundan bahseder. (4b) Henüz su ile toprak dahi karıştırılmamışken, Hız. Muhammed'in peygamber olduğunu bildirir ama yine de

fiziksel yaratılış olarak Hz. Peygamber'in aslının, yine kendi ağzından Hz. Adem'den olduğunu ifade eder. **(7a)**

Daha sonra Adem aleyhisselam'ın cennette yediği buğdaya değinir. Hz. Ali' den rivayetle:

“Ol vakt ki Ādem buğdaydan yedi yer yüzine indi kuşdu. Ol kuşduğundan āğū ağacı bitdi. Ol ağacı yılan yedi. Ol sebebden, yılan ağzında āğū olundu. Kıyāmete degin aşıllardan bile gitmedi.” **(dk-9b)**

Eserde Hz. Adem ve Hz Havva' nın cennetten çıkarılma hadisesine de değinilir. Hz. Adem' in dünyaya sürülmesi ile orda başından geçenleri maddeler halinde özet olarak verdikten sonra Allah ile Hz. Havva arasında geçen konuşmayı aktarır:

“Ādem'i Hakk Te'ālā on nesne ile mübtelā eyledi: Evvel bu ki Hakk Te'ālā kağdı. İkinci: Rūsvāy eyledi. Üçüncü: Derisini kapkara eyledi. Dördüncü: Konşılığunda kodu. Beşinci: Havvā'yı ayırdı. Altıncı: Ādem ile Havvā mā-beynine 'adāvet oldu. Yedinci: Ādem āşī oldu. Sekizinci: İblisi Ādem'e havāle kıldı. Tokuzuncu: Dünyā'yı Ādem'e zindān itdi. Onuncu: ... Ādemi uçmak hevāsından mahrum kıldı.” **(dk-17b)**

Son olarak Hz. Adem ile Hz. Havva dan bahsederken Hz. Havva'nın Adem aleyhisselamın sol tarafından yaratıldığını, onun dostu ve enisi olduğunu belirtir:

“...Aşl-ı aşili Havva ānamızdur ki, Ol Vācibü'l-vücūd, Hazret-i Ādem 'aleyhi's-selām babamızıñ sol cānibinden olan 'izāmdan halk eyleyüb, mes'ūd kılmışdur zīrā Ādem'in mūnisi vū enīsidür, cāliyesidür...” **(32a)**

3.3.1.2.3. Hz. İbrahim ve Hz. İsmail

Halimi, Hz Peygamber'in nesebinin Hz. İbrahim ve onun oğlu olması dolayısıyla Hz. İsmail' e dayandığını ifade eder. Hz. Peygamber'in Hz İbrahim Halilullah' ı zikrettiğini ve kendisine risalet gelmeden evvel Hz. İbrahim' in şeriatı ve mezhebi üzere olduğunu belirtir:

“Bilgil ki ol Sultān, cedd-i İbrāhime mensubdur. Ya'ni ebāsınıñ mefāhirini

‘add itmeli olsa, ol ad r-i cel l H zret-i  br him H l lullah peyg mberi zikr ider veyahutta sa‘ detle kend lere Cen b-ı H zret’den vahiy gelmezden muaddem, H zret-i  br him peyg mber alav tullahi ‘ liye ve ‘al  nebiyyin n n er‘-i er fleri v  mezheb-i m n fleri  zere olmudur. Ve nesebeh   sm ‘il yy n Dah  bilgil ki ol Sult n n (20) nesebi H zreti  sm ‘il ‘aleyhi’s-sel m neslindend r ki  br him H l l ’r-Rahm n oqludur yahud aseb ’l-insan-ı d nya ma’n sına ola. aseb ol tad rce aseb    br him  Ya‘ni d n-i milletde,  br him milleti  zerined r dimek olur.” (7a)

air, Hz.  brahim’ den sonra Kabe’nin    defa yıkıldıından bahseder. Sonrasında Kurey Kavmi ile Hz. Muhammed’in yeniden yaptını bildirir. Bu olaylar esnasında Kabe’ ye Hacer ’l-Esved taının konması ile ilgili ihtilafı yine Hz. Peyg mber’in   zd   n  aktarır.

“ br him’den  nra Ka‘be    kerre yıkıldı. Andan, urey ile Muammed Mutafa, gene yaptılar. urey avmi dilediler kim H cer ’l-Esved’i yerinden oparalar gene yerine oyalar. Aralarında ihtil f olub eyitdiler: Y  Muammed! Gel biz m  ramızda h kmeyle. Peyg mber ‘aleyhi’s-sel m eyitdi: Bir f ta get r n. Ras l, ol taı, bir f taya oydu, aldur n dedi, aldırdılar. Res l, f ta i  nden aldı, yerine odu. C mlesini  g n l  ho oldu.” (dk-10a)

3.3.1.2.4. Hz. Musa

Halimi, Hz Musa’nın ilk bahsini bir beyitle yapmaktadır. Burada onun ilmiyle halkı irad edip, dine davet ettiinden bahseder:

Olur ta‘ lim H zret-i M s   st d
 der ‘ilmiyle alk-ı H ’a ir d (8b)

Metinde derkenar olarak verilmi, *Elfaz-ı K fr* adlı bir b l m bulunmaktadır. Halimi burada bir kiinin, di er bir kiinin k fr ne razı olması neticesinde, rıza

gösterenin kafir olmayacağı husunu anlatırken, örnek olarak Hz. Musa’ nın Bel’am³⁶’ ın küfrüne rıza göstermesi bahsi geçer:

“Gene kim Mūsā ‘aleyhi’s-selām Bel‘ām’ıñ küfrüne rāzı oldu Hakk’dan diledi: imansız gide. Rızā-ı küfr olduğu kendü küfrüne imiş.” (dk-14a)

Hiz. Musa’ nın bir adı da Kelamullah’tır. Zira Allah, kendisi ile Tur dağında aracısız olarak konuşmuştur. Hilve-i Muhammed’ in bir bölümünde de Allah ile Hz Musa arasında geçen bir konuşmaya yer verilmiştir. Allah burada Hz Musa’nın şahsında tüm müslümanlara, görev ve sorumluluklarının neler olduğunu anlatmakta ve bunların karşılığında kendilerine rahmet, merhamet, uluhiyyet göstereceğini ve cennetine alacağını bildirmektedir.

“Yā Mūsā! beş nesne senden, beş nesne benden. Evvel: Benden uluhiyyet, senden ‘ubūdiyyet. İkinci: Benden ziyāde itmek, senden şükretmek. Üçüncü: İcābet benden, du‘ā senden. Dördüncü: Kāzā benden, şabır senden. Beşinci: Uçmak benden, şabr senden.” (dk-18a)

Yine metinde Allah’ ın, Hz. Musa’ya yasak olan davranışları anlatması ve bunlardan kaçınılması gerektiği vurgulanır:

“Yā Mūsā! Haṭālarıñ ulusu beş nesnedür. Evveli: Kıbrdür. Hased, hırş, çok yemek, çok uyumak, çok söylemek. Yedinci: Kendüyi ta‘rif idenleri sevmekdür. Sekizinci daḥı Hakk virdüğine şükr itmemekdür. Tokuzuncu: Bencilikdür.” (dk-18b)

3.3.1.2.5. Hz. Zülkarneyn ve Hz. Hızır

Metinde Hz. Zülkarneyn ve Hz. Hızır aleyhisselam’dan da bahsedilmektedir. Her ne kadar, bu iki zatın peygamber oldukları ihtilaflı olsa da, islam alimlerinden, kendilerinin peygamber olduğunu söyleyenler de bulunmaktadır.

Bu lā zulmetde zü’l-ḳarneyn olubdü

³⁶ Bel’am b. Bāūrā. Tevrat ve İslami kaynaklarda, önceleri iyi bir mümin iken daha sonra Hz. Musa ve kavmi aleyhine hile tertiplediği için cezalandırıldığı rivayet edilen kişi. Ömer Faruk Harman, Bel’am b. Bāūrā mad., TDV İslam Ansiklopedisi, c: 5, s. 389-390, İstanbul, 1992.

Beyitte yokluk ilinden bahsedilirken Zülkarneyn' in yapmış olduğu seyahate atıfta bulunmaktadır ve ikinci beyitte de Hz Hızır' dan bahsedilmekte ve onun bulduğuna inanılan ab-ı hayat³⁸ adlı su zikredilmektedir.

3.3.1.3. Melekler

Halimi eserinde, melekler içerisinde ekseriyetle, vahiy getirmesi **(15a)** ve Kur'an-ı Kerim' in nuzülü sebebiyle Hz. Peygamber' le sürekli irtibat halinde olmasından dolayı, Cebrail'den bahsetmektedir. Fakat yalnızca ayetlerin indirilmesi hususunda değil, hayatın içerisinde Hz. Muhammed' le oluşuyla, Allah'ın emir ve yasaklarını ve ondan gelen haberleri anında kendisine iletmesiyle de Cebrail, eserde yer bulmaktadır.

Bunlardan birinde, Hz. Osman gibi varlıklı olmayıp, azad edecek bir kölesi bulunmadığından dolayı üzülp mahzun olan kızı Fatıma' ya, Allah'ın rahmet ettiğini ve onun hürmetine cehennemden iki yüz bin kişiyi azad ettiğini Hz Peygamber'e bildirmiştir:

“Derhal Cebrâ'il geldi, eyitdi: Yâ Rasûlallah! Kızıñ Fâtımâ, günahkar ümmetler için münâcât eyledi. Buyurdu ki: Yâ Hâbîbim. Her kâdemiñe Fâtımâ evine varduğun, yüz bîn erden, yüz biñ 'avretten Hakk Te'âlâ cehennemden âzâd eyledi.” **(dk-10b)**

Eserde Miraç hadisesi anlatılırken yine Cebrail' in, Hz. Peygamber' in kendisi ile seyahat edeceği Burak' ı getirişinden bahsedilir:

“Cebrâ'il-i Emîn, bir Burâk-ı münîr getirüb, kaçan Peygamber, ol Burâk'a süvâr olmak şadedinde idi. Fi'l-hal, Burâk bî-çarâr olub, bir miqtar çekinüb, serâsime olucağ, Hâzret-i Cebrâ'il: Hezâ şâhibek Muhammedü'l-'izzî deyince...” **(18a)**

Yine Hz Cebrail' in Allah ile Hz. Muhammed arasında kurduğu irtibat bahsinde, Hz. Aişe ile Hz: Muhammed arasında yaşanan bir olay aktarılırken, Cebrail, Hz. Peygamber' e, Allah' ın buyruklarını ve ikramlarını iletir:

³⁷ Hz. Mûsâ ve Hızır kıssası, bkz. el-Kehf 18/60-82

³⁸ “Hızır'la buluşacakları kayanın dibinde bir kaynak (ayn) vardı ki buna 'hayat kaynağı' (aynû'l-hayât, âb-ı hayât) deniyordu. O suyun temas edip de diriltmediği hiçbir şey yoktu. İşte balığa bu sudan sıçramıştı” (Buhârî, “Tefsir, Sûretü'l-Kehf”, 4).

“Ḥazret-i Cebrā’īl-i Emīn maḳāmına vārdıḳda, Ḥazret-i Rabbi’l’-ālemīn güldü ki: “E’ş-şulḥ minnā ve ta’amü’ş-şulḥ minnā Yā Cebrā’īl Şulḥ-u Ḥabīb ta’am-ı zebisiz olmaz. Yürü var cennetden ta’am ihzār kııl. Ḥabībüm ile Āişe’i Şiddīḳām ekl etsünler” denildi. Cebrā’īl ‘aleyhi’s-selām, imtişālen, li-emrillāhi te’ālā ve iclālen li-Rasūlullāhi Te’ālā, cennet ta’amın götürüb...” (20 a/b)

Bahsi geçen bir diğ̈er melek Mikail’ dir. Mikail’ den, ahirette müminlere cennetin yerini gösteren melek olarak bahsedilmektedir:

“Ḳulağuz daḫı olmazsa yerin şöyle bile kim, Cum‘ā namāzından her kişi çıkub, ulu evine nice varırsa öyle varalar.” Eydürler meğ̈er bu andandur ki elçiñ Mikā’īl oña yerin göstermişdi.” (dk-15b)

Hilye’ de hurilerden de bahsedilir. Bazen de bu melekler *ferişẗeh* olarak adlandırılır. Bunların, müminleri, cennetin kapısında karşılayıp kendilerine selam vereceklerinden, cennetten kıyafetler getirip giydireceklerinden daha sonra her kişinin önüne iki tane düşüp, Mikail gibi cenneti, makamını ve sarayları gezdirecekleri bildirilmektedir:

“Ferişẗehler, mü’minlere cennet kapısında karşı kılub: Selāmun ‘aleyküm tıbtüm fe’duḫūlūhā ḥālidīn. سلام عليكم طبتم فادخلوها خالدين diyeler. Uçmağ̈dan ḫilatlar getüreler her kişiye ikiş̈er ḫilat giydüreler. Andan her kiş̈iniñ önüne bir feriş̈teh düşse maḳāmına illede saraylar bağ̈ların nicelerin göstereler. Ḥūriler karşı geleler.” (dk-15b)

Eserde zikredilen diğ̈er melekler, melekū’l mevt ve Mūnker-Nekir’dir. Melekū’l-Mevt can alıcı melek yani Azrail ve onun emrindeki melekler manasındadır. Mūnker-Nekir ise, kabirdeki sorgu melekleridir. Metinde geçen namaz bahsinde, namazın Allah’ın hoşnutluğ̈unu sağlayacağı, Melekū’l-Mevt arasında kişiye ş̈efaatẗi ve Mūnker-Nekir’e cevap olacağından bahsedilmiştir:

“Meleku’l-mevt arasında ş̈efā’ātçidür. Ḳabirde ç̈erāğ̈dır. Mūnker-Nekir’e cevabdur. Ḳıyāmetde üstlerine sāyedür.” (dk-11b)

3.3.1.4. Kitaplar

Halimi' nin eserinde en çok zikrettiği kitap elbette Kuran-ı Kerim' dir. Hz. Peygamber' in *Yaşayan Kuran* olması sebebi ile, hayatının anlatıldığı böyle bir eserde bu gayet doğaldır. Şair çok defalar, anlattıklarını Kuran-ı Kerim'den aldığı ayetlerle ve alıntılardığı hikayelerle destekleme yoluna gitmiştir. Bazen de Kuran' da bulunan bazı sure ve ayetlere değinmiş bunların faziletleri hakkında, okuyucuyu bilgilendirme yoluna gitmiştir. **(dk-11a)** Şair ayrıca, Kuran' a karşı nasıl davranılması gerektiği konusunda da bilgiler vermiş, yapılmaması gerekenlerle ilgili uyarılarda bulunmuştur:

“Bir kişi, defîyle ya ayruka çalğıyla Qur'ân okusa kâfir olur. Bir kişi, Qur'ân' ı horlasa ya ayağı altına alsın kâfir olur.” **(dk-13b)**

Eserde diğer kitaplardan da bahsedilmektedir. Hz.Hasan' dan rivayetle: İyi bir müslümanda bulunması gereken meziyetlerle ilgili, Tevrat' ta yazılı gördüğü beş satırdan bahsedilmektedir:

“Hasan radıyallāhu ‘anha eydir: Tevrat'da beş satır yazılı gördüm. Biri: Bu ki; gānılık, qanā'atdır. İkinci: Selāmetlik 'uzletdedür. Üçüncü: Azatlık, ārzuları terk itmekdedür. Dördüncü: Hoş temenni' itmekdür. Beşinci: Çok günler şabr itmekdür. Altıncı azgunlardır.” **(dk-18b)**

Yine Tevrat' ta Hz. Muhammed' den “Uhbud” diye bahsedildiğini bunun da ümmetini kıyamet ve cehennem azabından men eden bir peygamber olduğu anlamına geldiği vurgulanır.

“Bilgil ki; ol Sultān' ın bir adı Kitāb-ı Tevrat'da “Uhbud” dur zīrā ol Sultān, bir Sultān'dır ki; ümmetini nār-ı cehennemden şarf u men' ve 'azābü'l-yemmden anları def' ü ref' ider.” **(27b)**

Dört büyük kitabın birlikte bahsedildiği bölüm ise şu şekildedir:

“Haqq te'ālā Hazretleri'niñ dört biñ ismi vardır. Biñi Qur'ân'da, biñi Tevrat'da, biñi Zebūr'da, biñi İncil'dedür. Meşhur ismi, toqsan toquz ismdür. Ol ismiñ kimisi esmā'ı zātıdır ve kimisi esmā'ı şıfatıdır ve kimisi esmā'ı ef'alıdır.” **(dk-8b)**

3.3.1.5. Ayet ve Hadisler

Hilye-i Muhammed, islami bir eser olması ve bu eserin tam merkezinde Hz. Muhammed, Allah ve Kuran-ı Kerim’ in bulunması sebebiyle, metnin içerisine birçok ayet ve hadis dahil edilmiştir. Karşılaşılan ayet ve hadisler şunlardır:

3.3.1.5.1. Ayetler

- 1) (kd-15a) رَبَّنَا فَاعْفُ رَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَقَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ³⁹
- 2) (17b) كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ⁴⁰
- 3) (19b) إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ⁴¹
- 4) (20b) طه * مَا أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى⁴²
- 5) (23a) أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ⁴³
- 6) (5b) وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ⁴⁴
- 7) (12a) وَ أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ⁴⁵
- 8) (14a) وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ⁴⁶

³⁹” Rabbimiz! Doğrusu biz ‘Rabbimize inanın!’ diyerek, imana çağıran bir davetçiyi işitip iman ettik. Rabbimiz! Günahlarımızı bağışla, kötülüklerimizi sil ve bize iyilerin ölümünü nasip et.” Āl-i İmrān/193(<https://kuran.diyanet.gov.tr> Erişim Tarihi: 07.04.2018), (dk. 15b)

⁴⁰ ”Her canlı ölümü tadacak ve sonunda dönüp huzurumuza geleceksiniz.”, Ankebut/57 (<https://kuran.diyanet.gov.tr> Erişim Tarihi: 07.04.2018)

⁴¹”Onlar, başlarına bir musibet geldiğinde, "Doğrusu biz Allah’a aidiz ve kuşkusuz O’na döneceğiz” derler.”, Bakara/156, (<https://kuran.diyanet.gov.tr> Erişim Tarihi: 07.04.2018), (19b)

⁴² ”Tā Hā. (Ey Muhammed!) Biz Kur’ân’ı sana sıkıntı çekesin diye indirmedik.”, Tā Hā/1-2, (<https://kuran.diyanet.gov.tr> Erişim Tarihi: 07.04.2018), (20b)

⁴³ ”(Ey Muhammed!) Senin göğsünü açıp genişletmedik mi?”, İnşirah/1, (<https://kuran.diyanet.gov.tr> Erişim Tarihi: 07.04.2018) (23a)

⁴⁴ ”O’nun hiçbir dengi yoktur.” İhlas 4, (<https://kuran.diyanet.gov.tr> Erişim Tarihi: 08.04.2018)

⁴⁵ (Resulum) Biz seni alemlere ancak rahmet olarak gönderdik., K. Kerim, Enbiya, 107, (<https://kuran.diyanet.gov.tr> Erişim Tarihi: 07.04.2018)

⁴⁶ “Sen elbette üstün bir ahlâka sahipsın.” K.Kerim, Kalem, 4.,(<https://kuran.diyanet.gov.tr>)

9) (dk-14b) وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعاً أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ⁴⁷

10) (16a) لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى⁴⁸

11) (23b) وَشَاوِرْهُمْ الْأَمْرَ فِي⁴⁹

12) (32b) لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ⁵⁰

13) (dk-12a) فَيَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ⁵¹

14) (dk-12a) وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَطَرٌ⁵²

3.3.1.5.2. Hadisler

1) (2b-3a) مامن عبد يكتب هذه الحليه ثم يضعها فى بيته لم يقرب هذا البيت شيطان ولا سلطان جابر ولا (2b-3a) سرور نشاط يد طولى و فى بحث من اوج تامل لا يمسهم مصيبيته ابدًا ولم يزالوفى الفراح والسرور داءما يسبهم ولا غم ولا فقر ولا كرب مادامت رسول الله صلى الله عليه وسلم فى ذلك البيت المنزل و الفقر الذى سكن فيه⁵³

⁴⁷ Ey müminler! Hepiniz Allah'a tövbe edin, umulur ki kurtuluşa erersiniz! K. Kerim, Nur, 31, (<https://kuran.diyanet.gov.tr> Erişim Tarihi: 10.04.2018)

⁴⁸ “Sadakalarınızı, başa kakmak, gönül kırmakla boşa gidermeyin” K.Kerim, Bakara, 264, (<https://kuran.diyanet.gov.tr> Erişim Tarihi: 10.04.2018)

⁴⁹ “...iş hakkında onlara danış,...” Kerim Ali İmran, 159, (<https://kuran.diyanet.gov.tr> Erişim Tarihi: 10.04.2018)

⁵⁰ Allah yolunda sevdiğiniz şeylerden harcamadıkça iyiliğe asla eremezsiniz. K, Kerim, Ali İmran 92, (<https://kuran.diyanet.gov.tr> Erişim Tarihi: 10.04.2018)

⁵¹ “Allah ondan dolayı sizi hesaba çekecektir, sonra dilediğini affeder, dilediğine de azap eder. Allah her şeye kadirdir. K. Kerim, Bakara 284, (<https://kuran.diyanet.gov.tr> Erişim Tarihi: 10.04.2018)

⁵² “Ve küçük büyük herşey yazılmıştır.” K.Kerim, Kamer 53, *Kur'an-ı Kerim Meali*, haz. Halil ALTUNTAŞ, Muzaffer ŞAHİN, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 2005

⁵³ Her kim benim hilyemi yazıp evinde bulundurursa şeytanın ve zalim sultanın şerrinden emin olur. Ona veba hastalığı uğramaz, haset edenden, sihirden korunur. Evi yıkılmaz, suya gark olmaz. Kendisine fakirlik ve musibet isabet etmez. (Hadis-i Şerif)

2) “El-‘ubūdeyute terki’ d-da‘vī ve ihtimālū’ l-belvā ve ḥubbū’ l-mevlā.”⁵⁴ (dk. 3a)

3) (dk. 4a) قال لا حول ولا قوة إلا بالله كانت له دواء من تسعة داء أيسرها لهم⁵⁵

4) (4b) كنت اول البين فى الخلق و آخرهم فى البعث⁵⁶

5) (dk. 4b) نعم الشهر شهر فيه ابواب الجنان و تصفد فيه مردة الشيطان و يغفر فيه الانسان الا لمن ابى رمضان يفتح⁵⁷

6) (dk. 5a) من أدرك ليلة القدر سعد سعادة لا يشفع ابداً⁵⁸

7) “Ni‘me’ l-yevm yevm-i ‘arefe yenzilü fihi fazlullāhi te‘ālā ve rahmetü’ d-dünyā külli yevm ü leyle”⁵⁹ (dk. 5a)

8) “Şelāse da‘vet-i müstecāba lā şekke fihinne da‘vete’ l-veledi ‘alā veledde ve da‘vete’ l-müsāfir ve da‘vete’ l-mazlūmā”⁶⁰ (dk. 5b)

9) (dk. 6b) رجب شهرى الله تعالى و شعبان شهرى و رمضان شهرى امتى⁶¹

⁵⁴ Ubūdiyyet, da‘vāyı terk edip, ne kadar belā gelirse taḥammül edip, mevlāsına kemal mertebe-i muḥabbet etmektir. (Hadis-i Şerif)

⁵⁵ Lā ḥavle ve lā kuvvete illā billah kelimesi, doḡsan doḡuz hastalıktan devadır ki o hastalıkların en küçüğü gam çekmektir. (Hadis-i Şerif)

⁵⁶ Yaratılan peygamberlerin ilkiyim ve halkı davet edecek peygamberlerin de sonuncusuyum. (Hadis-i Şerif)

⁵⁷ “Ramazan Ayı, öyle bir aydır ki; o ayda cennet kapıları açılır ve şeytanlar zincire vurulup bağlanır. O ayda Allah, kullarına rahmet eder yalnız tevbe etmeyenler müstesna.” Tirmizi, Savm, 1., İbn Mace, Siyam, 2. (<https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr>, Erişim Tarihi: 24.03.2018)

⁵⁸ Her kim Kadir gecesine erişip onu ihya ederse büyük bir saadete nail olur, geçmiş günahları af olunur. Buhari, İman, 25. (<https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr>, Erişim Tarihi: 24.03.2018)

⁵⁹ “Arefe günü öyle faziletli bir gündür ki o günde Allah’ın fazilet ve rahmeti dünyaya nazil olur. Gece sabaha kadar ve gündüz akşama kadar yaratılmışların üzerine mağfiret yağar.” İbn Mace, Menasik, 56. (<https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr>, Erişim Tarihi: 24.03.2018)

⁶⁰ “Üç dua vardır ki Cenab-ı Hakk nezdinde makbuldür ve geri çevirilmez: Birincisi babanın duası, İkincisi misafirin duası ve üçüncüsü mazlûmun duasıdır.” Tirmizi, Birr, 7. (<https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr>, Erişim Tarihi: 26.03.2018)

⁶¹ “Recep Allah’ın ayıdır. Şaban benim ayımdır ve Ramazan ümmetimin ayıdır.” Aclûnî, Keşfu’l-Hafâ, 1/423 (<https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr>, Erişim Tarihi: 26.03.2018)

صوم شعباً جنة من النار فمن اراد ان يلقي غدا فى الجنة فليسه ولو ثلث اليوم⁶² (dk. 6b) 10)

إذا كانت ليلة النصف من شعبان فقوموا ليلها وصوموا نهارها فإن الله ينزل فيها لغروب الشمس (dk. 7a) 11) إلى سماء الدنيا، فيقول ألا من مستغفر فأغفر له، ألا مسترزق فأرزقه، ألا مبتلى فأعافيه، ألا كذا كذا حتى يطلع الفجر⁶³

12) “Hz. Ali radiyallahu anh buyurdular: Bir gün Muhammed (sallallāhu ‘aleyhi ve sellem)’e şordum arşın ululuğundan. Şöyle buyurdular: “Ya Ali! Ulu nesneden sual ettin amma bil ki Ya Ali, arşın üç yüz altmış bin ayağı vardır. Her bir ayağında, üç yüz altmış bin şehir vardır, içi dolu halktır ki adedlerin, Allah’tan gayrı kimse bilmez. Haḳḳ Te‘ala onlara vahy eyledi istiğfar ederler. Ebu Bekir’i Ömer’i, Oşman’ı Ali’yi sevenlere bağışlarlar sevabını ve yine Ya Ali! Her ayağın aralığında üç yüz altmış bin şehir vardır ve her şehirde üç yüz altmış bin alem vardır, içi dolu mahlukattır. Her alemde üç yüz altmış bin sahra vardır. Her sahrada üç yüz altmış bin şehir vardır. Onların dahı içi dolu halktır. Haḳḳ Te‘ala onlara vahy eylemiştir, onları sevmeyenlere lanet ederler.” (dk. 9b)

13) “Namaz, Allah’ın hoşnutluğudur. Peygamberlerin sünneti, ma‘rifetin nûrudur. imanın, duanın qabulüdür. Amellerin efdalidir. Rızkın bereketidir. Tenin kuvvetidir. Meleku’l-mevt arasında şefaattçidir. Kabirde çerağdır. Münker-Nekir’e cevaptır. Kıyamette üstlerine sayedir. Cennette, başına tacdır. Cehennemle senin aranda perdedir. Sıratın geçmesidir. Cennetin açmasıdır. Her kim namazı terk eylese, farızasın inkar eylese kafırdır. İmdi ne bahta ol kişi kim Allah’ı anmak onun gıdasıdır. Geceyle onun rahmeti yazıldı. Evvela dünya onun ekinliği ola. Kıyamet onun harmanına his ola, muradının hasılı ola. El-hasıl, Peygamber ‘aleyhi’s-selam eyitti: Her kim bir vakıt namazı terk eylese, seksen yıl, Hakk Te‘ala onu tamuda habs

⁶² Şaban ayında oruçlu olmak cehennem ateşine karşı kalkandır. Her kim bu ateşten kurtulmak isterse, üç gün dahi olsa, Şaban ayında oruç tutsun. İbn Mace (<https://hadislerleislam.diyaret.gov.tr>, Erişim Tarihi: 26.03.2018)

⁶³ “Şaban Ayı’nın 15. gecesi (Beraat Gecesi) sabaha dek kaim olun. Zira Allahu Teala o gece şöyle hitap eder: Tövbe eden yok mu kabul edeyim, hasta olan yok mu şifa vereyim, rızık isteyen yok mu rızık vereyim. O gece, sabaha kadar Allah, kullarını mağfiret eder.” İbn Mace, İkâmet, 191. (<https://hadislerleislam.diyaret.gov.tr>, Erişim Tarihi: 26.03.2018)

eyleye.” (dk. 11b)

14) (dk. 12a)

الاعمال في فساد الرياء⁶⁴

15) “Her kim mizanda sevapları ağır gelsin dilerse namazı cemaatle kılsın. Zira kıyamet gününde, mizanın bir kefesine cemaatle kılınan bir vakit namaz, diğer kefesine yedi kat gökler, yerler, denizler, gece, gündüz, Güneş, Ay, arş, kürsü, cennet ve cehennem konsa namaz ağır basar.” (dk. 15a)

16) “Kıyamette elli durak yeri vardır. Her durakta bin yıl dururlar.” (dk. 16b)

17) “İnnel ‘ayne tedmeu‘ ve’l-ḳalbū yaḥzenū vallāhū Yā İbrāhīm. İnnā bike maḥzūnun. İnnā lillahi ve innā ileyhi rāci‘ūn”⁶⁵ (19b)

18) “Ḥubbibe ileyye min dūnyakūm ṣelaṣe ilā-āḥir.”⁶⁶ (32a)

19) (dk-1a)

الفضل الجهاد جهاد النفس⁶⁷

3.3.1.6. Dört Halife

Hilye-i Muhammed’ de her ne kadar dört halifenin de isimleri geçiyorsa da, hadis rivayetlerinin, genel itibarı ile Hz. Ali’ den yapılması sebebiyle, kendisinden

⁶⁴ “Riya, yetmiş baktır, ednası şirk-i asgardır. Korşun riyadan. Eyittiler: Ya Rasulullah! Şirkin asgarı nedir? Buyurdular: Kişi halk için amel eylese gerektir.” İbn Hanbel, 4, 125. (<https://hadislerleislam.diyaret.gov.tr>, Erişim Tarihi: 26.03.2018)

⁶⁵ “Gözümüz yaş döker, kalbimizde hüzn var, mahzunuz ey İbrahim!” Müslim, Fedail, 62. (<https://hadislerleislam.diyaret.gov.tr>, Erişim Tarihi: 26.03.2018)

⁶⁶ “Dünyanızdan bana üç nesne güzel gösterildi. Birisi rayiha’ı tayyibe, birisi tavaif-i niska ve birisi gözlerim nuru ve kalb-i veledimin süruru namazdır.” (Hadis-i Şerif)

⁶⁷ Cihadın hayırlısı nefisle olan cihaddır. Tirmizi, Cihad, 2 (<https://hadislerleislam.diyaret.gov.tr>, Erişim Tarihi: 26.03.2018)

daha sık bahsedildiği görülmektedir. Halimi bunu eserinde şu şekilde dile getirmektedir:

“Ḥazret-i ‘Alī bin Ebū Ṭalib ve esedullāhül-gālibden rivāyet-i şaḥīḥī ve dirāyet-i şarīḥe olunduğu eelden ‘azm eyledüm ki baḥr-i ‘ulūma gavvaş olam.” (1b)

Hız. Ebu Bekir’ e ait söz ve nakillere de yer verildiği görülmektedir:

“Ḥazret-i Ebū Bekr-i Şiddik razıyallahu te‘ālā ‘anh ‘ale’t-taḥḳik buyururlar ki...” (3b)

Der-kenarlardan birinde, Hız. Ali’ den rivayetle, Allah bir takım zümreler yarattığını, bunların sürekli tevbe ve istiğfar ettiklerini ve sevaplarını da Hız. Ebu Bekir’i, Ömer’i, Osman’ı ve Ali’yi sevenlere bağışladıklarını bildirmektedir:

“Ḥaḳḳ Te‘ālā anlara vahy eyledi istiğfar iderler. Ebū Bekir’i ‘Ömer’i, ‘Oşman’ı ‘Ali’i sevenlere bağışlarlar şevābın ve gene Yā ‘Ali!” (dk-9b)

Metinde, Hız. Osman’ın cömertliğinin ve Hız. Fatıma’nın içten duasının anlatıldığı bir kıssaya da rastlanılmaktadır:

“Peygamber ‘aleyhi’s-selām gelürken, ‘Oşman, ādımın sayardı. Resül eyitdi: Yā ‘Oşman! Bu ne saymaḳdur? ‘Oşman eyitdi: Yā Rasūlallah! Her adımda bir ḳul azād olsun için (ḥalk) da‘vetden ṭağıldı. ‘Alī kerremallahu veche maḥzūn olub geldü. Fāṭıma eyitdi bu ne ḥüzndür? ‘Ali eyitdi Yā Fāṭıma!...” (dk-10b)

Yine metnin diğer kısımlarında, dört halifenin, Rasulullah’ın her daim yanında olduklarını gösterecek nitelikteki olaylara ve anlatılara rastlamak mümkündür: (16a, 16b, 20b, 25a)

3.3.1.7. Cennet ve cehennem

Hız Peygamber’ in hayatını konu alan bu eserde, islami eserlerin çoğunluğunda olduğu gibi cennet ve cehennem meselelerine de değinilmiştir. Metnin genellikle der-kenar kısımlarında cennet *uçmak* olarak, cehennem ise *tamu* olarak geçmektedir. Şair kimi zaman müminlerin sıratı geçtikten sonra karşılaşacaklarını

zikreder. Mikail'in ve *ferište*h olarak adlandırdığı meleklerin, onları cennetin kapısında karşılayıp, kendilerine hilatlar giydireceklerinden ve onlara cennetteki makamlarını göstereceklerinden bahseder. **(dk-15b)**

Cennet anlatılırken, orada bulunduğu rivayet eilen Tuba ağacına da yer verilmiş, bu ağacın, Hz. Ali'den rivayetle teferruatlı bir tasviri aktarılmıştır:

“‘Ali radıyallāhu ‘anh ve kerremallāhu vecche eyidür: Tūbā ağacının budaqlarından incüler çıkar, haller çıkar üzdeki incüdendür budaqları zeberceddendür. Budaqlarının gayet Yaḥyā ağarmış ayağına varır irişir. Alçağı uçmağ içüne cemi‘ uçmağı tutmuşdur. Her kişinin evinde bir budağı vardır, ne dilerse andan çıkar. Bāzen Allāhü Te‘ālā, üzdekinden develer, atlar, buraqlar çıkar eyerleri, uyanları incüden yâkütan yelden tiz yürür âdem başlu dili ‘Arapça söyler kuş kanatlu...” **(dk-15b)**

Şair, cenneti kazanmanın ve cehennemden kurtulmanın yollarını sıralarken, bu yurtlarla ilgili özellikler de aktarır. Bununla ilgili olarak, bir bölümde, iblisin, Allah'a olan isyanından dolayı çarptırıldığı cezalar ve cehennem ehlinin hatibi kılınması anlatılır:

“İblisî daḡı on nesneyle mübtelā kıldı. Biri: ‘ucbu? ki ma‘zül itdi. İkinci: uçmağdan qovdı. Üçünci: Şüretin döndürdü. Dördünci: Ādın döndürdü. Beşinci: Cāhillere imam kıldı. Altıncı: La‘net kıldı. Yedinci: Ma‘rifetden mahrum kıldı. Sekizinci: Tevbesin qabül itmedi. Tōkuzuncu: Raḡmetden mahrūm itdi. Onuncu: Tāmū ehliniñ ḡatibi kıldı.” **(dk-18a)**

Başka bir bölümde, Hz. Ukkāşe'nin, risalet mührüne bakması neticesinde, cennet ile müjdelenmesi ve cehennem azabından emin olarak korunmuş olması bahsine değinilir:

“...müḡr-i nübüvvete tūş oldum. Cennet ile tebşir olunub, ḡamdan āzād ve bir zerre'i ḡaḡir iken ābād olub, ‘ayn-ı ‘ināyet-i Muḡammed'e ve miḡr ü şefḡat-ı Aḡmed'e ḡarīn olub... Şol ḡadar bilürem ki; bu müḡre, bir kerre naḡār itmekle, cennet ile tebşir olunub, cemi‘ belāyātdan maşūn u maḡfūḡ ve ‘ayn-ı ‘ināyetullāḡ ile manḡūr u melḡūḡ oldum.” deyicek, buyurdular ki: “Her kim bu Şüret-i Müḡr-i

Nübüvvet’e ve Şekl-i Hâtım-i Risâlet’e, ‘ömründe bir kez nazar itse, aña, Hâzret-i Hakk, cehennem odıñ harâm kılar.” (26a)

Son olarak namazın, kulu cennete götürecek en önemli amellerden olduğu vurgulanırken, cennetin adeta anahtarı olduğu, orada müminin başına tac olacağı ve cehennem ile arasına perde olacağı anlatılır:

“Kabirde çerâğdır. Münker-Nekir’e cevabdur. Kıyâmetde üstlerine sâyedür. Uçmakta, başıña tâcdur. Tamûyla seniñ arañda hicâpdur. Şırâtın geçmesidür. Uçmağın açmasıdır.” (dk-11b)

3.3.1.8. Mübarek günler ve geceler

Metinde Ramazan Ayının faziletinden bahsedilirken o ayda cennetin kapılarının açılacağı ve şeytanların bağlanacağından bahsedilir:

“Ya’ni şehr-i Ramazân, ne gökçek aydır ki; o ayda cennet-i ‘âliye kapuları feth olunur ve şeytân-ı ‘aleyhi’l-la’neniñ mâridleri tarh olunub, buķâğı ile haps olunurlar ve ol ayda ‘âmme’i ‘ibâda, Cenâb-ı Rabbi’l-Erbâb, mağfîret ider.” (dk-4b)

Kadir gecesi en mübarek gecelerden biridir hatta sırf bu gece için nazil olan bir sure mevcuttur. Bu nedenle müslümanlar arasında kıymeti son derece yüksektir. Metinde önce, *leyle-i kadr* olarak tabir edilen kadir gecesine değinilmiş, akabinde arefe gününün faziletinden bahsedilmiştir:

“...bir kimesne ki leyle-i kadre yetişüb, şıdķ u ihlaşla, leyle-i mübâreğı ihyâ idüb, mazhâr-ı lütf-u Hudâ ola. Ol kimesne, bir devlet-i ebediyye vü sa’âdet-i sermediyyeye mâ’il olmuş olur ki, abde’l-âbâd şekķatden ħalâş olur.

Ve fażilet-i yevm-i ‘arefe Dahı Ümmü seleme rahimehu rivâyet üzere bu ħadîşle ma’lûm olunur ki buyurmuşlar: “Ni‘me’l-yevm yevm-i ‘arefe yenzilü fihi fażlullâhi te‘âlâ ve rahmetü’d-dünyâ külli yevm ü leyle” Ya’ni, yavm-i ‘arefe, ne gökçek gündür ki, ol günde, Hakk-ı Subhâne ve te‘âlâ’nıñ fażl u rahmeti, dünyâya nâzil olur. Gicesi şabaķa değin ve gündüzü, akşama değin kesilmeyüb, maħlûķât üzerine reşķât-ı mağfîret reşş olunur dimek ola.” (dk-5a)

Şair, Receb ve Şaban Ayları'nın ve bu aylar içerisinde olan Berat ve Miraç Geceleri'nin kıymetine de değinmiş, bu konuda anlattıklarını ekseriyetle hadislerle destekleme yoluna gitmiştir. **(dk-7a, dk-11a, dk-12a, 18a)**

Yine mübarek günlerden olup hakkında sure bulunan bir diğer gün ise Cuma günüdür ve şair Cuma ile ilgili de, kılınan iki Cuma arası günahların af olunacağı **(dk-12a)**, sıratın geçen müminin, makamını, Cuma namazından çıkıp evini bulacağı **(dk-15b)** gibi bulması gibi bazı aktarımlarda bulunmuştur.

3.3.1.9. Ahiret ile ilgili mefhumlar ve diğer itikadi meseleler

Eserde, genellikle der-kenarlarda, ahiret konusuna değinilmiştir. Ahiret bazen bu şekilde bazen ise kıyamet, mizan ya da yevm-i meşhud şekillerinde verilmiştir. Kulların ahiretteki halleri, oradaki mertebeler ve duraklar zaman zaman anlatılmaya çalışılmıştır. Şair, müslümanların, ahiretlerini mamur etmeleri açısından kıymete değer bilgiler vermektedir.

Ahireti mevkıflar yoluyla anlatan şair, Abdullah ibn Mesud'dan rivayetle bu mevkıfları şu şekilde aktarır:

“Evvel mevkıf bu: halk kabirde tura başı açık yalın ayak aç şusuz biñ yıl turalar.” **(dk-16b)**

“İkinci mevkıf: Andan, bu halkı maşşer yerine süreler. Anda hiç gölge bulunmaya hemîn ‘arş gölgesi şadağa gölgesi. Andan bu halkı nürdan zûlmete süreler.” **(dk-16b)**

3.3.1.10. İbadet ile ilgili mefhumlar

Şair sıklıkla, kulların ibadetlerine riayet etmesini ve tevbe etmelerini vurgular. Bu söylediklerini yine hadis-i şeriflerle destekler. En kıymetli ibadetlerden olan namazın kılınması ile Allah'ın hoşnut olacağı, kulunu cennetine koyacağı, sıklıkla vurgulanır. Namazın sonunda okunan bazı sure ve ayetlerin faziletine değinilir **(dk-11a)**, namazın cennetin anahtarı olduğu, onun farızasını inkar edenin ise kafir olacağı belirtilir. **(dk-11b)**

Küçük ve büyük günahlardan *kebair* ve *sagair* olarak bahsedilir ve bunların neler oldukları anlatılır:

“Kebā’ir-i şagā’ir, tevbe ile yarlıganur. Beş vaqt namaz kılmak bir Cum‘ā’dan bir Cum‘ā’ya varınca, birer Ramażān’dan birer Ramażān’a varınca ol aralıқта olan şagā’ir-i kebā’ire yarlıganur. Kebā’ir günāha tevbe itmekle bilmek gerek, tevbe’i naşūh farz-ı lāzımdur. Ehl-i kebā’ire vü şagā’ire içün tevbe’i naşūh oña dirler kim; ayruk ol günāha yakın olmaya. Tevbe’i vācibdür. Zīrā ki ‘iķāb-ı cā’izdür kebā’ire vü şagā’ire.” (dk-12a-b)

Başka bir bölümde şair *elfaz-ı küfî* ele alır. Bunlar, çoğunlukla insanların üzerlerinde durmadıkları, fakat aslında çok mühim olup, imanı giderip kişinin kafir olmasına sebep olabilecek mahiyette davranışlardır:

“Elfāz-ı küfr beyānındadır Evvel budur kim eyitse falan kişiniñ malı baña helaldür dise, ol, ol malı aña virmemiş olsa, böyle demek ile kâfir olur. Bir kişi haram yise, bir kişi Allah’dan kork dise, ol eyetse korkmazın, kâfir olur. Bir kişi eyitse, falan kişi benden artıқта kâfirlikde dise, kâfir olur. Bir kişi eyitse, Yahūdiler hayırlıdır Nasrānilerden ya Nasrāniler hayırlıdır Yahūdilerden dise kâfir olur.” (dk-13b, dk-14a-b)

Netice itibarı ile şair, okurlarına dünya hayatına dikkat etmelerini, ibadetlerini aksatmamalarını, ahirete; iyi bir kul ve Allah’ın rızasını kazanmış bir mümin olarak intikal etmelerini öğütlemektedir. Zira ahiret azabının çetindir. Böyle olduğunu okurlarından bilmelerini isteyen şair, bunu şu şekilde bir manzume ile dile getirmektedir:

‘İbādetden āyıрма kendü özüñi
Ecel irüb qapāyınca gözüñi
Muhammed rūhuna eyle şalavāt
Geçür böyle giceñle gündüzüñi (30b)

3.3.2. Tasavvuf

Bu bölümde, metinde geçen tasavvufi istilahlar; tespit edilmiş, oldukları gibi aktarılmış; bu terimlerin, muadili bulunabildiği müddetçe, günümüz tasavvufi

eserlerinin en önemlilerinden biri⁶⁸ ile manaları karşılaştırılmış, bu sayede aralarındaki benzerlik ve farklılıklar irdelenmeye çalışılmıştır.

3.3.2.1. Vecd

“Vecd: Şol hâlete derler ki dehānı pāk eyler. Zıkr-i Hālîk-ı eflāk etmekle derūn-u dilde hāşıl olan hālāvet ve leṭāfetten bir mertebe-i şevḳ-i ḡālibe ve ḳalb-i cālîb ola ki, rūḥ-u insānî ol şevḳe ol taḥammül den ‘ācîz ve merāsîm-i ‘āşîḳ zāmîrinden bârîz ola.” (dk. 1a)

“Vecd, kasıt ve zorlama olmaksızın salike gelen ve kalbine tesadüf eden (ve onu kendinden geçiren) bir şeydir. Bunun için şeyhler derler ki: Vecd Bir müsadefedir. (Kulun iradesinin tesiri olmaksızın Allah’tan gelen bir feyz, lütuf ve ihsandır.)”⁶⁹

3.3.2.2. Sıdk

“Şıdk, nedir denilirse ba‘zı erbāb-ı ‘irfānın İḳānı üzere; şiddîḳ-ı maḥbûb-u bâḳî olan zāt-ı bârîye ‘abd-i ‘acîz-i ḳāfîniñ hediyyesidir.” (dk. 1a)

“Sıdk, helak olunacak yerde hak olanı söylemektir...özün söze uygun olmasıdır...halka olduğun gibi görünmen ya da onlara görüldüğün gibi olmandır”⁷⁰

3.3.2.3. Cu

“Cū‘, nedir denilirse ehl-i taḥḳîḳ-i taḥāḳḳuk üzere “el-cū‘-i taşfiyetü’r-rūḥ-u müṭāla‘atü’l-fütūḥ” diye ta‘rîf olunmuştur.” (dk. 1a)

⁶⁸ Abdülkerim Kuşeyri, *Tasavvuf İlmine Dair Kuşeyri Risalesi*, haz. Süleyman ULUDAĞ, Dergah Yayınları, İstanbul, 2014

⁶⁹ Abdülkerim Kuşeyri, a.g.e., s. 156

⁷⁰ Abdülkerim Kuşeyri, a.g.e., s. 292-294

“Açlık, sufilerin vasıflarından bir vasıf, mücahedenin erkanından bir rükun olmuştur. Açlık için: müritler için riyazet, temrin; tevbekarlar için tecrübe, zahitler için siyaset, arifler için ikramdır denilmiştir.”⁷¹

3.3.2.4. Hacc-ı Manevi

“Hacc-ı ma‘nevî, nedür dinülürse: erbâb-ı ‘irfân, taḥaḳḳuḳı üzere, rāḥat-ı bedeniyye esbâbını ḳaṭ‘-ı dünyâ ve ḥâcet mütûlarını fetḥ idüb ve ḥicâbları ref‘ itmeye dirler.” (dk. 1a)

3.3.2.5. İstiğfar

“İstiğfâr nedir denilirse: Nefsiñ bir ḳabaḥati zuhûr ettiğî gibi Cenâb-ı Rabbi’l-‘İzzet’ten mağfîret talep edip, min ba’d bir daḥa ol ḳabaḥati işlememeğē ‘azîmet ve niyyet etmektir.” (dk. 1b)

“Tevbenin Arap dilindeki hakiki manası dönmek (rücû) demektir. “Tevbe etti”, “döndü” demektir. Şu halde tevbe, şeriatın yerdîğî şeyden övdüğü şeye dönmektir. Resûlullah (s.a.v.): “Pişmanlık tevbedir” buyurmuşlardır.”⁷²

3.3.2.6. Vakar

“Vaḳar nedir denilirse ehl-i riyâzet kolu üzere ḳazâü’l-Hayy’a şafâ-yı ḥâṭır ile rızâ vermektir.” (dk. 1b)

-Ağırbaşlılık, temkinlilik.⁷³

⁷¹ Abdülkerim Kuşeyri, a.g.e., s. 230

⁷² Abdülkerim Kuşeyri, a.g.e., s. 187

⁷³ Ferit Devellioğlu, a.g.e., s.1321

3.3.2.7. Gına

“Gınā’ ise mevcut olan māl u menāline şükredip, zāyi‘ ve telef olan malına şabr eylemeğe derler.” (dk. 1b)

“Üstad Kuşeyrī der ki: Tahkik ehli olanlara göre şükrün manası, ihsanda bulunanın nimetini ona boyun eğerek itiraf etmektir...”Resulullah (s.a.v.): Sabır hadisenin sarsıntı tesiri yaptığı ilk anda gösterilen tahammüldür” buyurmuştur... Cüneyd’e, sabır nedir diye sorulunca: “Yüzü ekşitmeden acıyı yudum yudum içine sindirmendir.” demiştir.”⁷⁴

3.3.2.8. Fütüvvet

“Fütüvvet nedir denilirse: Dāimā Hāzret-i Hāḳḳ tarafından in‘ām olunan ni‘metleri halkā il..hār edip miḥnetlerini şaḳlamaya derler. Ba‘zılar ḳanda kimesneye şekvā etmeyip, dā’imā seḫā ve ‘aṭā üzere olmaya derler.” (dk. 1b)

“Fütüvvet: Başkasını nefesine tercih etmek (alütirizm), kamil manada mürüvvet sahibi olmak demektir. Sofranda yemek yiyen veli ile kafir arasında fark görmemnedir. Yani din, dil, ırk ve inanç farkı gözetmemektir.”⁷⁵

3.3.2.9. İhlas

“İhlaş nedir denilirse: şubḥ u mesā, her maḥalde, Hālīḳ’ı ve arz ve semāyı ḥāzır ve her ḥalde kendüye nāzır bilir. Lā münḳatı‘ bu sebeple maḥlūḳattan münḳatı‘ olmaḳtır ve iḥlāş-ı a‘māl içinde kemāl-i mertebe maḳbūldür.” (dk. 1b)

“Lugatta ihlas; saf, karışksız, vasıl olmak, kurtulmak, pişirmek ve tahsis

⁷⁴ Abdülkerim Kuşeyri, a.g.e., s. 258-266

⁷⁵ Abdülkerim Kuşeyri, a.g.e., s.305

etmek; Istılahta; riya, sum'a, gösteriş, şirk, alâyiş; samimiyetin zıddı, sırf Hakk rızasını düşünmek, sadece Allah'ı düşünerek konuşmak ve ibadet etmek."⁷⁶

3.3.2.10. Ruh

“Rûh ne idüğünü beyân ve ‘ayânetmekte ‘ulemâ hayrette derler. erbâb-ı tefsîr ancak bir? mertebe-i tahkîke cesâret etmişlerdir ki; rûh bir şeydir ki Hakk-ı Şubhâne ve Te‘âlâ onu, ‘ilm-i ezelişi iktizâ ettiği üzere, insana vermiştir.” (dk. 2a)

“Ruh öyle bir latife (sır)dır ki, bedende bulunduğu müddetçe Allah Teâlâ, ruhun mahalli olan beden kalıbında hayat yaratır. Tabiattaki ilahi kanun, böyle cereyan etmektedir. İnsan (ruh ile değil) hayat ile diri ve canlıdır, uyku halinde (ruh maddi alemden) yükselir, bedenden ayrılır, sonra ona döner.”⁷⁷

Metinde ruh ile ilgili, Hz. Ali'den rivayetle şöyle bir konu geçmektedir:

“‘Ali kerremallâhu veche eyitdi: Kaçan âdem uyusa, rûhu çıkar, gider. Rûhuñ şu‘â'ı yerinde kalur. Bundan ötürüdür kim kaçan, düş görür. Kaçan uyansa, gene bedenine girer.” (dk-11a)

3.3.2.11. Nefs

“Nefs nedir denilirse: ehl-i lugat katında her şeyiñ vücûdu, ol şeyiñ nefsidir derler. Fe-emmâ ehl-i hakîkat, nefis dedikleri şeyi, âhirete tâlîp olanlarıñ merkebidir diye tahkîk etmişlerdir.” (dk. 2a)

“Lugatta bir şeyin nefsi demek, o şeyin varlığı (ve kendisi) demektir. Sufiler nefis sözünü kullandıkları zaman, bu kelime ile ne bir şeyin varlığını (vücûd), ne de va'z olunmuş kalıbı (cismi) kastederler, onların nefis kelimesinden muradı, kulun

⁷⁶ Abdülkerim Kuşeyri, a.g.e., s. 289

⁷⁷ Abdülkerim Kuşeyri, a.g.e., s. 182

kötü (ve illetli) vasıfları ile yerilen (ve zemm edilen) huy ve fiilleridir ”⁷⁸

3.3.2.12. Tevekkül

“Tevekkül nedir denilirse me’külât ve melbusât, vesâir aḥval ve murādâtta қаdî-i ehl-i ma’rifet қолу üzere, тақдîr-i ‘âlîde olan kısmete râzî olup, her ne қарî’ қалîl ise, mâlik olduğu rızқы ile iktifâ etmektir.” (dk. 2b)

“Tevekkül: Sebep ve tedbirinde ihmal göstermemek şartıyla sebebi hiç nazarı itibara almamak, Allah-ü Teala’ya güvenmek, onu vekil kılmak ve vekile tam olarak itimat etmektir.”⁷⁹

3.3.2.13. İstikamet

“İstikâmet nedir denilirse; maḥall-i ḥavâtîrü’l-Hayy’a ve ma’den-i serâ’ir-i ḡaybiyye olan қалbde Ҳазрет-i зât-ı içün маḥbesini üzerine ḡayrı nesne ihtiyâr olunmayıp, her ḥalde muḥabbet-i feyyaẓ muṭṭaliķe terciḥ ve işâr olunmaya derler.” (dk. 2b)

“İstikamet: Lügatta; düzgün ve doğru olma, eğri olmama; ıstılahta; süluk esnasında herhangi bir cihete meyletmeden i’tidal üzere hareket etmek, Allah’a raḡmen terciḥ yapmamak, emirlere uymada ve nehiylerden kaçınmada devam, ilahi hükümleri bilmede kemal sahibi olmanın doğurduğu netice”⁸⁰

3.3.2.14. Kizb

“Kizb nedir denilirse, ḥükemâ қолу üzere bir sözdür ki, fâ’ideden ḥâlî ola ve vâқи’ ḥâle muṭṭaliķ olmaya ba’zılar қолunda bir sözdür ki, şerî’atte merdûd olup, ṭabî’at-i selîme onu mezmûm göre.” (dk. 3a)

⁷⁸ Abdülkerim Kuşeyri, a.g.e., s. 181

⁷⁹ Abdülkerim Kuşeyri, a.g.e., s. 248

⁸⁰ Abdülkerim Kuşeyri, a.g.e., s. 287

-Yalan söyleme, yalan. (“sıdk” karşılığı)⁸¹

3.3.2.15. Kurb

“Kurb nedir denilirse, “Erbāb-ı taḥaḥḫuḫ ʔatında māsiva ellerinden çekilip, cānib-i Cenāb-ı Ḥaḫḫ’a yüz ʔutmaya derler.” (dk. 3a)

“Kurb: Allah’a yakın olma hali”⁸²

3.3.2.16. İtaat

“İṭā‘at her söylenen sözde ver her işlenen işde bi’l-cümle her ḫalde rızā-yı Allah ṭālibine derler.”⁸³ (dk. 3a)

-Boyun eğme, dinleme; alınan emre göre davranma.⁸⁴

3.3.2.17. Masiyyet

“Ma‘şiiyyet ise; ʔalbtten Cenāb-ı ‘izzet’e giden yolu terk ve sedd ü ‘uḫūd ma‘āşī ile nida etmeḫe derler.” (dk. 3a)

-Asilik, itaatsizlik, isyan, günah.⁸⁵

3.3.2.18. Yakın

“Yāḫīn nedir denilirse; ba‘zī ‘ārifler kolları üzere imān-ı bi’l-gaybını, ʔalpte muḫaḫḫaḫ edip, ḫāṭıra lāyih olan şüphe ve şekkini izāle edip, bilā-şüphe ‘indü’ş-şer‘ taşdıḫi lāzım olanlara taşdıḫ ve derūn u dilden cümlesin taḫḫiḫ etmeye derler.” (dk.

⁸¹Ferit Devellioḫlu, a.g.e., s. 603

⁸²Risale, s. 174

⁸³bkz. *ihlas*

⁸⁴Ferit Devellioḫlu, a.g.e., s. 536

⁸⁵Ferit Devellioḫlu, a.g.e., s. 674

3b)

“İlme’l-yakīn, yakinin kendisidir. İlme’l-yakin ise burhan ve delille elde edilen bilgidir.”⁸⁶

3.3.2.19. Kelime-i temcid

“Kelime-i temcīd nedir denilirse “Lā ḥavle velā kuvvete illā billah demektir. Kelime-i temcīd demek, Allah-ı Subḥāne ve Teālā’yı bu kelime ile olur demektir. (dk. 3b)

3.3.2.20. Tefekkür

“Tefekkür nedir denilirse, ehl-i taḥkīk, bu minval üzere tedkīk etmişlerdir ki, her şeyi bilmekte kalbiñde olan melekeyi hazır ve müheyyā etmektir derler.” (dk. 5b)

- Düşünme, zihin yorma, düşünülme.⁸⁷

3.3.2.21.Hased

“Ḥased nedir denilirse, maḥsūd olan kimesneniñ ni‘meti zar olmaya maḥsūd edinmeğe derler.” (dk. 5b)

“Haset: Kıskanmak, çekememek, çok görmek. Haset edene hasit, hasedi huy haline getirene hasūt adı verilir. Haset, kendisine faydası olmasa bile, başkasının hakkıyla elde ettiği nimetten mahrum olmasını istemek demektir. Başkasının sahip olduğu nimetin benzerine sahip olmayı istemek haset değil gıpta ve imrenmektir.”⁸⁸

⁸⁶ Abdülkerim Kuşeyri, a.g.e., s. 179

⁸⁷ Ferit Devellioğlu, a.g.e., s.1233

⁸⁸ Abdülkerim Kuşeyri, a.g.e., s. 242

3.3.2.22. Dua

“Du‘ā’ nedir denilirse, Hālîku’l-kāināt-ı refi‘ü’-d-derecât dergâhına ref‘ hâcet edip, dolduran tazarru‘ ve niyâz etmeğe derler.” (dk. 5b)

“Dua: Çağırarak, nida etmek, yalvarmak, yakarmak, niyaz etmek, istemek, dert ve ihtiyaçları barigah-ı izzete arz etmek, kulun acz ve zaafını beyan ve itiraf etmesi.”⁸⁹

3.3.2.23. Tasavvuf

“Taşavvuf nedir denilirse Hâzret-i Şeyh Cüneyd-i Bağdâdî’den menkuldür ki; taşavvuf, kendi ihtiyârını terk edip, dâ’imâ rızâ-yı rahmânîye ri‘âyet eylemeye derler.” (dk. 6a)

“Güzel ve yüksek olan her nevi huylara giriş yapma, çirkin ve aşağı olan her nevi huylardan çıkış yapma manasına gelir.”⁹⁰

3.3.2.24. Sufi

“Şûfî kimdir denilirse; şol kimesneye derler ki kalbini mâsivâ-yı Allah’tan kat‘ ettikten soñra, kulluğa lâzım olan ahvâli, dili ile söylemeye kanâ‘at etmeyip, malı ile ve bedeni ile fi‘le getirmeye derler.” (dk. 6a)

“Sufi; yer gibidir, kötü olan şey onun üzerine atılır ama ondan güzel olandan başka bir şey çıkmaz... halktan ayrılmış, Hakk’a bitişmiştir... sema’ı dinleyen ve sebepleri (emir ve nehiye riayeti) ihtiyar edendir.”⁹¹

⁸⁹ Abdülkerim Kuşeyri, a.g.e., s. 352

⁹⁰ Abdülkerim Kuşeyri, a.g.e., s. 368

⁹¹ Abdülkerim Kuşeyri, a.g.e., s. 369-370

3.3.2.25. Kabz-ı bast

“Kabz-ı baş nedir denilirse, kabz bir hâlettir ki; ‘aciz ve iftikâr hâlinde insana ‘arz olur. Baş, bir hâlettir ki; şafâ ve iftiḥâr hâlinde tārî olur. Her biriniñ âfâқта ve enfüste, maḥalleri vardır. Zāhir ettikte taḡyir olunur.” (dk. 6a)

“Kabz: Darlık, sıkıntı, ruhun üzüntülü, dertli, elemli ve endişeli olması hali, akıl ve kalpteki verimsiz ve kısır hal, celali tecellileri müşahade hali. Bast: Neşe, sevinç rahat ve huzur hali. Ruhun feyz, kalbin ilham alma hali, cemali tecellileri müşahade hali.”⁹²

3.3.2.26. Yed-i Beyza

Metinde geçen islami literatüre ait kavramlardan birisidir. Eski Türk Edebiyatı’nda gerek istiare, gerekse telmih gibi söz sanatları yoluyla kullanılan bu terimi, tasavvufi ıstılahlar arasında değerlendirmek uygun olacaktır.

Eserde, Hz. Peygamber ve Ashab’ın, Hayber Gazası’na giderlerken susuz kalmaları neticesinde, Rasulullah’ın, orada bulunan kırbalarının içine, mübarek ellerini sokup, bütün islam ordusuna su dağıtması mucizesi anlatılırken dest-i şerifleri *Yed-i Beyza* olarak nitelendirilmiştir. Aynı zamanda burada Hz. Musa’nın kıssasına yönelik de bir telmih bulunmaktadır.⁹³:

“Ol şuyun içüne ol Sultān, Yed-i Beyzā’sın şokup, fi’l-hal taşra çıkub, mübārek parmaklarından çeşmeler peydā olub, şol mertebe cereyān eyledi ki; cemi’ ‘asker tavarlarıyla içüb, cümle kırbaların tulumların tıldurdular.” (18b)

Görüldüğü üzere Halimi, eserinde çok çeşitli unsurları bir araya getirmiş, Arapça Farsça ve Türkçe’ye hakim olduğunu göstermiştir.

Eserde, meramını mensur olarak anlatırken, bunun kifayet gösteremediğini düşündüğü yerlerde manzum parçalarla anlamı zenginleştirmeye çalışmıştır.

⁹² Abdülkerim Kuşeyri, a.g.e., s. 151-152

⁹³ “وَاضْمُمْ يَدَكَ إِلَى جَنَاحِكَ تَخْرُجُ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سَوَاءٍ إِنَّهُ أُخْرَى” “Şimdi de elini koynuna sok, bir hastalık yüzünden olmaksızın, bir başka mucize olarak bembeyaz çıkacaktır.” TaHa, 22 (<https://kuran.diyanet.gov.tr> Erişim Tarihi: 14.04.2018)

Beyitlerini sıralarken yer yer vezinde hataya düşmüş olsa da anlatmak istediğini verebilmiş olması onun kaleminin kuvvetinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Edebiyat camiası içerisinde, adından çok söz edilmemiş olsa da eserinin kıymeti göz ardı edilmeyecek nitelikte ve takdire şayandır.

4. BÖLÜM: SONUÇ

Yaptığımız çalışma sonucunda Eski Türk Edebiyatı'nda önemli bir yer teşkil eden hilye türünde, Halimi Mustafa' nın Hilye-i Muhammed adlı eseri incelenmiştir. Bu bağlamda, çalışmamızla birlikte, şairin edebi üslubu irdelenmiş, ulaşılan eserleri verilmeye çalışılmış, edebiyat camiasında adından çok söz edilmeyen bir şahsiyet olması sebebiyle, hayatına dair ulaşılabilen kaynaklara değinilmiştir.

Her halinden belli olarak, eserin derin bir Peygamber sevgisinin tezahürü olduğunu söylemek zor olmayacaktır. Şairin sıklıkla dua ve yakarışlarıyla, bazen manzum bazen ise mensur olarak bunu dile getirmiş olması gözlerden kaçmamaktadır. Hilye-i Muhammed gibi kıymetli bir eserin ortaya çıkışı da işte tam da bu sevgi ile alakalıdır.

Arapça ve Farsça' ya hakim olduğu, kaleminden sezilen şair, üç dili harmanlamış, dar anlamda edebiyat camiasına genişte ise tüm islam alemine kendi deyimi ile eserini *hediye* eylemiştir. Halimi, sözlerini her meselesinde olduğu gibi yine dua ile bitirmiştir:

Yâ ilâhî! Kim okursa tuhfemi şubh u mesâ
Tez zaman içre cemâl-i Aḥmed'e olsun düçâr
Ḳârî'i ve sâmi''i ola belâlardan maşûn
Beyyezallahü cemî'u'l-vechi fî yevmü'l-ḳarâr

(33a)

5. BÖLÜM: METİN: HİLYE-İ MUHAMMED

(1a)

HİLYE-İ MUHAMMED ‘ALEYHİ’Ş-ŞALÂTÜ VE’S-SELÂM TE’LİF-İ HALİMÎ EFENDİ SELLEMALLÂHÜ TE’ÂLÂ

Hamd-ı firavân ü şenâ’-i bî-pâyân ol Hudâ-yı müste‘ân hazretine olsun ki lisan-ı insânı tercümân ü zebânı, beyân-ı mazhar-ı mâ-fi’l-cinân kılub, muhzen-i dilde-i mahzûn olan aḥbâr-ı eş‘âr-ı kudret virdi vü şalât ü ve’s-selâm ol seyyid-i enâm ve sened-i islâm şadr-nişîn pîş-gâh-ı ıstıfâ’ ve ser-kâfile-i kârbân-ı ictibâ’ ḥabîb-i Hakk ve şefî‘-i ḥalk üzerine (5) olsun ki, peyâm-ı mülk-ü ‘allâmı ḥalka i’lâm eyledükde, her biri şer‘-i mübîne itâ‘at-i tām ve dîn-i mübîne inkıyād-ı tamām idüb, emr-i bi’l-ma‘rûf ve nehy-i ‘ani’l-münker itmekle, sâ’ir ümemden mu‘azzez ü mükerrrem oldular ve daḥî cemî‘ âl ü aşḥâbı üzerine olsun ki her birisi irtisâm-ı şüver-i kâinât ve intizâm-ı silsile-i mevcûdâta ‘illet-i ğâibe-i münzilesinde olmuştur. Bu fakîr keşirü’t-takşîr ki nefis-i Edirne’den ez‘âf-ı ‘ibâdü’l-Bârî Dervîş Muştafa (10) bin eş-şeyḥ velî el-enşârî eş-şehr Halîmî el-ḥabîr sene 995 (m.1586/1587) ḥams ü tis‘îne vü tis‘a mi’e zeylinde maḥmiye-i mezbûrede selâṭîn-i ‘izâmdan merḥûm u maḡfûrûn-leh Sultân Selîm Ḥâna ‘aliyyuü Raḥmetü’r-Raḥmân, binâ eylediği medrese-i ma’mûrede şubḥ-u şâm fuḳarâ vü şuleḥâyâ ders-i âm idüb ol sülâletü’s-selâṭîn ve ḥulâşatü’l-ḥavâḳin ki ḥudâvend-i cihân u ḳutb-u dâire-i devrân, mâlik-i ‘aşr u zamân Yûsuf u (15) Mısr u Ken‘ân, ḳâim-maḳâm-ı Süleymân ve nâsır-ı ehl-i îmân vâcibü’l-iz‘ân li-küllî ḳâşin ü dân ve min cümle ḥizmet-i Tatar Ḥân, ḥâdimü’l-Harameyn ü Resûlü’ş-şakaleyn muḥibbü’ş-şeyḥayn u muḥibbü’l-ḥıtneyn zılullahi fi arzihi lâ cerâ’i şer‘ihi ve farzihi yâdi ileyhi külli maḳlûm fe-innehü māmûy mâ’lûm bâb-ı ḳıbletü’l-âmâl ve rikâbühü ḳateletü’r-ricâlü’s-sultân ibni’s-sultân es-sultân Murâd Ḥân ibni’s-sultân Selîm Ḥân ibni’s-sultân Süleyman Ḥân

(1b) ibnü’s-sultân Selîm Ḥân lâ-zal livâ-ihî menşûren ve mâ-zal livâ-ihî manşûran, ebbed’ Allâhü ‘ünvân-ı ‘ömre ilâ yevmi’l-ḥaşr ve’l-ḳarâr hazretleriniñ du‘â-yı devlet-i -i rûz-u efzûn ve beḳâ-yı şevket-ḥulûd-ı maḳrûn ḥizmetin farz-ı‘ayn bilüb leyâlî-i ve eyyâm-ı devrân-ı güzerân itmekde iken, server-i kâinat ve meḥḥar-ı

mevcūdāt seyyidü'l-enbiyā ve senedü'l-aşfiyā Resülü's-şakāleyn ve imāmü'l-harameyn (5) ya'nî Muhammed Muştafa Resül-ü müctebā şallāllāhü 'aleyhi ve sellem Hazretleri'niñ şemāil-i na'tları takrîr ve sîmā-yı şerîfleri, şıfatları tahrîr olunub, aña gāh ü bî-gāh naẓar eylemek gāyetde mübārek ve meymûn ve nihāyetde yümn-ü sa'ādete maẓrûn idügin, Hazret-i 'Alî bin Ebû Tâlib ve esedullāhül-gālibden rivāyet-i şaḥîḥî ve dirāyet-i şariḥe olunduğu eelden 'azm eyledüm ki baḥr-i 'ulūma ğavvaş olam.

Qıta'

(10) Ol şehenşāh-ı zıll-i Yezdānî

Mazhār-ı devlet, cihan bānî

Seyf-i islām pādîşāh-ı cihān

Qātilü'l-müşrikîn bi't-tuğyān

Hazretleri'niñ hizmet-i ḥurşid-menziletlerine tuḥfe ve hediye olsun içün, dürr-i leālî ihṛac eyleyem ve bir tarîḳ-i 'ālî vaẓ' eyleyem. Ya'ni ḥilye-i na't-ı Muhammediyye'yi takrîr ve cümle-i şıfat-ı Ahmediyye'yi tahrîr eyledim. Müştāqları ağladam ve 'aşîqları (15) iñledem. Resülü Ekrem şallāllāhü 'aleyhi ve sellem Hazretleri'niñ cemāl-i şerîflerini görmüş gibi olub ecr-i cemîl ve şevāb-ı celîl taḥşîl edeler deyu ol kebîr-i müte'ale ve kâdir-i bî-kemāle ya'ni ki Allāh-ü zü'l-Celāle tevekkülen bel bağlayub, dest-i du'ā-yı eflāka ve rû-yi 'aciz-i ḥāke mālîde kılub Yâ Mu'in, Yâ Müste'ân, ente'l- Kerîmü'l-Mennân ve'r-Raḥîm el-Ḥannân du'āsına meşgûl oldum. Me'mûl ü mütevaḳḳı' ve mes'ûl ü mutazarrı' budur ki: ol Cemāl-i Ḥabîbî, (20) dertlere ṭabîb eyleyüb müşahedesini cümle-i mü'minîn ve kâffe-i müslimîn ile bize daḥî müyesser ve muḳadder eyleye. بل يحب المسائل. ile bu mecmu'â-ı âdimü'l-mişāl

(Der-kenār: 1a) Vecd: Şol hālete dirler ki dehānı pāk eyler. Zikr-i Ḥalîḳ-ı eflāk itmekle derûn-u dilde ḥāşıl olan ḥalāvet ve leṭāfetden bir mertebe şevḳ-i ğālib ü ḳalb-i cālib ola ki, rûḥ-u insānî ol şevḳe ol taḥammülden 'āciz ve merāsîm-i 'aşḳ zamîrinden bâriz ola.

Şıdḳ, nedür dinülürse ba'zı erbāb-ı 'irfān îḳānı üzere; şıdḳa maḥbûb u bâḳî olan zāt-ı bâriye 'abd-i 'āciz-i ḳāfîniñ hediyyesidür.

Cü', nedür dinülürse ehl-i tahkîk, tahakkuk üzere "el-cü': taşfiyetü'r-rûh li-mütâla'atü'l-fütûh" deyu ta'rîf olunmuşdur. Yani açlık, fütuhât-ı ilâhiyye mütalaası içün rûh-ı izâfiyi tasfiye itmekdür.

Hacc-ı ma'nevî, nedür dinülürse: erbâb-ı 'irfân, tahakkukı üzere, râhat-ı bedeniyye esbâbını kaţ'-ı dünyâ ve hâcet mütûlarını feth idüb ve hicâbları ref' itmeye dirler. Ba'zılar katında halâyıktan ı'raz ve dergâh-ı Hazret-i Hakk'a teveccüh ü ikbâl itmeye dirler. Hazret-i Şeyh Şiblî'den rivâyet olunur ki buyurmuşlar: Zâhir-i ichad, Hakk-ı subhâne ve te'âlâ'nın a'dası olan esâtir-i hâksârları kahra dirler. Cihad-ı mânevî: mâneviyesinden mâ-süy'il-hasûden taşfiye ve rızâ-ı Hakk'a ... ta'ziye itmege dirler. Hazret-i sürûr u 'âlem fahr-i benî âdem ... 'aleyhi's-selâm, buyururlar ki: **el-fazlü'l-cihâd cihâdu'n-nefs**⁹⁴ ya'ni cihâdın hayırlısı nefisle cihâd eyleyüb mukteziyyât-ı keşriyâtın virmemekdür.

(Der-kenar-1b) İstiğfâr nedür dinülürse: Nefsin bir kabahati zühûr itdüğü gibi Cenâb-ı Rabbi'l-İzzet'den mağfîret taleb idüb, min ba'd bir daha ol kabahati işlememeğe 'azîmet ve niyyet itmekdür.

Vakar nedür dinülürse ehl-i riyâzet kolu üzre kazâü'l-Hayy'a şafâ-ı hâtır ile rızâ virmekdür.

Gınâ' ise mevcûd olan mâl u menâline şükr idüb, zâyi' ü telef olan malına şabr eylemeğe dirler.

Fütüvvet nedür dinülürse: Dâimâ Hazret-i Hakk tarafından in'âm olunan ni'metleri halka izhâr idüb miñnetlerini şaklamaya dirler. Ba'zılar katında kimesneye şekvâ itmeyüb, dâ'imâ sehâ vü 'atâ üzere olmaya dirler.

İhlâş nedür dinülürse: şubh u mesâ, her maħalde, Hâlık'ı ve arz u semâyı hâzır ve her halde kendüye nâzır bilür. Lâ münkaţı' bu sebeble maħlûkatdan münkaţı' olmağdır ve ihlâş-ı a'mâl içünde kemâl mertebe mağbûldür.

(2a) u mağâle'i 'azîmü'l-mütevâlî fehm-i kârîb ve dâire-i fehmden ba'id olsun içün zebân-ı yessîrde Lîsân-ı Türk ile terceme idüb lâzım olan mühimmâ imkan-ı

⁹⁴ الفضل الجهاد جهاد النفس

ta‘arruż olunmuşdur. Fevātiḥ ü havātimine nazar iden efāzil ü uli’l-iḳān ve emāsil-ü zevi’l-itḳāndan mercū’ u māmuldür ki muḳteżā-ı beşeriyyet üzre ḳuşûruna ‘uşûr u zillet ‘işretine ‘ubûr vāḳı’ olursa, (5) nazar-ı ‘uḳûle ḥall ü mümkin olduḳça şalāḥına ḥaml ideler. Zîrā tefevvûḳ-ı aḳrân u tahassüd-i iḥvân-ı zamân ber-vechile şikeste-i ḥāl ü bî-mecāl itmekde menez ezmânü’s-sükût ü mülâzemetü’l-büyût feḥvâsıyla ‘amel idüb deḳâyıḳ-ı nazardan ‘ārî ve ḥalḳdan i’tizāl ve gûşe-i feraḡda tã‘ata Allāh’a iştiḡāl ihtiyār olmuşdur.*** İmdi maṭlab-ı a‘lā vü maḳşād-ı aḳşā-ı n‘at-ı Muḥammed Muştafa ve şîfat-ı Resul-i müctebâ idi. (10) Evvelen ve bi’z-zât, lisân-ı ‘Arabî ile taḳrîr-i şîfat ve şāniyen tafşîl üzere taḥrîr-i ḥilye’i zât idem. ‘Aleyhâ efḍalü’t-tekrîm ve’s-salavât ve’l-ḥamlü’t-teslîm ve’t-taḥiyyât ve ‘alâ âl u şahabetü’t-tayyibât ve’t-tāḥîr-ü mādāmât ü devāmü’l-‘arş-ı ve’s-semāvât. Âmin. Yâ ḳāḍiu’l-ḥacât ve Yâ mucîbü’l-münâcât ve Yâ müyessirü’l-murādât. Şerḥ olunan şerḥ-i şemâil-i icmâli beyāna vü feżâ’il-i cemâli ‘ayāna fûrû’ (15) ve uşûl ü beyne’l-eimme telaḳḳı-i bi’l-ḳabul olan budur. Rabbi temmim bi’l-ḥayr.⁹⁵

Bismillāhirrahmānirrahîm

Ḳāle ‘Alî bin Ebû Ṭālib raḍiyallāhu ‘anh ve kerremallāhü vecheh semî’tü ‘ani’n-nebiyyi şallallāhü ‘aleyhi ve sellem yeḳul: ”Yâ ‘Alî! Mā min ‘abdin yektübü hazā’l-ḥilye yeda’hu fî beliyyāti lem-yakrîbu haza’l-beliyât-i şeyṭānun velâ sultānin cābir.”⁹⁶

Yâ’ni Ḥazret-i (20) Ebû Ṭālib oḒlu ‘Alî raḍiyallāhü te‘ālā ‘anh buyurdular ki: Resûlullah şallallāhü ‘aleyhi ve sellem ḥazretinden işitdim. Buyurdular: Yâ ‘Alî! Ḥaḳ te‘ālā ḳullarından hiçbir ḳul, bu ḳadar ki

(2b) benim bu şemâil-i şîfatımı ve sîmā-yı na’tımı yazub evinde ḳosa, ol eve şeyṭān-ı lâ’in ve daḡı cevı ü cefâ idici sultān yaḳîn olmaya. Yāni ‘avām u ḥavaşşdan ezvâc-ı şülüşeniñ her ḳanḳısınıñ evinde olursa demek olur.*** Ve lâ yusîbu zalike’l-

⁹⁵ Rabbim hayırla tamamla.

⁹⁶ مامن عبد يكتب هذه الحلية ثم يضعها في بيته لم يقرب هذا البيت شيطان ولا سلطان جابر
روي عن أمير المؤمنين أنه قال: سمعت رسول الله يقول: من كتب صفاتي هذه ووضعها في بيت لم يقرب ذلك
البيت وباء ولا رصد راصد , ولا سحر ساحر , ولا غرق ولا شر ولا رهق , ولا يمس أهله فقر ولا تصيبهم مصيبة أبدا , ولا يزالون في
السرور أبد الدنيا
<https://al-ershaad.net/vb4/showthread.php?t=2539>

beyti belāün velā vebāün ve lā merz ve lā ‘illetün ve lā ‘aynün (5) ḥasid ve lā sihr ü sâhîr ü ve lā hedm ve lā ğarķ ve lā faķr. **Daḥı** buyururlar ki: Benim şıfatım olan eve belā daḥı veyā merz ve ‘illet ermez ve ḥasid gözü değmez ve sâhîr sihri kâr-gîr olmaz ve ol ev müteheddim olub yıkılmaz ve suya ğarķ olmaz ve faķr ü fâka mübtelā olmaz. El-ḥāşıl; murād budur ki Ḥazret-i Sulṭān-ı enbiyā Muḥammed Muştafā şallallāhü te‘ālā ‘aleyhi ve sellem Ḥazretlerinin zıkr olunan (10) üslûb üzere ḥilyeleri duran ev şaḥibine beliyyetden bir bir belā gelmez. Ol zıkr olunan belādan murād, ḥummā-ı marzîdür. Vebādan murad ṭā‘un-u marzîdür. Maraż; ism-i ‘āmmdır, cemī‘ esrāz-ı muhtelifeye şamildür. ‘İlletden murād ol ev içinde sâkin olan ricāl ü nisādan her kim var ise mabeynlerinde şeker-āb vāķı‘ olub, birbirine çün ü çerā itmezler. Dāimā birbirine itā‘at (15) üzere olurlar. Ammā ḥasid gözü ve sâhîr sihri kargir olmaķ eviñ kendüye de olur ve içinde sâkin olanlara da olur zîra bir ḥadîş-i âḥirde Sulṭān-ı kevneyn ü Resûlü’ş-şakāleyn buyurmuşdur: "Ya ‘Ali, her kaçan taşradan eviñe dāḥil olasin. İsti‘āze eyleyüb mu‘āvviziteyn ile ihlāş okuyasin. Tâki şerr-i şakāleyn den eviñ ve nefsiñ (20) ḥalāş olub, üzerinden bereketullah münķatı‘ olmaya." Bu ḥadîş-i şerīfiñ ma‘nā-ı laṭifinden añlanan budur ki: Beytiñ kendüye de ‘ayn-ı ḥasid ü sâhîr sihri kâr ider. Şaḥib-i beyte lāyık olan budur ki; üslub u mezkûr üzerine evine dāḥil olub, şerr-i şakāleyn den taḥlîş ola. İnhidāmından murād ya ḍarb-ı riḥ ya tuġyan mā’

(Der-kenar-2a)

Ḳıṭ‘a

Ḳalbiñi ayırma bir laḥzā rızā-ı Allah’dan
Dem be dem ‘azm eyleyüb, eyle hevādan ictināb

İltizām it nefsiñe ihlāşı āġāḥ ol müdām
İḥtirāz eyle şaķın itme riyā-ı irtikāb

Nefs nedür dinülürse: ehl-i lûgat ḳatında her şeyiñ vücûdu, ol şeyiñ nefsidür dirler. Fe-immā ehl-i ḥaķīķat, nefis didikleri şeyi, âḥirete ṭalib olanlarıñ merkebidür deyü taḥķīķ itmişlerdür.***

Ammā rūḥ ne idüġin beyān u ‘ayān itmekde ‘ulemā ḥayrettedürler. Erbāb-ı tefsîr ancak bir mertebe taḥķīķe cesāret itmişlerdür ki; rūḥ bir şeydür ki Ḥaķķ

Şubhâne ve Te‘âlâ anı, ‘ilm-i ezelîsi iktizâ itdüği üzere, insana virmişdür. Tâ kim “Küntü kenzen maḥfiyyan ḥaysü en a‘raf”⁹⁷ maẓmûnu üzere Allah ḥâşıl ola imdî Allah Subḥâne ve Te‘âlâ’dan ğayrı kimesne ḥaḳîḳatiyle rûḥa muṭṭali‘ deĝildür ve mevcûtdur dimekten ğayrı rûḥdan ta‘bir itmek daḥı câiz deĝildür.

Nefs-i ruḥdan baḥş ... bu mertebe olucaḳ itibâr-ı celle şâne’den baḥş nice menşûr olur. bu ma‘nâya ..hâne sâṭı’dır. şef sürâdîḳat ..l itmek istese virân ü bî-mecâl olur ‘aḳl-ı evliyâ.***

(Der-kenâr-2b) Tevekkül nedür dinülürse me’külât ve melbusât, vesâir aḥval ü murâdâtta ḳaḍî-i ehl-i ma‘rifet ḳavli üzere, taḳdîr-i ‘âlîde olan ḳısmete râzî olub, her ne ḳadar ḳalîl ise, mâlik olduĝu rızḳı ile iktifâ itmekdür.***

İstikâmet nedür dinülürse; maḥall-i ḥavâṭırü’l-hayy’a ve ma‘den-i serâ’ir-i ğaybiyye olan ḳalbde Ḥazret-i zât-ı içün maḥbesin üzerine ğayrı nesne ihtiyâr olunmayub, her ḥalde muḥabbet-i feyyaẓ-ı muṭṭaliḳe terciḥ ü işâr olunmaya dirler. Ba‘zılar ḳavlinde, ‘Azîz-i Cebbâr’dan ḳorkub, Nebiyyi Muhtâr’a muḥabbet idüb ve yanında olan melâikiden istiḥya vü ḥicâb itmekdür.***

Belâ nedür dinülürse ehl-i kelâm taḥḳîḳi üzere belâ, Ḥaḳḳ Te‘âlâ’nıñ bir ni‘met-ḥâssesindendir, herkese virmez. Ḥâlîş ḳullarına virür. Netekim sözdür: el-belâ’u li’l-enbiyâ’ şümme evliyâ şümme şulehâ içindür” Fe’l-emşel maẓmûnu bu ma‘nâya delîl-i ḳaṭ’îdür. Ya‘ni belâ, peygamberler içündür, anlardan geçicek veliler içündür. Anlardan şoñra murabıṭ u şulehâ-i ümmet içündür dimek olur. Fe-inne Ḥaḳḳ-ı Subḥâne ve Te‘âlâ’nıñ ni‘amını ‘âmmedür. Cümle dünyâ ḥalḳına ve ḥattâ kendüye şerîk ḳoşana bile virür deyü taḥḳîḳen ba‘zılar daḥı dimişlerdür. Ḥaḳḳ Te‘âlâ’nıñ bu ma‘.. tehzîb ider. Ya‘ni ezâ ile tezyin ider, ziyâde derecât vermeye iktizâ ider. Ammâ, fâsıḳ u fâcir ḳullarını te‘yid ü işlâḥ içündür. Ḥaḳḳâ ki bu ma‘nâ daḥı laṭîf ma‘nâdır.***

(3a) veyâ ḍarâm-ı nâr ile olur. Emr-i Ḥaḳḳ’la sâ’ir ezdâd-ı muḥtelife ile olur.

كُنْتُ كُنْزًا مَخْفِيًّا فَاحْبَبْتُ أَنْ أَعْرِفَ فَخَلَقْتُ الْخَلْقَ لِكَيْ أَعْرِفَ " من الأحاديث القدسيّة المشهورة في الإسلام قوله عزّ وجلّ
﴿شرح الكتاب الأقدس - فقرة ٣-٢١﴾ (Şerh-i el-kitābu’l-Akdes, Fakratü, 3-21)

‘Alā külli hālin min cemī‘ü’l-vücūh zarar gelmeye madām ki evşāf-ı ātiye’i celile ve şemāil-i na‘t-ı mezbūre’i cemīle, bir ev içinde ola; ğarqdan murād ol eve şāhib-i sefine’i içre rākib olub deryā seferi için her ne cānibe giderse ğarq olmaya, sağ ve sālīm (5) Hāzret-i Hāḳḳ yine menziline götüre. Fakrdan murād ol ev şāhibi ašlā fakr u fāḳiye mübtelā olmayub, dāimā devlet ü ‘izze ولا يمسهم مصيبتة ابدا ولم يزلوا في الفراح daḥı buyururlar ki ol ev şāhibine muşibet ermeye ašlā, Hāḳ Te‘ālā’nıñ emn ü emānında ola feraḥdan ve sürürdan ḥālī olmaya ḳat‘ā. Musibetden murād ḥāṭıra olacaḳ eşya (10) mesela māl-i hulyā ve ḥūn-ı māl-ı ğam ve kelāl-ı feraḥ mezbūruñ muḳābilidür. سرور نشاط يد طولی و فی بحث من اوج تامل لا يسبهم ولا غم ولا فقر و لا daḥı buyururlar ki şıfat-ı Resūlullah olan ev şāhibine şamm ırmeye ve ğamm ve fakr ve kerb görmeye mādām ki (15) şıfat-ı Resūlullah ‘Aleyhisselām, ol ḥānede ola veya her ḳanda sākin olursa menāzıl ü ḳaşr u sarāyda şubḥ u şām bile ola. Ehemmden murād ḥüzndür ve ğammdan murād teemmül ḥardandur. Fakr deyü noḳşan ve ‘ayb viren nesneye dirler. Kerb ü ğamm u şedide ve ḥūzn ü medide dirler. Bereket-i Resūlullah şallallāhu ‘aleyhi ve sellem Hāzret-i Resūlullah şallallāhu ‘aleyhi ve sellem Muḥammed (20) Muştafa ḥürmetine ve ānun ‘izzet ve evşāfı ve rif‘at-ı esmāsi berekātında ol ev içinde şıḡar u kibārdan her kim vār ise cem‘i beliyyātdan maşūn u maḥfūz ve ‘ayn-ı ‘ināyetullāh ile manzūr u melḥūz ola deyü buyururlar. و من قرأها او سمعها فانما حج حجة و اعتق رقية صرق الله عنه شر الدنيا و عذاب الآخرة

(3b) Daḥı buyururlar ki, bir kimse şemāil-i şerīfi ve sīmā-ı laṭīfi yā’ni ol sultānıñ ef‘āl-i güzidesini ve a‘māl-i pesendidesini yazdığı üzere oḳuşa ya oḳuyandan istimā’ eylese, ol işgāl eyledüğü ā‘māl-i ḥasene-i berekāt ile mevāzı’-ı ḥavf u ḥatardan emīn olub ke-enne kemālī üzere tamām-ı ḥacc itmiş olur. Hāzret-i Ebū Bekr-i Şiddıḳ (5) raḳıyallahu te‘ālā ‘anh ‘ale’t-taḥḳıḳ buyururlar ki şay‘ü’l-ma‘rūf taḳı maşāri‘ü’s-sū’ ḥālīş malla alınmış bir ḳul āzād eylemişçe şevāb bulur daḥı dünya şerrini ve āḥıret azābını Hāḳ Te‘ālā ol kişi üzerinden şarf-ı def‘ ü ref‘ ider. Leyl ü nehār dāimā mededkārı Hāzret-i Bārī olur. Veleḳ ḳırā’t ‘alā marīz ... fi bereket-i Resūlullah şallallāhu ‘aleyhi ve sellem daḥı buyururlar ki bir kimesne Ḥilye-i mezkūreyi (10) bir ḥasta üzerine oḳusa fi’l-ḥal ol marīz marazından taḥlīş olub Hāzret-i evşāf ḥürmetine ḥalāş bulur. Eġer bi-emrillāh va‘desi tamām olub eceli ḳarīb olduysa, Hāzret-i Ḥallāḳ-ı ‘Ālem, şifā’i rūḥānī müyesser idüb, rūḥunu yed-i

ķudreti ile ķabz ķıla. Ānı Ŗur'ān ile ķatm ide hemān, ķıla lūtf u kerremin Ėazret-i Ėaķķ aña ķarān. Ŗırā'at oķumaķ evlādūr gerķi ba'zılar ķatında ķırā'at daķı cāizdūr. (15) Ma'lūmdan meĥul sīgası aķsen dādca olmasına bu maķalde rivāyet olunmuŗdur. "Bi'ż-zemmū'l ķāf lā yefteķūma velā yaķżī 'ala ebi mūcedditeķā" deyū naķl buyurulmuŗdur. Ol taķdirce ne maķūle ķastalık olursa olsun ūzerine oķunsa idi, Resūl-ū Ekrem ŗallallahū 'aleyhi ve sellem ķūrmetine biiznillah ŗifā bula dimekdūr. Daķı buyururlar ol ŗemāil-i Resūl beyn'el-eimmeti telaķķī bi'l-ķabūl olub (20) ķavass-ı mezkūre-i sābıķası zıķr olundu idi. İŗbu ŗimden ŗoŗna beyān olunacaķ evŗāf-ı ŗerīfe vū ef'āl-i lāķife vū esmā-yı mūnīfe ya'ni ŗemāil-i Muķammed Muŗtaŗā ve Resūl-ū Murtaŗādur. Allāhū 'ālem. "Rabbi temmim bi'l-ķayr"⁹⁸ Ėatm-i beyān-ı nūbūvvet ve ķatm-i dīvān-ı

(Der-ķenar-3a) **Ėizb** nedūr dinūlūrse, ķūkemā ķavli ūzere bir sōzdūr ki, fā'ideden ķālī ola ve vāķı' ķāle muŗtālīķ olmaya ba'zılar ķavlinde bir sōzdūr ki, ŗerī'atde merdūd olub, ŗabī'at-i selīme anı mezmūm gōre.

Ėurb nedūr dinūlūrse, "Erbāb-ı taŗavvuf ķatında māsiva ellerinden ķekilūb, cānib-i Cenāb-ı Ėaķķ'a yūz tūtmaya dirler. Netekim, 'alā nebiyyinā ve 'aleyhi buyurmuŗlardur ki: el-'ubūdeyute terķi'd-da'vī ve ihtimālū'l-belvā ve ķubbū'l-mevlā. Ya'ni 'ubūdiyyet, da'vāyı terk idūb, ne kadar belā gelūrse taķammūl idūb, mevlāsına kemal mertebe-i muķabbet itmekdūr." demek ola.***

Ammā itā'at her sōylenen sōzde ve her iŗlenen iŗde bi'l-cūmle her ķalde rızā'ı Allah ŗālebine dirler.***

Ma'ŗiyyet ise; ķalbden Cenāb-ı 'izzet'e giden yolu terk ve sedd ū 'uķūd ma'āŗı ile bend itmeķe dirler.***

(Der-ķenar-3b) **Yāķīn** nedūr dinūlūrse; ba'zı 'ārifler ķavlları ūzere imān-ı bi'l-gaybını, ķalpde muķaķķaķ idūb, ķātırā lāyih olan ŗūphe ve ŗekkini izāle idūb, bilā-ŗūphe 'indū'ŗ-ŗer' taŗdīķi lāzım olanlara taŗdīķ ve derūn u dilden cūmlesin taķķīķ itmeye dirler. Ca'fer-i ŗādīķ Ėazretleri daķı buyurmuŗlar ki: taķvā ve yāķīn bu ma'nāya dirler ki; Allāh Subķāne ve Te'ālā'dan gayrı ķalbdde bir nesne gōrmeyesin.

⁹⁸ Rabbim, hayırla tamamla...

Netekim, taḥkīk-i belāda zikr olunmuş idi.

Kelime-i temcīd nedür dinülürse “Lā havle velā kuvvete illā billah” dimekdür. Kelime-i temcīd demek, Allah Subḥāne ve Teālā’yı bu kelime ile olur dimekdür. Bu kelimeniñ ma’nāsında, ‘ulema’ ihtilāf eylemişlerdür. Ba’zılar dirler ki: velā istiṭā‘atü’l- ‘abd ... Te’ālā dimekdür. Ya’ni ‘abdiñ hareketi ve qadrini yokdur. İllā Allah Subḥāne Ḥazretleri’niñ irādetle ve müşadette ve ba’zılar dirler, peygamber ‘aleyhi’s-selām’ın tefsīr itdüği üzere ma’nā bu tarīkledür. La havle ya’ni Allah’a ‘āşī olmağdan şakınmağ kam.. değıldür. Ve lā kuvvet dağı Allāh Subḥāne ve Te’ālā’ya iṭā‘at itmeye qadr-i mümkün değıldür. İllā billāhi’l-‘aliyyi’l-‘azīm illā ‘ālī ve ‘azīm olan Allāhü Tebārek ü Te’ālā’nıñ şaklamasıyla şakınmağ kābil olur ve tevfiğiyle iṭā‘at etmek mümkün olur. Gayrı nesne ile olmaz dimekdür.” dirler.***

(4a) risālet-i şemāil-i Resūl beynü’l-‘ulemā ve’l-fuṣalā telaqqi-i bi’l-ḳabul olan sultānıñ cism-i şerīf ü resm-i münīfleridür ki beyān olunur. **Bismillāhirraḥmānirraḥīm** İḥbārınā Muḥammed bin el-Ḥasan el-Enşārī ‘an-mekḥūl ‘an-Ebū Hüreyre raḍıyallāhü ‘anhüm ve *erzā’hüm inneḥü ḳāle se’eltü ‘an-‘Alī bin Ebū Ṭālib raḍıyallāhu ‘anh ‘an-şıfat-ı Resūlullah şallallāhu (5) ‘aleyhi ve sellem* Kütüb-i sitte-i mu‘tebereden istiḥrāc u istinbāt olunan eḥādış-i şerīfedendür. ‘Ulemā-yı muḥaddışın ehl-i uşūl telaqqi-i bi’l-ḳabul kılub, beyān-ı evşāf-ı Resūl’de aşl aşl ile teferraḳa olunan budur ki, Muḥammed bin el-Ḥasan el-Enşārī ‘aleyhimā raḥmetü’l-Bārī, bize ḥaber virdi. Mekḥūl ḥazretleri, Ebū Hüreyre Ḥazretleri’nden rivāyet eylediler. Ebū Hüreyre Ḥazretleri buyurdular ki: Ebū Ṭālib oğlu ‘Alī raḍıyallāhu ‘anh (10) u kerremallāhü vecheḥ Ḥazretlerine suāl itdim: Resūlullah şallallāhu ‘aleyhi ve sellem Ḥazretleriniñ şıfat-ı ḥilyeleri nice idi deyü. **Ḳāle imam ‘Alī raḍıyallāhu ‘anh a’lem yā Ebū Ḥüreyre! İne Resūl ü Rabbi’l-‘ālemīn ve ḥātemü’n-nebiyyīn.** Yā Ebū Ḥüreyre! Şöyle bil ki Ḥazret-i Resūl ü Ekrem şallāhu ‘aleyhi ve sellem, ‘ālemiñ Rabbi’niñ Resūlü, dağı beyān-ı nübüvvetiñ ḥātemi ve divān-ı risāletiñ ḥātemidür. Ve kāid-i ğurre-i muḥaccelin. Dağı bilgil ki (15) ğurre-i muḥaccelinıñ kāididür. Ğurre bi’z-żemmü’l-ğayn ve’ş-şedidü’r-rā’i. Ḳavmiñ seyyidine ve ulusuna dirler. Muḥaccelin deyü şol ata dirler ki, ayaklarıyla alnı beyāz ola lākin bu maḥalde ğurre-i muḥaccelden murād, ümmet-i Muḥammed ‘aleyhi’s-selāmdur. Zīrā ḥayru’l-ümemdür. Eşer vuzū’ dan mevāzı’, vuzū’-ı yevm-i ḳıyāmetde beyāz ve münevver olsa gerekdür. Anınçün muḥaccelin denildi ve bi’l-cümle ol sultān bir suṭāndur ki

gurre-i muhaccelîn olan ümmet ki kendünüñ ümmetidir. Anların (20) kâididir. Ya‘ni, bir gün vardır ki, ol gün kimse taḥallûf eylemeyüb bir mevķifde cem‘ olsalar gerekdür. Ol günde Sulṭân-ı kevneyn ü Resûlü’s-şakāleyn Ḥazretleri, saâdetle, ümmetiniñ önlerince pişvā olub, dergāh-ı Ḥāluku’l-ḥalāiķe ‘arz ider. Resûlü Ekrem

(4b) ve Seyyidü’l-enbiyā ü Seyyidü’r-Resûl şalavātullāhi āleyhim ecma‘in. الذى كان نبياً وآدم بن الماء والطین Bilgil ki ol seyyidü’l-enbiyā ü seyyidü’l-aşfiyā, Ḥabīb-i Ḥaḫḫ ve şefi‘-i ḥaḫḫ, peygamberlik ‘unvāniyla ‘unvanlanmış idi. Ḥal budur ki, daḫı Ādem peygamber ‘aleyhi’s-selām vücuda gelmemiş idi. Şu ile toprak arasında eczā-yı ‘unşuriyyeleri (5) terkīb ve taḥmīr olunmamış idi peygamber idim deyü buyurdular. Zīrā eḫadīş-i āhirde buyurmuşlardur ki: كنت اول البين فى الخلق و آخرهم فى البعث ya‘ni, cemī‘ enbiyāniñ evveliyim ḥaḫḫ olunmada ve āḫiriyim ḥaḫḫa da‘vet için ba’s olunmada. Ḥazret-i ‘Ali rażıyallāhu ‘anh’dan, Sulṭân-ı enbiyāniñ ne zamanda ḥaḫḫ olunduğundan istiftā’ eylediklerinde buyurmuşlardur ki: كان الله و لا احداً سواه اول ما (10) Ya‘ni ol vācibü’l-vücūd ḥāluku’l-ḥalāyıkda cümle-i maḫluḳātı ketm-i ‘ademden şaḫrā-ı vücuda icād itmezden yüz biñ yıl muḫaddem, Nūr-u Muḫammedi ḥaḫḫ eyleyüb, biñ yıl miḳtārı cenāb-ı ‘izzete ve ol ulū ḥazrete tesbīḥ ü takdīs ü temcīd eyliyecek ḫitāb-ı müsteṭāb u naẓar-ı ‘ināyet-i vehḫāb irişüb: يا عبدى انت المراد و ان المرید dendi. Ya‘ni; ey benim ḫulum! Fa‘ālün limā yūrīd olan mūrīd benim. Cümle maḫluḳatımdan murād u güzīde sensin. (15) “Men eḫabbūñ faḫad eḫabbenī ve men itā‘āñ faḫad itā‘anī ve men ‘aṣāñ faḫad ‘aṣānī”⁹⁹ Ya‘ni bir kimesne seni sevse beni sever daḫı bir kimse saña muṭi‘ olsa baña itā‘at ider daḫı bir kimse saña ‘aṣi olsa taḫḫiķa baña ‘aṣi olur. Deyü ḫitāb-ı Ḥaḫḫ vārid olucaḫ; faḫrū’n-nūru sāciden ya‘ni hemān Nūr-u Muḫammed ‘aleyhi’s-selām ḫurūr eyleyüb secdeye vardı . نوره . Nūr-ı Muḫammed ‘aleyhi’s-selām üç sa‘âdetde ziyā vü lem‘ān berkī (20) ziyādelendi ve bürüc-i siyâdetde şeref-i rif‘at bulub yücelendi ise محمد اثنى عشر حجا با Ya‘ni Ḥaḫḫ-ı Celle ve ‘alā Subḫāne ve te‘ālā nūr-u Muḫammed ‘aleyhisselāmdan

(Der-kenar-4a) Resûl ü güzīn seyyidü’l-kevneyn şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve

⁹⁹ من احبك فقد احبني، ومن احبني احبه الله ومن احبه الله أدخله الجنة، ومن أبغضك فقد أبغضني ومن أبغضني أبغضه الله ومن أبغضه الله أدخله النار»(1).

sellem Hâzretleri'nden rivāyet olunur ki, buyurmuşlar: قال لا حول ولا قوة إلا بالله كانت له دواء من تسعة داء¹⁰⁰ يسرها لهم Allah demek ola ki Lā havle ve lā kuvvete illā billah kelimesi, toḡsan toḡuz maraẓdan devādır ki ol maraẓların tā aş'ısı gam çekmekdür.

Ḳıṭ'a

Nefsiñi eyle dem be dem tezelli

Rabbi'ñe 'arz-ı ihtiyāc eyle

Dā'imā müste'ānı kıl temcīd

Maraẓ-ı nefsiñe ilāc eyle***

(Der-kenar-4b) Şehr-i Ramaẓān'ın faẓileti nüh mertebedür dinülürse; Hâzret-i Ebū Hüreyre Raḍıyallāhu 'anh, Server-i kâināt faḥr-i mevcūdāt 'aleyhi afẓalü't-taḥıyyāt'dan rivāyet iderler ki, buyurmuşlar: فيه ابواب الشيطان ويغفر فيه الانسان الا لمن ابى Ya'ni şehr-i Ramaẓān, ne gökçek aydır ki; o ayda cennet-i 'āliye ḳapuları feth olunur ve şeytān-ı 'aleyhi'l-la'neniñ māridleri tarḥ olunub, buḳāḡı ile ḥaps olunurlar ve ol ayda 'āmme'i 'ibāda, Cenāb-ı Rabbi'l-Erbāb, maḡfıret ider. İllā meḡer şol kimesneler, maḡfūr olmayalar ki; tevbe vü inābet itmiyeler demek ola.

(5a) on iki ḥicāb ḥalk eyledi. Nice biñ yıllar, nūr-u Muḥammed 'aleyhi's-selām bu ḥicābların her birinde enva'-ı tesbīḥe meşḡul olub, meri' ve ḳabūl olundu. ثم يا'ni bundan soñra Ḥaḳḳ-te'ālā, nurdan yirmi sekiz deryā ḥalk eyledi. Eḡer ḥicābların ve deryāların isimlerini taḳrīr ve anda olan dürr-i lem'ānıñ resimlerini taḥrīr idüb, içünde (5) olan tesbīḥleri beyān ü temcīd ü ta'zimleri 'ayan idersem kelām uzar. Bu kitab ise muḥtaşar hemān muḥaşşıl-ı kelām ve ḥāşıl-ı merām budur ki Nūr-u Muḥammed 'aleyhi's-selām bu nurdan deryālar içünde şol bir oḡlan baṭn-ı ümmde nice taḳallüb iderse fi'l-miṣāl ol daḡı 'alā māşāallah vār ide taḳallüb eyleye ber-murād olub, nice 'ulūm-u ma'ārifet muṭṭali' ve nice esrār-ı meknūna vāḳıf ile bir murād olub, nice 'ulūm-ı ma'ārifet muṭṭali' (10) olub ana ḳarnında bir veled nice tevellüd iderse, ol nūr daḡı bütūn-ı biḥārdan zuḥūr ideyiceḳ ḥitāb-ı Rabb-i 'izzet erişti و قال لذلك النور انت حيي و انت الشفيع المشفع يوم القيامة

¹⁰⁰ Mülteka, 521: 617/3

ya'ni Hüdā-ı Celil, ol nūr-ı cemile hitāb idüb dedi ki: "Sen benim maḥbūbumsun daḥı peygamberimsin daḥı günāh idicilere ziyāde şefā'at kılıcısın ve şefā'ati maḥbūl olan Resūlūmsün deyü 'izzet olundu ise (15) عرقان و هو عرقان ya'ni bu 'izzet-i şükrān Allahü te'ālā Hāzretine secdeye hazır eyledi. Andan şoñra gene secdeden kām oldu. 'Araḫ-rīz olub enbiyā 'aleyhimü's-selām 'adedince ol miḫdār nūrdan dūrler döküb münteşir olucaḫ her bir kaṭre nurdan Hāzret-i Hāḫḫ bir peygamber ḫalk eyledi. Eṭrāf-ı Muḫammed 'aleyhi's-selāmı ihāta eyleyüb ḫacılar beytullāḫı tavāf itdikleri gibi ol nūr-u Muḫammed 'aleyhi's-selāmı tavāf (20) eyleyüb ... deyü tekrīm ve ḫalıḫına ta'zīm eyleyüb سبحة من عالم و بجهل سبحان من هو حليم لا يعجل و سبحة من عالم و بجهل سبحان من هو حليم لا يعجل deyü tesbih ve taḫdīs eyledikde

(5b) cümle envāra Rabb-i Vehhāb, hitāb-ı müsteṭāb eyleyüb فقال من انا فسبق نور محمد ya'ni Hāzret-i Hāḫḫ, ben kimim kelāmın buyurucaḫ, nūr-u Muḫammed 'aleyhi's-selām, cümle nurlardan muḫaddem cevab virüb, bu kelāmı buyurdu: "Ente Allāḫü ellezī lā ilāhe illā, ente lā şerike lek" ya'ni şol Allah'sın, senden ḡayrı ilah yokdur. Hemān ma'būd-ı bi'l Hāḫḫ, li-Hallāk (5) 'alel Hāḫḫ sensin.¹⁰¹ cümle ma'nāsı zāḫir ü bāḫir olucaḫ çün ü çerāya imkan maḥaldür. Sual ü cevāba mecāl-i ḫalāldür. Cebbārü'l-cebābir ve'l-Melikü'l-mülük vāḫidiñ lā şerike lek deyince nā-gāḫ bir nidā geldi: من العلى الاعلى انت حبيبى و صفتى خير ya'ni Hāzret-i Bārī ola mededkārı. Cenāb-ı 'izzetden hitāb-ı müsteṭāb gelüb, buyurdular ki : "Sen benim maḥbūbumsun, (10) ve ıstıfā' olunmuş muḫtārımsın, sen cümle ḫalkıñ ḫayırlısısın, ve ümmetiñ daḥı cemī'-i ümem-i sālifenin ḫayırlısıdır." Ya'ni ef'alleri güzide, aḫvalleri pesendidedür. Anları, āḫir zamanda ḫalk iderim. Senden şoñra bir peygamber gelmez ve ümmetiñden şoñra bir ümmet daḥı gelmez. Cümle enbiyādan evvel cennetime giren sensin ve ümem-i selefden ibtidā cennetime dāḫil olan seniñ ümmetiñdür. فهو الذى ثم مغناه صورته ثم اصطفاه (15) cevābda, cümle enbiyāya sebḫ ideyicek gene cennetde duḫūle sebḫ u taḫdīm ile iḫsān u 'aṭā' u lüṭuf u cezā olundular. فإله هو الشكور المجيد و الفعال لما يريد والله اعلم بالصواب و اليه المرجع والمآب

Deyü buyurulmuş idi, pes ma'nāsı zāḫir ve fehvāsı كنت نبياً و آدم بين الماء والطين

¹⁰¹ İhlas 4

mübeyyen ü bâhir olduysa, gene maşşûda şürû‘ lâzım geldü. Kelimât-ı (20) ‘alî ve maşşâlât-ı velî bu kelâma gelmiş idi ki; رؤف بالمتين شفيع المذنبين ارسله الى كافة الخلق اجمعين كما قال الله في كتاب المبين ولكن رسول الله

(Der-kenâr-5a) Ammâ fazîlet-i leyle-i qadr ‘İbn-i ‘Abbas Hazretleri, Server-i ‘âlemden rivâyet iderler ki: "Hazret-i Rasûl ‘aleyhi’s-selâm buyurdular: من أدرك ليلة القدر سعد سعادة لا يشفع أبداً Ya‘lemullah mażmûnu hadîş-i şerîf dimek ola ki: bir kimesne ki leyle-i qadre yetişüb, şıdķ u ihlaşla, leyle-i mübâreğî ihyâ idüb, mażhâr-ı lütf-u Hudâ ola. Ol kimesne, bir devlet-i ebediyye vü sa‘âdet-i sermediyyeye mâ’il olmuş olur ki, abde’l-âbâd şeqķatden ħalâş olur.

Ve fazîlet-i yevm-i ‘arefe Dağı Ümmü seleme raħimehu rivâyet üzere bu hadîşle ma‘lûm olunur ki buyurmuşlar: “Ni‘me’l-yevm yevm-i ‘arefe yenzilü fihi fażlullâhi te‘âlâ ve raħmetü’d-dünyâ külli yevm ü leyle” Ya‘ni, yavm-i ‘arefe, ne gökçek gündür ki, ol günde, Haķķ-ı Subhâne ve te‘âlâ’nın fażl u raħmeti, dünyâya nâzil olur. Gicesi şabaħa değin ve gündüzü, akşama değin kesilmeyüb, maħlûkât üzerine reşehât-ı mağfiret reşş olunur dimek ola.

(Der-kenâr-5b) Tefekkür nedür dinülürse, ehl-i taħķîķ, bu minval üzre tedķîķ itmîşlerdür ki, her şeyi bilmekde qalbiñde olan melekeyi hazır u müheyyâ itmekdür dirler.

Ĥased nedür dinülürse, maşşûd olan kimesneniñ ni‘meti zâr olmaya maşşûd edinmeğedirler.

Du‘â’ nedür dinülürse, Ĥalıķu’l-kâinât refi‘ü’d-derecât dergâhına ref‘-i ĥâcet idüb, tûl-ı dürâz tazarru‘ u niyâz itmeğedirler. Server-i ‘âlem faħr-i nebiyy-i Âdem Hazret-i peygamber şallallâhu ‘aleyhi ve sellem’den rivâyet olunur ki buyurmuşlar: “Selâşe da‘vet-i müstecâba lâ şekke fihinne da‘vete’l-veledi ‘alâ velede ve da‘vete’l-müsâfir ve da‘vete’l-maẓlûmâ” Ya‘ni, üç du‘â vardır ki bilâ-şekk ü lâ-şübhe, Dergâh-ı Haķķ’da müstecâbdur. Biri babanın oğul üzerine haķķında itdügü du‘âdur. Birisi diyâr-ı ‘izzetde müsâfiriñ du‘âsıdır ve biri dağı, maẓlum olan kişiniñ du‘âsıdır dimek ola.

(6a) و خاتم النبيين Bilgil ki ol Sultân, bir Sultândur ki mü’mînîni esirgeyicidir. Ya‘ni mü’mînî ve mü’mînâta mihr-bândur ve ‘âşilere şefâ‘at ve düşkünlere mihr ü

şefkat idicidir. Dertlere dermān ve muhtaçlarına in‘ām u ihsān idicidir. Hāzret-i Hudā Celle ve ‘Alā, ol Sultānı kaffe-i halka ve ‘amme-i nās-ı cemāate Resül göndirmişdür. Enbiyā’ı sālifin gibi (5) haşşāten bir kavme Resül değıldür, Resülü’s-şakāleyndür. Ya‘ni ins ü cinniñ Resülüdür ve İmāmü’l-Hārameyndür. Ya‘ni Mekketullāh ile Medīne’i Münevvere’ye şerreffe-hümallāhü Te‘āla imamdır. Bünyān-ı nübüvvet, anlarıñla tamām olmuşdur. Risālet, ol Sultānla hatm olmuşdur. Bilgil ki havz-ı mūr u dek şāhibidür. Mūr ve dākā dirler ki; cümle halk oña vārid ola, murād budur ki: cennetde bir havz vardır. Her kim ol havzdan (10) içerse Hāḫḫ Te‘ālā Hāzretleri’niñ Cemāl-i bā-kemāllerine mazhar olur zīrā cennete giren Cemāl müşāhedesini idemez, ba‘zı maḫām vardır ol maḫāma irmeyince ümīdi şāhibidür ve cümleñiñ mürüvvedidür, cümle ‘atşānuñ mürüvvedidür. Bilgil ki; ol Sultān, Maḫām-ı Muḥmūd’uñ şāhibidür. Ya‘ni, ol maḫām, bir maḫamdur ki, Hāzret-i Sultān-ı Kevneyn ü Resülü’s-şakāleyn Hāzretlerine maḫşuşdur. Ol maḫāma, Maḫām-ı Maḥmūd dediler, ‘indallāhü Te‘ālā memdūd u mes‘ūd olduğı için. **Ve livāü’l-ḥamdü’l-memdūd** Bilgil ki, dağı şāhibü’l-livāü’l-memdūddur. Ya‘ni livāü’l-ḥamd denildi zīrā cehennemde eşkıyā medḥ u şenā iderler ol sancağa. Ke-zālik, cennetde dağı itkıyā’ ḥamd u şenā iderler ol livāya. Ol sancağ, bir sancağdur ki; memdūd u manşūbdur mā-dāmınā. Ol sancağıyla Resülü’s-şakāleyn ‘aleyhi’s-selām cā-ı maḫşerde memdūd u manşūb ola. Şubḥ u şām küffāra cehennemde ‘azāb olmaz tā ‘arşa’ı ‘araşatdan ol livā’ ḫalkmayınca. Kaçan ki ol livā-i memdūd u livā-i Resül ile Maḫām-ı Maḥmūda naḫl itse

(6b) ehl-i nāra ‘azāb olucak, “livā’ı ḥamdı zıkr idüb raḫat iderdik anıñ sāyesinde” deyü envā’-ı medḥ u şenāları ḥod ma‘lūm-ı zāhirü’l beyān u āfitābdan ‘ayandur. ¹⁰² شولكه عيان است چه حاجت بيان Ve’s-şefā‘at-i fi’l-yevmü’l-mev‘ūd ve’l-yevmü’l-meşhūd (الشفاعة فالיום الموعود واليوم المشهود) Bilgil ki dağı şāhib-i şefā‘atdur. Va‘d olunan günde ya‘ni Hāḫḫ Te‘ālā Celle ve ‘Alā bir gün va‘de (5) itmişdür ol güne def‘a’ı şāniye dirler, yevmi’l kebir dağı dirler. Kıyāmet günü, bunlardan ‘ibāretdür. Zīrā cemī’ ‘ālem ol günde kıyāmetdedür. Ol gün elbette olsa gerekdür. Ol gün bir gündür ki oña yevm-i meşhūd dağı dirler. Zīrā ol günde cümle ‘ālem ḫazırdur. Ezvāc-ı şelāşeden bir ferd taḫallūf eylemez. Ol günde cem‘ olub ḫazır

¹⁰² Şu ki açıktır beyana ne gerek var.

olsalar gerekdür. Ol gün bir gündür ki oña yevm-i meşhûd, baba oğlundan ve oğlu babasından ve qarındaşı (10) qarındaşıdan firâr idüb, kimseden kimseye meded olmayub, her birisi: “Allāhümme innī eselüke nefsi” diseler gerekdür. Ol hinde ol Sultān-ı kevneyn u Resûlü’s-şakāleyn lā-yenkaṭu‘ ümmetinden cinnī vü inse şefā‘at itse gerekdür. *Allahümme erzuḡnā ma‘a’s-sāmi‘in ve’l-müstemi‘in.* **Ve İmam-ı Hāşimî** Bilgil ki ol Sultān, bir Sultāndır ki İmam-ı Hāşimî’dür. Ya‘ni Hāşim bin ‘Abdimenāf’a mensubdur. Heşem deyü ṭāife-i ‘Arab’da, (15) ekmek pārelemege dirler. Murād budur ki Resûl-ü Ekrem ‘aleyhisselām, dāimā ekmek pāreleyüb, fuḡarāya ziyāfet itdügü için Hāşim dirler ve Resûl ‘aleyhisselām-ı Kureyşî: dahı bilgil ki bir Resûl’dür ki Kureyş ḡabīlesine mensûbdur. Ya‘ni Kureyş ḡabīlesiniñ ḡavminiñ Sultānı, Ḥazret-i Ḥaḡḡ’ın hüccet ü burhānıdır. **Beyt**

Failātün/Fāilātün/Fāilātün/Fāilün

1) Ol Muḡammed Muşṭafā kim ‘ālemiñ Sultānıdır
Enbiyānıñ serveri, hem evliyānıñ ḡānıdır

(20) Maḡşeriñ oldur şefi‘i, āl ü aşḡābı anuñ
Menba‘-ı cūd u saḡāvet hem mürüvvetkānıdır

Taḡrınıñ sırrı vü hem çeşm-i çerāğ-ı enbiyā
Aḡmed-i mürseldür, ol kim ḡazretiñ burhānıdır

(Der-kenar-6a) Taşavvuf nedür dinülürse Ḥazret-i Şeyḡ Cüneyd-i Bağdādî’den menḡuldür ki; taşavvuf, kendi iḡtiyārını terk idüb, dā‘imā rızā-ı Raḡmāniye ri‘āyet eylemeye dirler.

Şūfi kimdür dinülürse; şol kimesneye dirler ki ḡalbiñi māsiwā‘ı Allah’dan ḡat‘ itdükten soñra, ḡulluḡa lāzım olan aḡvālî, dili ile söylemeye ḡanā‘at itmeyüb, malı ile ve bedeni ile fi‘le getürmeye dirler.***

Ḳabż-ı bast nedür dinülürse, ḡabż bir ḡāletdir ki; ‘acz ü iftiḡār ḡālinde insana ‘arz olur. Bast, bir ḡāletdir ki; şafā vü iftiḡār ḡālinde ṭārî olur. Her biriniñ āfāḡda vü enfüsde, maḡalleri vardur. Zuhūr itdükte taḡyir olunur.

(Der-kenar-6b) **Fazîlet-i Şehr-i Receb** Su'âl olunursa, Enes ibn-i Tâlib Hâzretleri radıyallâhu 'anh, Hâzret-i Resûl ü Ekrem sallallâhu 'aleyhi ve sellem'den rivâyet buyururlar ki: **Kâle** 'aleyhissalâtu ve's-selâm: رجب شهرى الله تعالى و شعبان شهرى "Receb şehr-i Allâhü Te'âlâ ve Şa'bân şehr-i ve Ramażan, şehr-i ümmetî." **Kâle:** Yâ Resûlullah! ما معنى قولك رجب شهر الله Mâ ma'nâ kavlüke Receb şehrullah قال عليه السلام لانه مخصوصاً بالمغفرة وفيه تاب الله تعالى انبياء و فيه انقذ اولياء من اعدائه ثم قال فضل الفضل رجب على سائر الشهور كفضل القرآن على سائر الكلام فمن صام ثلث ايام منها جعل الله تعالى بين و بينا النار حجاباً **Kâle** 'aleyhi's-selâm: Li-ennehü maḥsūšen bi'l-mağfiredü ve fihi tâbe Allahü Te'âlâ 'alâ enbiyâ'i ve fihi ... evliyâ'i min a'dâ'i sümme **Kâle:** Fazl-i Receb 'alâ sāira şehūr k..ü'l-Kur-ân 'alâ sāirü'l-kelām femen sām sülüse eyyām minhā ca'lallāhu te'ālā beyne ve beyne'n-nār-ı hiçabā. Ya'ni, Peygamber 'aleyhi's-selâm, buyururlar ki: **Receb** ayı, Hâkḥ subḥāne ve te'ālâ'nın ayıdır ve Şa'ban ayı benim ayıdır ve Ramażan ayı, ümmetimin ayıdır. Aşḥābdan ba'zısı, ol cennetde Hâzretine su'âl eylediler ki: Yâ Resûlallah! Receb ayı Hâkḥ subḥāne ve te'ālâ'nın ayıdır demek ne dimekdür beyan buyruñ. Peygamber 'alehi's-selâm daḥı buyurdular ki: "anıñ içün Receb ayı Allah subḥāne ve te'ālâ'nın ayıdır ki qullarına mübalağa eyleye. Mağfired eylemek, ol ayda olur. Enbiyâ-i kirāmın ba'zısından dille şadır olduḡta, ol ayda tevbelerin qabûl itmişdür ve evliyâ, bilâ-istilâ ittikde, ol ayda ḥalâş itmişdür. Anıñ içün, Receb ayı, Hâkḥ-ı subḥāne ve te'ālâ'nın ayıdır." deyü cevâb virdikden soñra, gene buyurdular ki: "Receb ayının, sâir aylar üzerine fażileti, Qur'ân'ın, sâir sözler üzerine olan fażileti gibidür. İmdi bir kimse, Receb ayının üç günü şavm üzere olsa, Hâzret-i Rabbi'l-'izzet ol kimseyle caḥim mabeynine bir hiçab ḥalk eyleye. Şehr-i Receb'in fażileti ḥaḡḡında daḥı server-i kâinatdan rivâyet olunur. Buyurmuşlar: **Şavm-ı Şa'bân cennete mine'n-nār femen arāde en yuleḡḡā ḡadden fi'l-cennete fe-leyse veleḡ selāḡe eyyām** صوم شعباً جنة من النار فمن اراد ان يلقى غدا فى الجنة فليسه ولو ثلث اليام

(7a)

Sünnetin tüt rüz u şeb eyle şalât ile selâm

Din anıñ, sünnet anıñ, iman anıñ imānidur

- 5) Cān u dilden ger muḥabbetiñ Ḥalīmī vir selām
Hem beḳā mülkün temennā kıl ki dünyā fānidür

Şād-hezārān anıñ olsun rūḥuna benden selām
Yā İlāhī āl ü aşḫābı ile her şubḥ u şām

Ve Nebiyyun Ḥaramiyyun Mekkiyyūn Medeniyyun Bilgil ki eyle Medīne'ye mensubdur. 'Azemühümüllallahü Te'ālā (5) ve nevverehümullahu Te'ālā. **Ebtāhiyyūn Tihāmiyyūn** Bilgil ki ol Sultān buḥaya mensubdur ve Tihāme'ye mensubdur. Murād budur ki ebtāḥ deyü şu akacaḳ vāsi' yere dirler ki anda ḥacer-i aşḡar demdür aşḡar ola ve Minhü baḥḥā'ı Mekke. Ya'ni buḥā'ı Mekke, ḥacılar ḳonduḡu bir yerdür. Anda şad-hezār seng-i küçük vardur. Ekşer ol vādiye seyl uğrar. Anın içün ol direye buḥā'ı Mekke dirler. Ol taḳdürce ol mekān buḥā'ı Mekke'dür, oña mensubdur (10) demek olur. Daḡı Arz-ı Tihāme'ye mensubdur ya'ni Arz-ı Ḥicaz'a mensubdur. **Aşl-ı Ādemoiyyūn ve fer'ı nūrānı** Bilgil ki Sultān-ı Kevneyn Ḥazretleri'niñ aşlı Ādemī'dür. Ol aşlıñ fer'ı nūr-u maḥz'dür. Ya'ni şerefde ve nūrāniyetlikde, cümleye ḡālibdür ve sāir eşyā oña ṭālib ü rā'ibdür. Mişaldür men ifrāḡ zeyd ḳavme ḳaçan zeyd şerefde ḳavmine ḡālib olsa idi böyle dirler. **Ve ḥasebehü İbrāhimī (15)** Bilgil ki ol Sultān, cedd-i İbrāhime mensubdur. Ya'ni ebāsıniñ mefāḥirini 'add itmeli olsa, ol ḳadīr-i celīl Ḥazret-i İbrāhim Ḥalīlullah peyḡamberi zıkr ider veyaḥutta sa'ādetle kendülere Cenāb-ı Ḥazret'den vaḥiy gelmezden muḳaddem, Ḥazret-i İbrāhim peyḡamber şalavātullahi 'āliye ve 'alā nebiyyināniñ şer'-i şerīfleri vü mezḡheb-i münīfleri üzere olmuşdur. **Ve nesebehü İsmā'iliyyūn** Daḡı bilgil ki ol Sultāniñ (20) nesebi Ḥazreti İsmā'il 'aleyhi's-selām neslindendür ki İbrāhim Ḥalīlū'r-Raḥmān oḡludur yaḡud ḥasebū'l-insan-ı dünya ma'nāsına ola. Ḥaseb ol taḳdürce

(7b) ḥaseb ü İbrāhimī Ya'ni dīn-i milletde, İbrāhim milleti üzerinedür demek olur. **Ve lisān-ı 'Arabiyyūn** Daḡı bilgil ki Resūl ü Ekrem şallallāhu 'aleyhi ve sellem Ḥazretleri'niñ lisānı faşih ve zebān-ı melihleri 'Arabī'dür. 'Arapça tekellüm iderler. 'İbrānī ve Süryānī deḡildür. **Ve Şaḡşuhu 'ulviyyūn** Daḡı bilgil ki ol Sultān'ın beden-i şerīf ü cism-i (5) laṭīfleri 'ulvīdür ya'ni 'ālīdür ve rūḥānī vü nūrānīdür. Süfli vü

cismānī vü zūlmānī değıldür. Anın içün, mübārek cisminiñ gölgesi, yer yüzine düşmez idi. **Ḳıṭ‘a**

Failātün/Fāilātün/Fāilün

Sāye zūlmetden görünür āşikār
Nürdan ḥod sāye görünmez muḥāl

Men ‘aref taḥtında ger sulṭānısıñ
Min ledün ‘ilminden itme kıl ü ḳāl

Ve nūrhu Ḳameriyyūn Dağı bilgil ki, mübārek Cemāl-i bā kemālleriniñ nūru, leyle-i bedre (10) benzeyüb, şa‘şā’sından gözler ḳamaşır idi. Meşelā taşradan, meclīs-i şerif ü şoḥbet-i laṭiflerine daḥil olan, ol meclisde nice çerāğ yanar zannederdi. Āftāb ile Ḳameriñ nurları maḥvolurdu Sulṭān-ı Kevneyn Ḥazretleri’niñ tulū‘-i cülūs ü ḳıyāmı vaḳtinde. **Beyt**

Mefāilün/Mefāilün/Feulün

Muḥammed nūru maḥz oldu ki fer‘ī
Ḥudā nūrudur ol nūruñ aşılı

(15) Meh-i mehr oldu ol nūra muḳābil
Anıñçün oldular maḳbūl ü mer‘ī

O nūruñ aşlını sen eyle Yā Rab
İdirken istimā‘ olsun tecellī

Mecāziken görünen ḳıl ḥaḳīḳat
Müsemmāsı ile feth eyle ismī

Küdūretten mücellā eyle ḳalbī
Meded eyle Ḥalīmī’ye İlāhī

Ve teb'āhu Hicāzīyyūn Dağı bilgil ki, Resūl 'aleyhi's-selāma tābi' olanlar, Hicāzī'dür. Ya'ni (20) Muhacir'in ile Enşarī'dür. Rıẓvanullāhi Te'ālā 'aleyhim ecma'in. **Ve ẓalbihū nūrānīyyūn** Dağı bilgil ki ol Sultān Hāzretleri'niñ ẓalb-i şerifleri vü fuād-ı münīfleri nūrānīdür ya'ni şafdur. Kūdūret

(Der-kenār-7a) Ya'ni Şa'ban ayında şā'im olmak, nār-ı cehennemden kalkandır. Şol kimesne ki, āhirinde nārdan ḥalāş olmak murād edinse, ol kimesne, Şa'ban ayında şā'im olsun üç gün dağı sā'im olursa, bu mertebeye nāil olur dimekdür.

Leyle-i Berāt'ın faẓileti haqqında dağı faḥr-i 'ālemden rivāyet olunur ki buyurmuşlar: إذا كانت ليلة النصف من شعبان فقوموا ليلها وصوموا نهارها فإن الله ينزل فيها لغروب الشمس إلى سماء الدنيا، فيقول ألا من مستغفر فأغفر له، ألا مسترزق فأرزقه، ألا مبتلى فأعافيه، ألا كذا ألا كذا ¹⁰³ Ya'ni, kaçan Şa'ban ayının on beşinci gicesi ola, siz o gice şabāḥa dek ẓā'im oluñ. Zīrā Gaffārū'z-zünüb u Settāru'l-'ayüb, ol gice, tā şabāḥa deġin ẓullarına ḥitāb buyurur ki: günāhından istiġfār ü tevbe ider ẓulum yok mudur ben āña mağfīret ideyim ve bir belāya yāḥud bir marāza mübtelā olmuş kimesne yok mudur gelsin, rızq ister kimesne yok mudur gelsin rızq vireyim diyüb şabāḥa deġin bunuñ emşālī lūṭuflar ve ẓullarına mağfīret ider. Sābıq? olan oldur ki, ..t-i dilden jeng-i gaflet ..le olunub, her an rızā-yı rahmet-i rahmān üzere oluna.***

(8a) ve bürüdet yokdur. Mücellā ve muşaffādur. 'Aleyhi's-salavātü ve's-selām.

Meşnevī

Mefā'ilün/ mefā'ilün/ fa'ülün

Gel ey haqqım deyü ġavġa idenler

Qoyub haqqı vü nā-haqqā gidenler

Haqqā ḥalkmı ya ḥalkā haqqmı dirsın

¹⁰³ İbni Mace

Niçün bilmedüğin loğmayı yersin

Enel Hakk'da enel Hakk dinse elyağ
Enel Halk'da enel Hakk dime mutlak

Hakka halk der iseñ kâfir olursun
Ya halka Hakk diseñ gözsüz olursun

- 5) Nedür Hakk ile halkı baña şerh it
Gidir taqlidi ki gelir tahkike gel git

Vücūd-ı mutlakı bildiñse el-hakk
Bilürsin Hakk ile halkı muhakkağ

Deme hakk ile halkı bilmedin sen
Vücūd ehli içinde bu benim ben
Şerī'atle tarikat muhtevîdür
Ma'ârifle hakikat müstevidür

Şerī'atsiz bilinür mi tarikat
Hakikatsiz tarikat tâ şerī'at

- 10) Şerī'ât nefis ile olsa şirret olur
İmânı hakka mahfî şirket olur?

Eğer kalbiyle ola şer' olur 'arş
Bu nefsiñ beyt-i Raḥmân'a olur ferş

Şerī'at rûhla olaydı ey can
Olur yüz biñ tecellî sâña her an

Gider ağyar, kalur cān içre cānan
Gider şeytān, kalur ol demde Raḥmân

Şerî‘at sırrile olsaydı dil-ber
Görünür gözüne Allāhu Ekber

- 15) O dem şer‘ ü tarikat bir şey’ olur
Ma‘arifle haqikat bir mi olur

İçer cānān elinden cāmı vefā
Gidir şūfî kalur ol demde şāfā

Müdām içirseler eğer müdāmı
Şanur ol demde nām-ı nîk cāmı

Düşer ol demde sālîk kıl ü qāle
Diler vermek cevābı her suāle

Geçüb kâlden düşerse vecdile hāle
Erer vecd ü cūd ile kemāle

- 20) Gider noqşān kemāl erer cemāle
Cemāl olur o dem zāhir celāle

(8b)

Olur her bir cemālîñ bir cemālî
Hem olur her celālîñ bir cemālî

Cemāl olmaz celālsiz hiç cihānda
Nazar kılsañ görürsün in ü anda

Celal olsa cemāline havāle
Cemālîyle kemāl irer zevāle

Kemāliñ menşe’i oldu zevāli
Zevāliyle bulur bulan kemāli

- 5) Cemāl bulsa celāline vuşūli
Celāl olur cemālñiñ uşūli

Cemāliyle celāl olursa bu ‘ayn
Gider vaşlıyla faşl olmaz o dem beyn

Gider telvīn bulur ol demde temkīn
Olursa şān-ı ‘ālī kān-ı miskīn

Olur şer‘ ü tarīkat evvel-i pīr
Maārifle haqīkat dersin eyit bir

Olur ta‘līm Ḥazret-i Mūsā üstād
İder ‘ilmiyle halk-ı Ḥaqq’a irşād

- 10) Beyān eyler şerī‘atle tarīkat
‘Ayān eyler ma‘ārifle haqīkat

Luġatda şer‘, keşfi eşrāra dirler
Ḥalāyıkdan haqqı ızhāra dirler

Ḥaḳāyık, şüretin temīze dirler
Ḥudūdundan Ḥaqq’ın, perhīze dirler

Şerī‘at Rabbe ‘abd itmek tezellül
‘Ubūdiyyetde itmeyüb ta‘allül

Şerī‘at cem‘le tefrīke dirler
Ḥalāyık ‘ādetin tahrīke dirler

- 15) Hudā'nıñ 'ilm-i baħrinde ola ğark
Her ān içünde, eşyayı ide fark

Şerī'at terk-i 'ādetdür ne tã'et
'İbādet deyü itdüĝiñ heb 'ādet

Bu nefsiñ şerrini sen şer' şandıñ
Yalan da'vāsına nefsiñ, inandıñ

Niçün öz hîleñi şer'a tıtarısın
Dönersin toĝruya eğri baķarsın

Hakķ'ıñ emrinde hiç olur mu hîle
Bu hîleñ virür imānuñı yele

- 20) Meĝer sen fenniñi fetvā şanursın
Demādem hîleñi taķvā şanursın

Şerī'at şanubaen diller yaķarsın
Hudā eliyle yapduĝun yıķarsın

(Der-kenar-8b) İmām Fahrü'r-Rāzī rahmetullāhi 'aleyh eyitdi Lā ilāhe illallah tevħīd-i 'avāmdır. Lā Hū illā Hū tevħīd-i ħavaşşdır. Pes şābit oldu ki Lā Hū illā Hū demek efḍal zikrdür vü nakldür ki, Hakķ te'ālā Hāzretleri'niñ dört biñ ismi vardır. Biñi Qur'ān'da, biñi Tevrat'da, biñi Zebūr'da, biñi İncil'dedür. Meşhur ismi, toķsan toķuz ismdür. Ol ismiñ kimisi esmā'ı zātdır ve kimisi esmā'ı şıfatdır ve kimisi esmā'ı ef'aldür. Bilmek gerekdür ki, cemī' 'ulūmdan maķşūd, Allāh'ı bilmekdür. Pes ma'lūm oldu ki, şāni'-i 'ālem birdür. Cemī'-i maḥlūķatı Allāh-u Te'ālā ikişer yaratdı. Tā kim Hakķ Te'ālā'nıñ vaḥdāniyyetine delil ola. Meşelā, 'arşla kürsī, cinn ile insī, cennet ile cehennem, leyl ile nehārı, berr ile baħrı, levḥ ile kalem, Şems ile Kāmeri, şıḥḥat ile seķamı, farz ile vācibi, sūnet ile nefsi, vaşl ile faşlı, ḥayr ile şerri, nef' ile zarrı, mevt ile ḥayātı, nūr ile zulmātı daḥı neki var bunlara beñzer. “Ve fi külli şey'in lehü āyetün; tedüllü 'ala ennehü vāḥidün” “her şeyde O'nun varlığını, birliğini

gösteren bir alamet vardır.”¹⁰⁴

(9a)

Çü nefs-i Һar Һeker ‘ālemde bārī
Uyar yārini Һeksün Һo bārī

Şerī‘at Bārī ile bārīnı Һūr
Ṭarīkat Bārī Һod nūrun ‘alā nūr

Şerī‘at ten, ṭarīkat oña candur
Bedensüz cān, cānsız ten yamāndur

Ma‘āriften Һaḳīkat Һod imāndur
Bu cümle cem‘ ola emn ü emāndur

5) Sülūk itmek dilerseñ bu ṭarīke
Resūlūñ Һilyesiyle er refīke

Şerī‘at bābı olmuşdur ṭarīkiñ
Bulıgör bābını beyt-i ‘atikiñ

Ḳapuyı yapmadın yıḳmaḳ dilersin
İçerü girmedin Һıḳmaḳ dilersin

Resūlūñ Һilyesini eyle rehber
İki ‘ālemde olasın muḳaffer

Ḳulaḡuzsuz sülūka rāh idersin

¹⁰⁴ La edri <https://sorularlailamiyet.com/hz-ibrahim-ve-hz-muhammedin-putlari-kirmasinin-kafirlerin-kurani-yakmasindan-ne-farki-vardir-hz>

Ƙonāğa ƙonmadın, ƙonduƙ mu dersin

- 10) Nedür ‘ıŝƙ-ı muħabbet añlamadın
Ciğeriñ derd oduyla dağlamadın

Temareztü mi dirsın ey ħabībī
Çü derdiñ yok nıdirsın sen ħabībī

Niçün bī-derd iken dermān ararsın
Cerāħatsız yire merhem sorarsın

Niçün ğam çekmedin sen ŝād olasın
Dağı ƙul olmadın āzād olasın

Niçün sen āb-ı pāki buz şanursın
Ŧozu baħrī vü baħri ŧoz şanursın

- 15) Bu deryādan niçün ƙaṭreyle ŧoyduñ
Ƙoyup Ĥurŝīdi zerrātā mı uyduñ

İkilikde iken birim mi dirsın
Dağı oğlānıken pirim mi dirsın

İkide birliğīñ bahsin idersin
Niçün bilmediğın yola gidersin

Niçün sen her gedāyı bāy şanursın
Meħün ‘aksin şu içre Āy şanursın

Niçün esrārsız ħayrān olursun
Dağı şu görmedin ayrān olursun

- 20) Dağı od görmedin, yandık mı dirsın

Dağı şu içmedin, kandıķ mı dırsin

Dağı āçılmadın şolduķ mu dırsin

Dağı hām olmadın olduķ mu dırsin

(9b)

İmāmı bulmadın uyduk mu dırsin

Dağı ańlamadın tıyduķ mu dırsin

Dağı erilmiden, erdiķ mi dırsin

Ya taşra çıkmadın girdiķ mi dırsin

Dağı boşalmadın tılduķ mu dırsin

Dağı yitirmedin bulduķ mu dırsin

Dağı ekilmedin bitdüķ mü dırsin

Dağı var olmadın yitdüķ mü dırsin

- 5) Demürsiz taşsız çıkmak dılersin
Gözün açılmadın, bakmak dılersin

Yumurta olmadın uçmak dılersin

Caħıme girmedin çıkmak dılersin

Dağı ser virmedin geçmek dılersin

Dağı tıtulmadın kaçmak dılersin

Bize karşı kemān ebrū çatarsın

Nišanı bilmedin ok mu atarsın

Gel inşāf eyle gider bu güzāfı

Muħaķķaķ ańlamadın urma lāfı

- 10) Zen-i dūne dolāba şalma merd ol
Dü ‘ālemde şaķın ıfit olma ferd ol

Erenler yolunu gel iliñ eyle
Gedāluğı gider serverlik eyle

Ṭalāķ vir gel zen-i dūnyāyı terk it
Erenler hizmetinde ‘ahd-i berk it

İderseñ senliğı benlikle bir dār
Hemān Haķdur o demde dār u dildār

Eğer sen yār ile yār olsañ ey yār
Olursun sen saña yār u hem ağıyār

- 15) Eğer bu remzi haķm itmek dilerseñ
Bilürsin diliñi düldül dilerseñ

Eğerçi rāh-ı ‘aşķa düşse ğamdur
Menāzil-i derd ü mihnetle elemdür

Göñül sen bu menāzilden sefer kııl
‘Adem ol derd ü dermāndan güzer kııl

Seyir menzıl vücūd-ı āhir ‘ademdür
Ṭalursıñ bu ikiliğın nedendür

Vücūd ile ‘ademde ķalma zinhār
Ṭamūsından münezzeh ol ķoma vār

- 20) Su’ālīñ, sā’ilin bilen şevābın
Leb-i dildārdan şanur cevābın

Su'āl itseñ baña benden, benem ben

Eğer bilmek dilerseñ aşlımı ben

(Der-kenar-9a) *İmam 'Ali Rađıyallāhu 'anh ve kerremāllāhu vecheh eyidür:*

Haqq Te'ālā, aklı, dürr-i meknūndan yaratdı ki, evvel maḥzundu ki, sābık 'ilminde diledi kim āşikāre eyleye. 'İlm 'aqlıñ nefsinde kodu. Hikmeti dilinde kodu, hayr kulağında, feyzi ruhunda kodu. Zühdü başında kodu. Hayātı, gözlerinde kodu. Hikmeti dilinde kodu. Hayrı kulağında kodu, şefkati kalbinde kodu. Rahmeti himmetinde kodu. Şabrı bātınında kodu***

Bu kemālāt ile 'aqlı müzeyyen kıldı. İmdi 'aql, nūr-u rūḥānīdür. Maḳām-ı gönülde olur sırıñ yanında olur ve sırıñ 'ale'd-devām meylī a'lāyadur. Ammā 'aql kendü zannında a'lāya meylī yokdur. Vaqt olur ki dünyāya meyl ider, vaqt olur āhirete meyl idir.

(Der-kenar9b) *'Ali Kerremallāhü veche eyidür* Haqq Te'ālā rūḥu yaratdı. Bir

gün Muḥammed'e şordum 'arşıñ ululuğundan, **eyitdi** ki Yā 'Ali! Ulu nesneden su'āl itdiñ ammā bilgil ki Yā 'Ali, 'arşıñ üç yüz altmış biñ ayağı vardır. Her bir ayağında, üç yüz altmış biñ şehir vardır, içi tolu halkdur ki 'adedlerin, Allah'dan gayrı kimse bilmez. Haqq Te'ālā anlara vahy eyledi istiğfar iderler. Ebū Bekir'i 'Ömer'i, 'Oşman'ı 'Ali'i sevenlere bağışlarlar şevābın ve gene Yā 'Ali! Her ayağıñ aralığında üç yüz altmış biñ şehir vardır ve her şehirde üç yüz altmış biñ 'ālem vardır, içi dolu maḥlukātıdır. Her 'ālemde üç yüz altmış biñ şahrā vardır. Her şahrāda üç yüz altmış biñ şehir vardır. Anların daḥı içi dolu halkdur. Haqq Te'ālā anlara vahy eylemişdür, anları sevmeyenlere la'net iderler. ***

'Ali Kerremallāhu Veche eyitdi

Ol vaqt ki Ādem buğdaydan yedi yer yüzine indi kuşdu. Ol kuşduğundan āğū ağacı bitdi. Ol ağacı yılan yedi. Ol sebebden, yılan ağzında āğū olundu. Kıyāmete degin aşlından bile gitmedi.

(10a)

Cevābım bu bedī‘-i ehl-i beyāna
Eğer ırgürdüyse ‘ayn-ı ‘ayāna

Vücūd ile ‘ademden ber-mizācem
Hudūsüyle kıdemden ber-sirācem

Gazel-i hātime’i naşihat-āmiz

Qarār itme yürü menzil uzaqdur
Vücūduñ saña bu yolda tızaqdır

(5) Nihāyet bulduğūñ bu rāh içünde
Sülūkuñ mürğ-i rūḥa ur ki faqdur

Oķu na‘t-ı şerīfin Muştafa’niñ
Belādan olmaya maḥfuz sebaqdur

Şüru‘ eyle kelāmı kılma tatvīl
Vuşul-i Ḥaqq’a rāh içre şoqaqdır

Değer dünyā ve mā-fihā Ḥalīmī
Şemā’il gerçi kim birkaç varaqdır

Neşr Geldük şimdi gene evşāf-ı cemīle vü şemāil-i celīle beyānına. Resülüş-şakāleyn (10) bilgil ki Resül-ü Ekrem şallallāhu ‘aleyhi ve sellem Ḥazretleri’niñ insle cinleriñ Resülüdür. Eğer suāl itseler ki Sultān-ı kevneyn Ḥazretleri cemī‘-i eşyāya, ḥayvanāta ve zerrāta Resül idi, şakāleyn içündür deyü taḥşiş nedendür, cevāb virüriz ki vech-i arzda tā’ifeteyn ü maḥşüşiyeniñ keşreti vü sıķleti olduğı içün, ıtlāķ-ı şaḥīḥi olub, şakāleyn maḥşüş olmayub, cümleye min-ğayrillah Teālā Resuldür dimekdür. (15) Teemmül şakāleyn ıtlāķından murād, bu iki tāifenin keşreti vü şakāleyni muḥaqqāķ olucaķ el-ḥaķ isimlerine şakāleyn dimeklik şaḥīḥ oldu. Yoḥsa hemān ānlara maḥşüş oldu. “Lā bi’t-tūl ez-zāib ve lā bi’l-ķaşirü’d-dānī ķāmete beynü’l-ķāmeteyn” Bilgil ki Sultān-ı kevneyn ü Resülüş-şakāleyn Ḥazretleri’niñ

ḳadd ü ḳāmetleri ya uzunuraḳ ve ḳışaraḳ deęil idi. Şol serv-i ārāra beñzerdi ki merġūb u (20) mevdūddur. Fe innehü vasaṭun külli şey'in Maḥmūdun ve Maḥbūbun ve mes'ūdun. ابيض اللون مسوياً بالحمرة **Ebyazū'l-levn-i müsevvien bi'l-ḥumre** Bilgil ki ol Suṭān-ı enbiyānıñ cemāl-i şerif ve şüret-i laṭifleri ğayetle beyāz idi. Lākin ḳırmızılık ile maḥlūṭ idi.

(10b) mānend, vird-i aḥmer ḳulu ḳurbānı olurdu. Yüzünü ve ḥüsn ü ḥulḳunu gören ekşer **beyt**

O mir'āta nazar itse ger insān
Görür şeklini anda ins ü ḥayvān

Aḳnāū'l-enf Bilgil ki ol Rasūlūñ mübārek burunları, mürtefi' vü mevzūn idi. Maṭmūs u munḥafiz deęil idi. **Zü'l-ḳāfiyeteyn** Gülmelü olsa ḥabāb (5) peyk-i emīn, ḳoḳusundan añlar idi inmidin. Daḥı nüzül-i āl ü aşḥāba, sa'ādetle buyururdu hemīn. Oturtuñuz deyü olurdu, munṭazır aña Reşul. **Ed'accü'l-'ayneyn** Bilgil ki ol Sulṭān'ıñ mübārek çeşm-i ğazallerı siyāh idi. Ḥattā melā 'ayn ü melāḥideden 'ulemā-i Yahūd, tefsirin taġayyūr eyleyüb, Muḥammed'in gözleri gök kebūddur deyü da'vā tezvīr ü telbīs muḳtezāsına tābi' olmuşlardur. **Keyf** Ki mübārek çeşmi 'abhurları siyāh idüĝinde reyb (10) ü kemān olmadıĝı zāhir vü şems-i münirden bāhirdür. **Ezeccü'l-ḥācibeyn** Bilgil ki mübārek kemān ebrūları māh-ı nev gibi hilāl idi.

Beyt

Kemāna döndürürsün ḳaddüñi sen
Görinür vechiñe mir'āt sen ben.

Eş'arū'z-zerā'in Bilgil ki Resul-i Ekrem Ḥazretleri'niñ mübārek zerā'inlerinde ḳıllar vār idi. Zerā'inden murād budur ki mübārek dirseklerinden tā sā'id-i şeriflerine gelince, ol mā-beynde ḳıllar vār idi demek olur. Ammā ṭavā'if-i 'arabdan (15) bir ṭā'ife tā omuzları başından bileĝe inince, zera' ıtlāḳ iderler. Evlā olan budur ki beyān olundu te'emmül.

Beyt

Erliĝe ḳılan delālet-i Ḥaşımī budur beyān,
Cism-i Aḥmed'den muḳarrer mü'eşşir itmez 'ıyān.

Berrāḳü'l-cebīn Kecebelü'l-'ayneyn Bilgil ki mübārek alınları, ziyāde berrāḳ ve

lem‘ān üzere idi. Ol nūr-ı nübüvvetiñ şa‘şa‘ası Şems ile Kamer’iñ nûrunu zâil kılardı. Mübârek gözleri hadd-i zâtinde mükâhhal idi. Ya‘ni, Hâzret-i Bârî, mededkârımız olub, rahmetelli’l-müslimîn (20) bir beşîr ü rehbetel-lil münkirîn bir nezîr irsâl eyledi ki ana senden mekhûl ü muṭayyeb ü maḥtûn u mühezzeb vaz‘ olunmuşdur. Hikmeten min Allāhi ve taḳdîrā.

Na‘t-ı şerîf

(Der-kenar-10a) ‘Ali Kerremallāhu vecheh eydür: İbrâhim’den soñra Ka‘be üç kerre yıkıldı. Andan, Kureyş ile Muḥammed Muştafâ, gene yaptılar. Kureyş kavmi dilediler kim Hacerü’l-Esved’i yerinden koparalar gene yerine koyalar. Aralarında ihtilâf olub eyitdiler: Yâ Muḥammed! Gel bizüm âramızda hükmeyle. Peygamber ‘aleyhi’s-selâm eyitdi: Bir fûta getirüñ. Rasûl, ol taş, bir fûtaya koydu, kaldırıñ dedi, kaldırdılar. Resûl, fûta içünden aldı, yerine kodu. Cümlesiniñ göñlü hoş oldu.***

‘Ali kerremallāhu veche eydür: dünyâ ‘azâbı, yavuz ‘avratdır. Âhîret ‘azâbı cehennemdür.

(Der-kenar-10b) Nakıldür ki Bir gün ‘Oşman raḍıyallāhu ‘anh konaḳlık eyledi. Peygamber ‘aleyhi’s-selâm ve aşḫâb geldüler. Peygamber ‘aleyhi’s-selâm gelürken, ‘Oşman, adımın sayardı. Resûl eyitdi: Yâ ‘Oşman! Bu ne saymaḳdur? ‘Oşman eyitdi: Yâ Rasûlallah! Her adımda bir ḳul azâd olsun için (ḥalk) da‘vetden taḡıldı. ‘Ali kerremallahu veche maḥzûn olub geldü. Fâṭıma eyitdi bu ne ḥüzndür? ‘Ali eyitdi Yâ Fâṭıma! Biz daḡı da‘vet edelim ammâ Yâ Fâṭımâ nice ikrâm idersün? Fâṭımâ eyitdi: Ol Ḥabîbullahdur. Ḥaḳḳ oña ikrâm eyleye ta‘am daḡı vire. ‘Ali Rasûle geldü, da‘vet itdi. Rasûl eyitdi: Aşḫâb ile mi? ‘Ali eyitdi: Beli. Gelsünler. Aşḫâb bile geldüler. Fâṭıma eyitdi: “Yâ Rabbi! Muḥammed seniñ ḥabîbiñ. Bu miskin murâd-ı şekkdür. Sen anlara ikrâm eyle. Ben anlara ni‘met virüb ikrâm eylemeye ḳâdir deḡilim.” Bir çömlek vār idi. Od üzerine kodu. Ḥaḳḳ’iñ, ḳudretiyle ol çömlek içinde ta‘am yaratdı. Fâṭıma, ol ta‘amı, peygamberin önüne getürdi. Rasûlullah u aşḫâb, ol ta‘amdan yediler. Peygamber ‘aleyhi’s-selâm eyitdi: Bu ta‘am, uçmak ta‘amlarından ancak didi. Andan, Fâṭıma secdeye vardı, eyitdi: Yâ Rabbî! Benim ḳullarım yok ki ‘Oşman

gibi azād eyleyem. Bāri ḥabībiniñ günahkar ümmetlerinden cehennemden azād eyle. Derhal Cebrā'il geldi, eyitdi: Yā Rasūlallah! Kızıñ Fāṭimā, günahkar ümmetler için münacāt eyledi. Buyurdu ki: Yā Ḥabībim. Her ḳademiñe Fāṭimā evine varduğun, yüz bīn erden, yüz biñ 'avretten Ḥaḳḳ Te'ālā cehennemden āzād eyledi.

(11a)

كشف الدخی بجمالہ	بلغ العلی بكمالہ
صلوا علیہ آلہ	حسنّت جمیع خصالہ
وستمسکوا بکبابہ	فاغتصموا بجبالہ
و اصحابہ اجماعین	صلوا علیہ آلہ

Bāsītü'l-yedeyn Bilgil ki, mübārek elleri āçuḳ idi. Ya'ni seḥā nihāyetinde ve mürüvvet kemālinde idi.

Ḳıṭ'a

Menba'-ı luṭf u mürüvvet kânîdür
Ḥazret-i Sulṭān-ı mürsel Muṣṭafā

(5) Her ne isterseñ, bugün andan dile
Tā şefā'at eyleye yārın sañā

'Azīmü'l-men kibeyn, Şetnü'l-keffeyn Bilgil ki, ol Sulṭān Ḥazretleriniñ omuzları tūlen ü 'arzan berāber ve tamām idi. Vūs'at üzere mübārek dest-i şerīfleri, hemvār idi. Lağar değildi, ğalıẓrek idi.

Beyt

Cūşa geldü, söyledi destinde taş
Taş değilsen cūşa gel sen daḥi taş

(10) Bilgil ki Sulṭān-ı kevneyn ve اذا قام بين الناس كانه علمهم في القيام

Resûlü’ş-şakāleyn Hāzretleri kaçan uruṭursalar idi güya ki beyne’n-nās bir sancaḳ u bir ‘alem dikilmiş gibi idi. Bir tavîlü’l-kāmet kimse ol serv-i ḥoş ḥirāma yanaşub bile yürüse idi, Sulṭān-ı kevneyn Hāzretleri’niñ kāmet-i şerīfleri ṭûl u dırāz olub, ol kimseniñ kāmetiyle berāber olurdu ve cism-i laṭīfleriniñ her birinde birer nev‘ mu‘cizāt-ı zāhir ü kerāmeti bāhire vār idi.

Қыт‘а

(15) Şalāvāt ile bunda vir selāmı

Saṇa fetḥ ola tā ḥikmet kelāmı

İrüb anda bulasın Muşṭafā’yı

Anuñla açasın bāb-ı selāmı

واذا مشامعهم كانه سحاب مظل كالغمام Bilgil ki ol Sulṭān-ı Ekrem şallallāhu ‘aleyhi ve sellem Hāzretleri’niñ yanlarına aḥibbā ve etḳıyālarından ba‘zı kimseler niya şub bilce ol Sulṭānile yürüseler idi, güyā anlaruñ üzerlerine bir muṣıllil gölgelik ki müte‘allikü’l-ğamām (20) ya‘ni bir pāre bulut sāyebān olub her ne cānibe sa‘ādetle giderler ise, bir ān ve bir sā‘at üzerlerinden münḳaṭı‘ u münfekk olmayub, dā‘imā hevādan böyle bir pāre bulut, gölge vü güneş

(11b) zararından bi-emr-i Allāhü Te‘ālā, Muḥammed Muşṭafā şallallāhu ‘aleyhi ve sellem Hāzretleri’ni ḥıfz iderdi. Ānlar, sāyesinde yanlarınca bile gidenler, maḥfūz idi.

Қыт‘а

Derūn-u sūnnetin ṭut ḳıl şalvātı

Resūlhıya göresin inbisātı

Seḥāb-āsā livāsı Zūhresinde

Livāsıyla sürasın tā neşātı

(5) مظل متعل كالغمام kelāmında murādullāh a‘lem dimek olur ki; ol bulut, bir mübārek bulutdur ki, dā‘imā tebrīd ü müreṭṭebātdur. Ya‘ni ol rebī‘iñ āb u havāsı andan daḥı i‘tidalde aḥsen ü evceh idi ve i‘tidal ü devāsı nice olursa, ol bulut pāresi

anda dađı i'tidalde dāimā Sultān-ı kevneyn üzerine misk-i ezfer ü 'ıtr-ı 'anber saçub, şāhibine şalāvāt u selām ve Haliķine medđ u kelām okurdu. (10) **Mesihü'l-kademeyn** Bilgil ki ol Sultān Hāzretleri'niñ ricleynleri mevzūn idi. Ya'ni tavīl ü etlū vū semīn deđil idi.

Ƙıı'a

Nereye başsa mübārek āyađı

Güyā olurdu ol cennet mişāl

Misk ü 'anberden ƙalırdı rayihā

Şad-hezārān ve hezār māh ile sāl

Nebiiyyü'l-Harameyn Bilgil ki Resūl 'aleyhi's-selām Hāzretleri, Haremeyn-i Şerīfine peygamberdür. Harameyn'den murād; Mekketullah ile Medīne'i Münevvere'dür. Şerrefe Allāh. **Eđer suāl** olunursa, ol Sultān ĥod cümle 'āleme vū cemi' eşyāya Resūl'dür demekten murād, hemān anlara maĥşuşdur, ĥayra deđildür demek olmaz. Nihāyet, mertebe-i Nebi'niñ ĥürmetine izāfını Mekketullāh ile Medīne'i Münevvere'yi teşrīf içündür. Şerrefehümallah, yoksa ne anki hemān ol iki maĥām tabaĥa ve cāy-ı şerīfe maĥşuş ola şark u garba, baĥre vū berre, ins ü cinne **resuldür ol taĥdırce izāfet-i baĥriniñ şerefinden ola veya ĥod risālet ve kaffe vū beşerāt delālet-Mekketullāh ile Medīne'i Münevvere'de olduđu içün ola.** 'Alā külli't-taĥrīrin izāfet-i harameyn –i şerīfeyni teşrīf

(Der-kenar-11a) **'Ali Kerremallāhu veche**, Rasūlullah'dan naĥl eyler. Fātiĥatü'l-kitāb u Āyete'l-Kürsi vū Āli 'İmrān'da biri şehidallāhi ve beriyyūn **ƙul Allāhümme** Ĥaĥĥ Te'ālā diledi kim: Bunları yer yüzine indüre. Mu'allāĥ 'arşta aşı ƙodu. Eyitdiler: Yā Rabb! Bizi 'āşī ƙullarĥün mü indürirsin? Ĥaĥĥ Te'ālā eyitdi: Her kim namaz şoñunda sizi okuya, ben andan rāzı olam. Anı uçmaĥda sākin eyleyem. Ana günde yetmiş kerre nāzar eyleyem, yetmiş ĥācetini ƙabūl eyleyem, ednāsı bu ola kim rahmet idem.***

Ve Kerāmāt...

'Ali kerremallāhu veche eyidür ki: Şa'ban'ıñ nişfinda, gicelerde tūruñ, 'ibādet eyleñ. Gündüz oruĥ tutun ki Ĥaĥĥ Te'ālā eydür: Benim ƙullarımdan istiĥfār ider var mıdır yarlıĥayım dır şabaĥ olunca.

'Ali kerremallāhu veche eyitdi: Ƙaçan ādem uyusa, rūĥu ƙıĥar, gider. Rūĥuñ

şu‘ā‘ı yerinde alur. Bundan t r d r kim aan, d ş g r r. aan uyansa, gene bedenine girer.***

(Der-Kenar-11b) ‘Ali kerremall hu veche eyitdi: Bir g n peygamber, şeb vakt ... u s nnetden d dını g yet şakınmak gerek... ri‘ yet itmekd r dedi. Bir kişi eyitdi ki ya bu namaz ki bize buyursanız keramet   sev bı ned r dedi. Peygamber ‘aleyhi’s-sel m eyitdi ki: Evvel budur kim: Nemaz, All h’ın hoşnudluğudur. Fer... şevketid r. Peygamberleri  s nneti, ma‘rifeti  n rudur.  m ni  ... du‘ ni  ab l d r. ‘Amelleri  ef alid r. Rızı  bereketid r. Teni  uvvetid r. Meleku’l-mevt arasında şef  t  id r. abirde  er ğdir. M nker-Nekir’e cevabdur. ıy metde  stlerine s yed r. U makta, başına t cdur. Tam yla seni  ara da hi  pdur. şır tın ge mesid r. U mağın a masıdur. Her kim namazı terk eylese, far zasın ink r eylese k fird r.  md  ne ba t  ol kişi kim All h’ı a mak ani  gıd sıdur. Giceyle ani  rahmeti yazıldı. Evvel  d ny  ani  ekinliği ola. ıy met ani   armanı na his ola, mur d ni   aşılı ola. El- aşıl, Peygamber ‘aleyhi’s-sel m eyitdi: Her kim bir vakt nam zı terk eylese, seksen yıl, H k  Te‘ l  anı t muda  abs eyleye.

(12a) ve ne ma  le c y-ı la if id ğ n  ta‘rif i  nd r. ş  ib-i  be avseyn Bilgil ki Res l-  Ekrem şallall hu te‘ l  ‘aleyhi ve sellem H zretleri  be avseyni  ş  ibid r. Ya‘ni  be avseyn demekden mur d, k n mi tar mes fe, ar b-i Mu ammed ‘aleyhi’s-sel m men Rabbeh  mi t r avseyn idi. Mes fe, ar b ma ald r demek olur. Likin mur d-ı ar b ’l-ilfet l  ar b ’z-z lfet (5) ar b ’l-ikr m l  ar b ’l-ecs m   ar b ’l- ns l  ar b ’n-nefs   ar b ’l-istima‘ l -ar b ’l-ictima‘   ar b ’l-evş l l -ar b ’l-ittiş l. H k -ı Sub  an ve te‘ l ya m n sib olan ma‘n  b yled r. H aşıl-ı kel m Leyle-i Mi‘rac’dur. Mu ammed ‘aleyhi’s-sel m, Cen b-ı H zret-i udd siyye takr rinde avseyn mi t rınca ar b oldular dimekd r. Z ahir ma‘n sı budur. Likin, Rabb-i ‘ zzet, me andan m nezzehd r, mu addesd r.  şb t-ı urb u nefy u b  d olunmaşında ma şş d, (10) aşl-ı tereffu‘u menzelet  ve nev’i ve rışat  semm n  temşild r. şerr n eşirret n dinleye cem ‘an Cen bu’l-mu addes ’l- lahi ... ve mecz b olmalarını meleke’i ittiş l ted k k-i istima‘ vahyde galaş olunmaduğını ta  k  dir z r  mes fe’i ba‘ de m ni‘-i iz‘ n   r fi‘-i em‘ ndur. Esm ‘a  alel u intifa‘a zeyl vird ği mu arrerdi iştib h olıca  meleke’i fes d  iz leye intib h i  n meleke’i ittiş le im le ile  g h eyledi. Allah Celle Cel l h  ve ‘amme

nevālühü vallāhu a'lem bi's-şavāb ve ileyhü'l-mercî'u'l-me'āb. Eğer ol Sultān, mi'rācını beyān u anda olan esrār-ı cinni'ayān idüb, bu kitābda kitābet idersem, taṭvīl ü ḥaml te'vīl ile zikr-i evşāf-ı şerīfe vü şerḥ-i şemā'il-i laṭīfeden ḳalınur maḳşūd olan hemān Ḥāzret-i ḥadīş-i şerīfiñ ma'nā'ı münīfin terceme ve ānda olan nikātını beyandır. **Nebıyyü'r-Raḥmet ve Kāşifü'l-gammet** Bilgil ki ol Sultān, bir Sultān'dır ki; her raḥmet için irsāl olunub, cümle eşyā'ı iḳbal ḳılmışdur. Ya'ni 'alemīne raḥmet ve ismine mehr ü şefḳat içündür. Netekim, Ḳur'ān-ı 'azīm ü furḳān-ı Kerīm'de, ol Ḥudā-ı müste'ān, ḥalkā i'lān için beyān buyurmuşdur. ¹⁰⁵ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ Dahı ol Sultān, bir Sultān'dır ki; Kāşifü'l-gammdur dahı ḡam-gīn ü ḥazīn kimesneler

(12b) meclis-i şerīf ve şoḥbet-i laṭīflerine dāḥil olsalar idi, ḡam u ḥūznleri āçılıb, ṭabī'atları ḡuşāde vü bey' ü şurā'ları revācī āmāde olurdu.

Beyt

Ḳıl şalāvāt ile selāmı sāde
Ola esbāb-ı şeref āmāde

Her ne kim istersiñ vire Ḥudā dünyāda
Yüzün āḳ eyleye Allah senüñ uḳbāda

(5) **Şefi'ü'l-imme 'ālīü'l-himme** Bilgil ki ol Sultān, ümmetiniñ 'isyān idenlerine, ziyāde şefā'at ḳılıcı Sultān'dır. **Beyt**

Ümmet olduñsa bugün-yārın şefi'in Muştafā
Vay aña kim sünnetin terk ide bunda dā'imā.***

Ve dahı, himem-i 'ālīye ve kerrem-i şāfiye şāḥibidür. **'Arabī Lehu himem lā muntehā li kebāirüha ve aşḡaruhā ecelün mine'd-dehr** Ve **ṭallaḳa'l-beyān faşīḥu'l-lisān** Bilgil ki; Ḥāzreti Muḥammed 'aleyhi's-selām, vażıḥu'l-beyān u fasīḥu'z-zebān bir Sultān-ı (10) 'ālī şān idi. Ya'ni kelām-ı şerīflerini ḡuşāde vü mübeyyen ü aşkāre

¹⁰⁵ (Resulum) Biz seni alemlere ancak rahmet olarak gönderdik., K. Kerim, Enbiya, 107

ve kıra'at-i Qur'ân itseler fi'l-leyli ve'n-nehâr cevâhir-i hûrûf u ma'hâric-i zûrûf işitmeyen kişiler istima'ından idrâk iderlerdi. Meclisin heşt-âsâ vü sa'âdet-i mûntehâlarında her ne cinsten âdem vü her vilâyetden kelâm bilmez kimse vâir ise elem çekmeyüb, kendü lisanlarınca söyler gibi istima' eyleyüb, teselliler idi. Lisân-ı şerîflerinde mu'cize (15) bu idi. 'Aleyhi's-salavâtu ve's-selâm. **Cemîlü'z-zıkr Celîlü'l-kadr** Bilgil ki, ol Sultân'ın zıkr-i şerîfleri, mergûb vü hüsn ü münîfleri 'azîm ü rûşen idi. Zıkrinden murâdullâh-ı a'lem, tevhid-i nefis-i emmâre ihrâka sebeb-i leb-i lebâbdan Rûh-ı Muhammedî'ye düçar-ı edeb, olduğundan beyândür.

Kaşide

Bihamdillâh ezelden câna tevhid
Anınçün nuṭṭ olur imâna tevhid

(20) Budur miftâh-ı evvel bâb-ı Hakk'a
Gönülden yol virür Subhân'a tevhid

Fenâ ender fenâya bir kapıdır
Virür emmâre-yi karbâna tevhid

(Der-kenar-12a) Er-riyâu yüfsidü'l-a'mâl الریاء یفسد الاعمال

Rasûlullah eyitdi: Riyâ, yetmiş bâbdır, ednâsı şirk-i aşgardur. Qorquñ riyâdan.*** Eyitdiler: Yâ Rasûlullah! Şirki-i aşgarı nedür? Eyitdi: Kişi halk için 'amel eylese gerekdür. Halk için 'amel terk eylese riyâdır. Pes riyâ yüfsidü'l-a'mâl ...-a'mâl. **İmam Râzî rahimehu, Tefsîr-i Kebîr'de:** Kişi 'ibâdet eylese, 'ibâdetden şevâb taleb eylese yâhud tāmudan qorqub 'amel eylese, 'ameli dürüst olmaz. zîrâ, ...Hâzreti'ne ta'zîm için olmadı. **Naḳıldür Keşşâf'da vü hadîsde** ihyâ kitâblarında bir kişi, kebâ'ir-i şaga'ireye tevbe eylemese, dönse 'ibâdet eylese, namaz kılmadı. Farzı ödedi ammâ şevâb bulmadı. Gönülde ref' olmadı. Kebâ'ir-i günâha tevbe ile yarlıganur. Dünyâda ammâ âhîretde Allah katında dilerse 'azâb eyler, dilerse yarlıganur dünyada. Netekim, Hakk Te'âlâ buyurur: **فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى**

¹⁰⁶ كُلُّ شَيْءٍ قَدِيرٌ Fe yağfır lim en yeşā'u ve ya'zib men yeşā'u vallāhu 'alā külli şeyin **kādīr**. Peygamber-i 'amm eydür: Kebā'ir-i şagā'ir, tevbe ile yarlığanur. Beş vakt namaz kılmak bir Cum'a'dan bir Cum'a'ya varınca, birer Ramazān'dan birer Ramazān'a varınca ol aralıқта olan şagā'ir-i kebā'ire yarlığanur. Kebā'ir günāha tevbe itmekle bilmek gerek, tevbe'i naşūh farz-ı lāzımdur. Ehl-i kebā'ire vü şagā'ire için tevbe'i naşūh oña dirler kim; ayruğ ol günāha yakīn olmaya. Tevbe'i vācibdür. Zīrā ki 'ikāb-ı cā'izdür kebā'ire vü şagā'ire. Netekim buyurur: **Ve külli şāğirūn ve kebīrūn müsteṭarr** ...kelām eyitdü 'Ali rivāyetinden. Nā-ḥaḳ yire öldürmekdür biri mestüre 'avretlere aşūfte deyü sögmekdür. Biri daḥı bir hemān iki kāfirden kaçmaḳdur. Zīnā itmek, yetim mālın yemek, ataya anaya 'aşı olmaḳdur. Mülḥid olmaḳdur. Uğruluk itmekdür Seci içmekdür. Gıybet eylemekdür. ...kān eylemekdür.

(Der-kenar-12b) Ve garāib rivāyetinde kelimāt 'Alā'ü'd-dīn-i Türkisdan Ānları bir yere cem' eylemese evvel Allah Ḥāzreti'ne şirk ...kāne eylemek. Ataya anaya 'aşı, ribā yemek, yetim malı yemek, ḥalka zulm itmek, gıybet itmek. Gıybet odur ki: ol kişi melūl ola. 'İlm okumamaḳ, Hakk'ıñ mekrinden emīn, Hakk'dan ümīdin kesmek. Ḥaḳḳ'dan ḳorḳmamaḳ. 'Ahdine vefā itmemek. Mü'minlere ḥıyānet itmek, kāfirlerle dostluk eylemek, namāzı terk eylemek, oruç tumamaḳ, zekāt virmemek, bildüḡi tanıḳlıḡı dimemek, yalan tanıḳlık virmek, okuduḡun unutmaḳ, yalan and içmek, gücü yetüb Ka'be'ye varmamak, ḥalka secde eylemek, Cum'a namazın terk eylemek, uğruluk eylemek, beglerin yalānına gerçeksın dimek, zinā, livāṭa eylemek, ḥayvan cima' eylemek, çalgı çalmaḳ ve diñlemek, şāgu şaḡmaḳ, ṭa'ām yemek, şatranc oynamaḳ necīşle vü ṭavla oynamaḳ, dünyaya muḥabbet itmek, ḥaram yemek, ādem ḥorlamaḳ, 'ulemāya, fuḳarāya ḥürmet eylememek, gammazlık itmek, göñül idüb malaya'ni söylemek. Bunlarıñ cümlesi kebā'irdür. Ehlullah eyitdi: Kebā'ir idüb tevbe itmese ḳorḳu vardur. Küfre āḡiri iledür ne'üzü billāh.

(13a)

Mefā 'i lūn mefā 'i lūn fe 'ū lūn

¹⁰⁶ K. Kerim, Bakara 284 : "Allah ondan dolayı sizi hesaba çekecektir, sonra dilediğini affeder, dilediğine de azap eder. Allah her şeye kadirdir.

¹⁰⁷ K.Kerim, Kamer 53 "Ve küçük büyük herşey yazılmıştır."

Yıkar emmāre’i bu  op-i  udret
 ılur her  al’āsın virāne tev  id

Budur emmāreni     ib- ır nı
 ıt r bir  arbını pek c na tev  id

Ulu Sul   n     nde  ar a ceph  r
Ki Seyfullah’dur meyd nda tev  id

 oyar man ur-ve  meyd n-ı ‘a  a
Ki nefsi v r iden mest ne tev  id

(5)  am sundan uludur l -k n sı
Anı tebd l ider  m na tev  id

Da ı her l  da cins cinse  ar  ur
Bi-k lli d nd r r i   na tev  id

 ınar  arbı ile  alb   z c cı
 ılur ma’m runu vir ne tev  id

Odur tiry  ı bu  u’b n-ı nefsi 
Da ı  ahr ider m r ne tev  id

Yanar n r-ı cehennem i   n cah me
 a  an z kr ide dil-i     ne tev  id

(10) Da ı her z kri ne bir  ula vir r H   
‘Acebd r h ri v  g lm na tev  id

Bozar mekri vir r meyli   l  a
 ulu l y    ılur  ufr na tev  id

Emîn eyler ‘azâb-ı uhrevîden
Olursa kal‘â-veş insâna tevhîd

Göñül ezdâdını tebdîl ider bû
Dağı hoş tevbedür pişmâna tevhîd

Arıtur ya‘ni ahlâk-ı zi-mâyem
Ki derdi kalb ider dermâna tevhîd

(15) Yağalar nefsi bu dergâh-ı Hakk’a
Kim iltür haşmıdur dîvâna tevhîd

Bulunsa kıanda bir ‘aşk-ı mecâzî
Anı tebdîl ider Hakkâne tevhîd

Açar a‘mâ göñülde çeşm-i cânı
Kim iltür sâlikî seyrâna tevhîd

Olur Sultân için mir‘ât-ı dîl-pâk
O yüzden gösterür rindâne tevhîd

Ki Şâhıñ hânesiniñ mihteridür
Kıomaz bu hânede bî-gâne tevhîd

(20) Müzeyyen hod kamu şâhıñ sarâyı
Niçün virân ider bu hâne tevhîd

Ki ya‘ni dilde keşr izhâr ider de
Tutar ma‘mûr ider şâhâne tevhîd

(13b)

Budur ihyā iden bu mürde albī
Mü'eyyid-i cān olan bī-cāna tevḥīd

Ki nefsdür nurla cān nūru illā
İkisün bir ılur bir dāne tevḥīd

İkiden bir olan alb-i dildedür
Tebessüm eyler daı dürdāne tevḥīd¹⁰⁸

Bu yüzden aḥsen-ı tavime lāyık
Bu emi ādırur Subḥān'a tevḥīd

(5) Velikin lāzım oldu hāya zikrī
Ki bundan ber olur ol ḥāne tevḥīd

Bu ber ile bulunur zikr-i albī
Bu ber ile iner insāna tevḥīd

Nedu' aḥvāliniñ āḥir deminde
Gerekdür māyeden bürhāna tevḥīd

Yanar bu māyeden div ile perrī
Bunuñla ḥükm ider şeytāna¹⁰⁹ tevḥīd

Bunuñla iriser levvāme-i nefis
Bunuñla alb ider devrāne tevḥīd

(10) arār ider göñülde zikr-i albī
Virür lāsın aña ükrāne tevḥīd

¹⁰⁸ Vezin hatalı

¹⁰⁹ Şeytan kelimesi metinde ters yazılmış.

Muhammed Muştafa māye’i zikri
Odur irşād içün imāna tevhid

Neşr Tayyibü’l-a‘rak

Bilgil ki ol Sultān her kaçan sa‘adetle terlese idi, rayihā-ı tayyibe zuhūr idüb,
a‘rakları, vird-i aḥmer ve misk-i ‘anber gibi olurdu.

Beyt:

Fā ‘i lā tün Fā ‘i lā tün Fā ‘i tün

(15) Bir gül olur, derlese, her bir deri

Sākin olsa cem‘ iderler ‘anberi

Zülfüne irse her kaçan bād-ı şabā

Söze başlar ol gönülün bülbülleri

Misk ü ‘anber kokusu efsānedür

Beñzemez ana cihān kokuları

‘İtr-ı aşıdür, aña olmaz zevāl

Ümmetiseñ deyü şüre gör gülleri

Vir selāmı ey Ḥalīmī kıl şalavāt

İrişe o şāha bir dem eyüleri

(20) Ḥüsnu’l-ḥalk, cemilü’l-ḥalk حسن الخلق جميع الخلق

Bilgil ki ol Sultān-ı a‘lā Ḥazretleri’niñ yüzi şuyuna ḥalk oldu dünyā ve mā-fihā
aḥlāk-ı ḥamiyyede ve ef‘āl-i pesendide ve ḥüsn-ü ādāb ve kemāl-i ḥulḳını münāsib
ve ḥüb

(Der-kenar-13a) Ebū Ṭālib Mekkīyyūn kuvvetü’l-ḳulūbta Bir günah, on yedidür.
Biri gönüldedür. Biri ... sırrıñ getürmekdür. Biri, dāim muşibet üzere olmaḳdur.

..kdan ümîdin kaç' itmekdür. Biri dağı Allāh'ın mekrinden emîn olmakdür. Biri dildedür. Biri, yalan tanıklık virmekdür, biri mestüre ..lara ruspi dimek, yalan yere and içmek, sihr itmek. Üçü dağı karındadır: haram yimek , seci içmek yetim malın yimekdür. İkisi eldedür. Ādem öldürmek. uğrılığa bilmek. İkisi dağı ayakdadur. ...müslüman, iki kâfirden kaçmak. Ataya, anaya 'ışyandur. Hakk Te'ālā eyidür: 'İzzetim hakkı için, benim katımda dünya sevmekden ulu günah yokdur zîrā **Hubbu'd-dünyā re's-i küllü huŧietü** حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ حَاطِيَةٍ ammā ŧagā'ire günāh cāiz olmadık yere bakmak, müslümanların 'aybın söylemek ki oña ŧer'le hadd lāzım ola. Halkı maŧharaya almak. Halka yaramaz halk eylemek ve yaramaz zann eylemek, 'abeŧ yere gönölmek?, karın acıkmadan bir dağı yimek, yalan söylemek, çalđu diñlemek, cünüble mescide girmek, oturmak desdursuz kimseniñ önine, ehline bakmak, üç günden, müslümanlara kin tutmak, muŧbet vaŧtinde halka ŧikāyet eylemek, fiŧkā ile oturmak, mekruh vaŧitlerde namaz kılmak, mescidde dünyā sözün söylemek, mescidde ŧatu bazār itmek, delöleri, oğlancıkları mescide koymak, mālın, nā-meŧru' yere harc eylemek, mescid divārında ya kıbleye karŧu bevl itmek, yol üzere bevl eylemek, 'avretin açub göstermek, aru tıururken iŧemek, yedi yaŧından geçse, oğlu-kızıyla bir döŧekde yatmak, cünüble Qur'an okumak ve emŧāl-i zalik mine'l-mekruhāt. **Tamm**

(Der-kenar-13b) **Elfāz-ı küfr beyānındadır** Evvel budur kim eyitse falan kiŧiniñ malı baña helaldür dise, ol, ol malı aña virmemiŧ olsa, böyle dimek ile kâfir olur. **Bir kiŧi** haram yise, bir kiŧi Allah'dan kork dise, ol eyetse korkmazın, kâfir olur. **Bir kiŧi** eyitse, falan kiŧi benden artıkda kâfirlikde dise, kâfir olur. **Bir kiŧi** eyitse, Yahüdiler hayırlıdır Nasrānilerden ya Nasrāniler hayırlıdır Yahüdilerden dise kâfir olur. **Bir kiŧi** kâfir tonun kiye kaŧdla ya maŧhara ya kâfir olur. **Men teŧebbhe bıkavmihi fehüve minhum.**¹¹⁰ **Bir kiŧi**, kebā'ir ü ŧagā'ir helaldür dise kâfir olur. Haram maldan ŧadağa eylese, andan ŧevāb umsa kâfir olur. **Bir kiŧi**, zekāt, ŧadağa vir diseler, ol virmezın, baña düşer değıldür dise kâfir olur. **Bir kiŧi**, iŧler iŧledüm Allah bilür dise kâfir olur. **Bir kiŧi**, kâfir olayım and itdimse dise, itmediyse de kâfir olur. **Bir kiŧi**, eyitse ya ben kâfir miyim müslüman mıyım dise kâfir olur. **Bir kiŧi**, beni Allah untdı dise kâfir olur. **Bir kiŧi**, gażab ile sen benim katımda kâfir ile berābersin dise kâfir olur. **Bir kiŧi**

¹¹⁰ Kim bir kavme benzerse, o da onlardandır. Ahmed, Müsned, 50, Ebü Dāvud, Sünen, Libas, 5 (<https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr>, Eriŧim Tarihi: 14.02.2018)

küfr söylese, bir kiři gölse ikisi dağı kâfir olur. Bir vâ‘iz, va‘zında kâfir olsa, cümle oduranlar dağı kâfir olur. **Bir kiři**, diliyle kâfir olsa, şerî‘atda kâfir olur. Gönüldeki iman aña fa‘ide eylemez. **Bir kiři**, defîyle ya ayruğa çalğıyla Qur‘ân okusa kâfir olur. **Bir kiři**, Qur‘ân‘ı horlasa ya ayağı altına alsa kâfir olur. **Bir kiři**, bir harâm yise ya bir harâm iş işlese, bismillah dise kâfir olur. Bir kiři eyitse: Haqq Te‘âlâ, beş vaqtin artuğa emretmiş olsa kılmazdım dise kâfir olur. **Her kim ki** namâzı, kıble‘i bilürken gayra dönüp kılsa kâfir olur. **Her kim**, bir ‘âlîme sebep gażab eylese kâfir olur.

(14a) cemâl idi. Kemâ kıâl Allâhü Te‘âlâ fî kelâmü‘l-kadîm: **İnneke le ‘alâ huluķin ‘azîm** ¹¹¹ وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ deyü medhı buyurılıb, Kur‘ân-ı Kerîm‘de zikrolundu.

Beyt

Anuñ meddâhı ola dâ‘imâ Allâh

Kıyâs eyle sığar mı ‘aqla ol şâh***

Hadîdü‘t-ṭarafeyn lâ hicâbü leh Bilgil ki ol Sultân, hadîdü‘t-ṭarafeyn ü câmi‘ü‘d-devleteyn Resûlü‘ş-şakaleyn (5) ü Sultânü‘l-kevineyn idi. Hadîdü‘t-ṭarafeyn lâ hicâbü leh kelâmından murâd, Resul ‘aleyhi‘s-selâm Hazretleri‘niñ nażar-ı şerîflerinde hiddet, başa-ı münîflerinde şiddet bir mertebede idi ki; muķâbelelerinde nice görüb müşâhede iderler ise sâ‘iren cevâ niblerinden dağı öyle görürler idi. Zîrâ Hazret-i Haqq anlardan hicâbı ref‘ ve zulüm-zulumât-ı cismâniyye‘i def‘ itmiş idi. *

Beyt

(10) Karşusunda nice görürse hemân

Öyle ardından görünürdi ‘ayân

Cemâlü‘l-enâm Halku‘l-kelâm

Bilgil ki ol Sultân Hazretleri‘niñ cemâl-i şerîfleri, benî âdeme ziyâretgâh ü zeyn idi. Ol, bir Sultân idi ki; kemâl-i lâṭîfleri halvâ-ilâhî muḥaşşal, cümle halkı zeyn ve cümle sözi lezîz ü ber kemâl idi ki; Pâdişâh-ı lâ-yezal, kendü kudretin izhâr içün ol (15) Sultân‘ı, dünyâda izhâr eyledi. **Bedi-i rüknü‘l-islâm ve Resûlü‘l-mülkü‘l-‘allâm**

¹¹¹ K.Kerim Kalem 4 “Sen elbette üstün bir ahlâka sahipsın.” (<https://kuran.diyanet.gov.tr> Erişim Tarihi: 16.02.2018)

Bilgil ki; rükn-ü islâmîñ ihtidâsı ve seyyidi ve ulusudur ve küddüsü's-selâm ü mülkü'l-allâm ya'ni Hâzret-i Rabbi'l-'âlemîn'in Resûlüdür. Anın içün rükn-i islâmın mübdi'i vü mübâdisidür. **Ma'azzü'l-bedâyi' ve mazhârü's-şererâyi'** Bilgil ki ol Resûl, umûr-u 'acîbe'i ve ahkâm-ı 'Arabiyye'i 'azîz idicidür ya'ni (20) muhkem-kavî kılıcıdır ki, ahkâm-ı dîniyye kuvvet-i istiḥkâm ü şerâyi'-i imân u islâmı icrâ ile mübîn ḥall ü ḥürmet olduğu içün; ma'azzü'l-bedâyi' olmaları zâhir ve mazhârü's-şererâyi' olmaları bâhirdür yâḥud bedâyi'-den murâd; izhâr-ı islâm

(14b) ve nesh-i mil-el-i aqvâm olmak ola. Ol taḳdirce bunlar, bedâyi'-i beyân olmuş olur ve's-selâm. **Nâsiḥu'l-mil-el** Bilgil ki ol Hâzret-i Sultân, milletleri bozucudur ya'nî mil-el cem'-i milletdür. Bir kavmiñ şerî'atları üzerine ictima'larına, millet dirler. Bu taḳdirce milletler izâle vü taḡayyür eyleyüb müceddide izhârıyla, evvelde olan şerâyi'-i müteḳaddimîni, (5) nesh ü ḳal' ü fesh ü ḳam' idicidür dimekdür. Allâhu a'lem. **Fâsiḥu'd-düvel** Bilgil ki; devletler bozucudur ya'nî devl-i mil-el ki; cem'-i devletdür. Murâd budur ki; kavm ü ḳabile arasında, muḳaddemâ umurlarında mütenâvil olan şerî'atlarını, kendü şerî'atlarıyla mahv idüb, izâle idicidür demek olur. Şallallâhu Te'âlâ 'aleyhi ve sellem. **Keşîrû'l-hayâ-i vâsi'u's-şadr** Bilgil ki; Resûl-ü Ekrem şallallâhu (10) 'aleyhi ve sellem Hâzretleri, keşîrû'l-hayâ idi, hem şadr-ı şerîfleri ve sîne-i münîfleri, vüs'at kemâlinde ve rif'at nihâyetinde idi ya'ni ziyâde şâhib-i hayâ Sultân idi, Ḥaḳḳ buyurmaduğını işlemez idi. Şadr-ı 'âlîleri, tevsî' üzere olduğundan, nefsanî ḥiddet eyleyüb, kimseyi rencide itmezlerdi. **Dâ'imü'l-bükâh-ı keşîrû'z-zıkr-i emînü's-semâ'i** Bilgil ki Sultân-ı enbiyâ, (15) Muḥammed Muştafâ sallallâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem Hâzretleri'nin ḳalb-i şerîfleri nûrânî, fuâd-ı münîfleri rûḥânî, ittişâl-i Raḥmânî muḳarrer olucaḳ müfâreḳatı cismânî ve elem-i fıkḳdânî lâ-cerem, gözleri giryân ü ciğerleri büryân idieyiceḳ giryê vü efğân oña pîşe vü zıkr-i bi'l-lisân u 'aḳd-i cinân oña endîşe olur diyâr-ı ḡurbetde aḥbâba fırḳat virüb vişâle fırsat arar fıkr ü ḡayâlî ile (20) hem-vâre zıkr ü şıyâlî ile fi'l-leyl ü ve'n-nehâr eḡlencesi zâr olduğunu ḳaşîde'i bürde ebyâtında buña mâ-şadaḳ var. **Maṭla'-ı ḳaşîde'i bürde hazâ**

(Der-kenar-14a) ..vâ-ı zahriyyede eyidür: Kişi serḥoşlukla ya maşḡaralıkla bir yüce yere çıḳsa vâ'izlense kāfir olur, ḡülüşenler bile olur. **Bir kişi** 'ilmden dünyâ baña yeḡdür, gayra ḡâcetüm dünyâyla yeter dise kāfir olur. **Bir kişi** 'âlîme 'âlimcik,

seyyide seyyidcik dise kâfir olur. **Bir kişi** ‘âlimi olsa ‘avreti lâ‘net saña dise kâfir olur zîrâ ‘ulemânîñ ulusu Muḥammed Rasûlullah’dur. Danişmendlere tama‘kârlar olurlar dise ya danişmendleri göricek gene pirinç yiyici geldü dise ya kuzğunlar ḥâşıl-ı ‘ilm-i Qur’ân’ı aynını görse bunlar küfrdür şaḫınmaḫ gerek. Bir kişi, bir kişiye imân nedür dise ol bilmezim dise ya öğret dise ol bilmezim ne öğredim var falan danişmend saña öğretsün dise kâfir olur. **Ammâ bir kişi** bir kişiniñ küfrüne râzı olsa kâfir olmaz. Gene kim Mûsâ ‘aleyhi’s-selâm Bel‘âm’ın küfrüne râzı oldu Ḥaḫḫ’dan diledi: imansız gide. Rızâ-ı küfr olduḡu kendü küfrüne imiş. **Bir kişi, bir müslümâna** kâfir dise, ol nesne dimeşe ḫabûl itmiş olur, kâfir olur. **Bir kişi** şeyṭana lâ‘net itmez, şeyṭan benim nem aldı dise kâfir olur, Ḥaḫḫ’a muḫalefet itmiş olur. **Bir kişi**, kâfirle müslûman benim ḫanımda berâberdür dise kâfir olur. **Bir kişi bir kişiye** Lâ ilâhe illallah di dise, ol dimezin dise kâfir olur. **Bir kişi riya itse** sen dedüğine erdin dise kâfir olur. **Bir kişi** bir kişiye ḫaram yime dise ol eyitse şimdi baña ḫaram yer kişi bulıvir dise kâfir olur. **Bir kişi** şerî‘ata gidelüm dise ol gitmezin dise kâfir olur. Ammâ gel ḫadıya gidelim dise nesne yokdur **zîrâ** şerî‘ata da‘vet itmedi.

(Der-kenar-14b) **Bir kişi** mescid ü meyḥâne küfr imân birdür dise kâfir olur. Nice herze-güy şâ‘irler bu herzeyi şî‘inde söyler. **Ya eyitse** şimdi bu zaman küfr zamanı oldu dise kâfir olur. **Yâḫud** dîn-i şerî‘at götürüldü dise kâfir olur. **Bir kişi** eyitse dünyâyı terk eyle ol eyitse naḫdi viresiyeye virmez, dise kâfir olur. **Bir kişi** ḫaḫîḫat ‘ilmi yeḡdür şerî‘at ‘ilminden zîrâ şerî‘at ‘ilminde tevḫid, ma‘rifet yokdur dise kâfir olur. El-ḫâşıl bir kişi cenâbetden gusûl itmeḡe namâza, oruca, ḫacca, zekâta, namâza, âbdeste, ezan okumaya, gazâyı, emr-i ma‘ruf, nehy-i ‘ânîl münkere ve şîlâ-i raḫime, atâya, anâya ri‘âyet itmesine, kıyâmete ve ‘alâmetlerine, ḫaşra, neşre inkâr eylese kâfir olur. Ne‘üzübillah min zâlik. **Şeyḫü’l-İslâm Bedrû’r-Reşîd** rahmetullâhi ‘aleyh buyurdu: Kaçankim, kişiniñ gönlü maḫcûb olsa, kendüsi fesâda meşgûl olur. Dil daḫı gönlüñe tâbi‘ olur. Gerü ḫalan a‘zâ daḫı fesâda mâ‘il olur. Ol maḫalde, şeyṭana yol olur. Kişiniñ imânına ḫaşd eyler. Pes, diline küfr gelmesi cārî olur. Tâkim ‘azîz ‘ömrünün ‘amelin bâṭıl eyler. İmdi bilmek gerek ki, iş bu sözlerde fikr itdüm mu‘teber kitablar geldü. Müftüler anı beyân eylediler. Ben miskin daḫı anı cem‘ itdüm tâ kim müslûmanlar bileler, şaḫınalar. **Ve tûbu ilallâhi cemî‘an eyyühe’l-**

وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ¹¹² mü‘minüne’le‘alleküm tufliḥūn

‘Ali kerremallāhu vecheh eyidür: Kim ki dünyā ve āḥiret gerekse ‘ilm okısun. Bilmek gerek insana farz olan ‘ilm üçdür: Biri ḥadīşdür biri fıkıhdur.

(15a)

امن تذكر جيران بذي سلم	مزجت دمعاً جرى من مفالة بدم
ام هبت الريح من بلقاء ظمة	واو مضالبرق في الظلماءمن اظم

Seyyimā Cenāb-ı Sulṭān-ı kevneyn Ḥazretleri’ne ”men ‘inde Rabbi’l-‘ālemīn hūbūb-u şabā-ı nesīm sâ‘at-i fesâ‘aten ḥareket ideyicek, Cebrâ’îl-i Emīn vaḥy-i ḥazret-i mübîn irgürücek tecdîd-i iştîyâḳ u tecdîd-i eşvâḳ-ı mürîşî bükâ vü ihtirâḳ u dâ’imü’l-ḥüzni ve’l-bükâ’ya münsâḳ ve keşîrû’z-zikr ve’l-fikre ittisâḳ olur*Ve’s-selâm* Yâ Vâcibü’l-vücūd* ve Yâ Ḳabîzü’l-cūd* fâ-minenü ‘aleynâ bi’l-faẓl ve’l kerem.* Bi ḥürmete Seyyidü’l-Harem* ve’l-Ḥabîbü’l-Mükerrem.”

Hazā ḳaşıde fî-beyānu’z-zikr vü ḍarbu’t-tevhîd

Me fâ ‘î lün Me fâ ‘î lün fe ‘û lün

1) Bi ḥamdillāh ki lādan geldü illā
Göñülde nefy-i işbât kıldı illā

İki şāhit getürdi eyitdi işbât
Elinden mülk-i lāyı aldı illā

Kerāmetler çıkardı mülk-i lādan
Celāl-i ḳudret imiş buldu illā

Muḳarrer kıldı bu mefhūm-u lāyı
Ki ya‘ni zikr ḳılub oldu illā

5) Elinden ḥükm-i lā yı aldı ḍarbî

¹¹² K.Kerim, Nur, 31, ‘Ey müminler! Hepiniz Allah’a tövbe edin, umulur ki kurtuluşa erersiniz!.

Bu lā mefhūmun andan bildi illā

Ṭonanmalarla aldı lā ilini
Göñül baħrine lenger şaldı illā

İlini ğāret itdi ħūkm-i lā'nıñ
Kamu lā 'ālemin tıldı illā

Lağımlar şaldı bu lā kal'āsına
Düşüb ğarb ile ħarbī aldı illā

Ne cevherler çıķardı baħr-i lādan
Ānuñ baħriyle böyle taldı illā

10) Yıkub virān kıldı lā mezārın
İçinde keşir-i a'zām buldu illā

Ma'ādin mi olur ya'ni bu ilde
Ki lā arzında ma'dīn dildi illā

Cevāhir aşlı bir esved Ḥacer'dür
Ānı lānıñ evinde sildi illā

Ṭolandı şubħa dek bu lā ilini
Öñce ķadre irdi kıldı illā

Bu lā zıulmetde zū'l-ķarneyn olubdū
Ḥızır la āb-ı ħayvān buldu illā

(15b)

15) Ṭonatdı ilini lā ilin aldı

Ulaqlar muştucular şaldı illā

Çaın levvāmeden emmāre toğdı
Ānıñ terbiyyetine geldi illā

Mürebbī oldu bu levvāme-i nefis
Yetīm itmiş haremde buldu illā

Yetīm olan velī qalb-i veleddür
Kelāmullah oğutdu aldı illā

(5) Şedefle dürr budur dürr-i yetimi
Bu dürrden pāsın lāyı sildi illā

20) Atāsı şark begi, ğarbī anāsı
Bunu şehzāde sultān kıldı illā

Yağardı zākiri emmāre-i nefsi
Düşerken ār ferīden aldı illā

Resūlün ruhuna eyle şalavāt
İdesin lā'ı qalbde tā ki illā

Tezekkīr eyleseñ zıkr-i derūnu
Virür maqşūdını ol demde Mevlā

(10) Yağar cümle ħarāmı zıkr-i qalbī
Nazargāhı olur Bār-i Te'ālā

25) Bırak tāt u qabāyı gel Ħalīmī
Riyā ile değıldür şerať ammā

Neşr: Geldük imdi şemâi'l-i Aḥmed u fezâi'l-i Muḥammed beyânına

Kâtimü's-sırrü's-sırr-ı ḥâtimü'l-berr-i cezîlû'l-'atâ'î. Bilgil ki ol Sulṭân-ı ebrâr-ı ḥafîyye'i Subḥânî, ḥurûf-i muḳaṭṭa'ât-ı Qur'ânî'de ve sâir esrâr-ı Rabbâniyye'de ḥazînedâr (15) olub nice esrâr-ı ḥafâyâya vâkıf u muṭṭali' olmuştur. Ol sırr-ı Subḥânî vü esrâr-ı Ğufrânî, efrâddan bir ferde beyân ve bir şahşa 'ayân u i'lân olunmuştur biline ve beyn'allah maḥfi-i ḥazret vü muḥtevi nübüvvet olmuştur. Ya'ni beynehümâ'da ḳalmıştır. Hem ol Sulṭân'a ḥâtemü'l berrden murâd-ı kinâyetdür. Her ef'âl-i merziyyeden misl-i ḥâtemü'n-nebiyyin olduğu (oldukları) gibi seyyidü'l ebrâr olmuşturlardır. Erâmil ü eytâma ve sâ'ir (20) enâma in'âm u iḥsanları mebzûl olucaḳ cezîlû'l-'atâ ya'ni keşîrû's-seḥâ' olmaları zâhir ve keşîrû'l-vefâ oldukları bâhirdür. 'Aleyhiş'şalevât-u ve's-selâm.***

(Der-Kenar-15a) 'Alî kerremallâhü veche Bir gün odururdu bir a'râbî, geldü estağfirullah didi. 'Ali eyitdi: Bu yalancılık tevbesidür didi. 'Arab eyitdi: Yâ 'Ali! Gerçekler tevbesi nicedür? 'Ali eyitdi: Gerçekler tevbesi âltı danedür. Biri geçmiş günâhına, tevbe eyleye. İkinci; şimdiki ḥalde günâhından rücû'ede. Üçüncü; ḳaştı buña eyleye kim ayruḳ günaha yakîn olmaya, Dördüncü; ḥalkıñ ḥaḳḳı kim üzerinde vardur, vire. Beşinci; ol ḥalâvet kim nefesine ṭatdırdı Tañrı aña 'ibâdet âcısını ṭatdura. Âltıncı; ḥaram malile semirüyen teni kir ü arda "Rabbenâ fağfirlenâ zunûbenâ ve keffir 'annâ seyyiâtinâ ve teveffenâ ma'al ebrâr"¹¹³ رَبَّنَا فَاعْفُ رَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ

'Ali Kerremallâhü veche

Eyidür: Peygamber-i 'Azîm buyurdu ahd ile, beş vaḳt namâzı cemâ'at ile kılmağa, eğer mîzânıñ ağır gelsün dirseñ, ḳıyâmet gününde Ḥaḳ Te'âlâ ide yedi ḳat gökleri, yerleri, deñizleri, giceyi, gündüzü, Şemsi, Ḳameri, 'arşı, kürsiyi, ṭamuyu, uçmağı, yıldızları mîzânıñ bir kefesine kosalar; bir vaḳt namaz, cemî'sinden ağır gelür.

¹¹³ K. Kerim, Âl-i İmrân/193, Rabbimiz! Günahlarımızı bize bağışla, kötülüklerimizi ört, canımızı iyilerle beraber al'.

(Der-Kenar-15b) ‘Ali kerremallāhu veche Eydür çün sıratı geçeler, bir ulu şahrāya uğrayalar, şahrāda, bir ulu ağaç göreler dibinden bir ulu şu çıkar, ¹¹⁴iki yol olur, birinden gusl idüb zāhirleri arı ola, birinden içeler bātinları arı ola. Ferişteler, mü’mirlere cennet kapusunda karşı kılub: **Selāmun ‘aleyküm tibtüm fe’duhūlūhā ḥālīdīn.** سلام عليكم طبتم فادخلوها خالدين diyeler. Uçmağdan ḥilatlar getüreler her kişiye ikişer ḥilat giydüreler. Andan her kişiniñ öñüne bir ferişteh düşse maḳāmına illede saraylar bağların nicelerin göstereler. Hūriler karşı geleler. Peygamber şöyle buyurdu: “Kulağuz daḥı olmazsa yerin şöyle bile kim, Cum‘ā namāzından her kişi çıkub, ulu evine nice varırsa öyle varalar.” Eydürler meğer bu andandur ki elçiñ Mikā’il oña yerin göstermişdi. Allāhümme erzuḳnā cemī‘ül-mü’mīnīn ve’l-müslimīn. Āmīn. Āmīn.

‘Ali raḍıyallāhu ‘anh ve kerremallāhu veche

Eyidür: Tūbā ağacınıñ budağlarından incüler çıkar, ḥaller çıkar üzdeki incüdendür budağları zeberceddendür. Budağlarınıñ gayet Yaḥyā ağarmış ayağına varır irişir. Alçağı uçmağ içüne cemi‘ uçmağı tutmuşdur. Her kişiniñ evinde bir budağı vardur, ne dilerse andan çıkar. Bāzen Allāhü Te‘ālā, üzdekiden develer, atlar, burağlar çıkar eyerleri, uyanları incüden yāḳutdan yelden tiz yürür ādem başlu dili ‘Arapça söyler kuş kanatlı...

*****(16a)** Bilgil ki; ol Sultān Ḥazretleri’niñ şān-ı şerīfleri ve ‘ādet-i münīfleri bu deñli idi ki, ‘atā vü iḥsanlarını minnet ü ezā ile ibtāl eyleyeler idi ya‘ni fülān zamānda saña iḥsān eyledim deyü, ‘atā vü iḥsanlarıyla kimseye minnet eyleyüb, anlardan nesne şefā‘at itmezlerdi. **Ve lā tubṭilū ṣadaḳātiküm bi’l-menni ve’l-ezā** ¹¹⁵ لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى Feḥvāsıyla ‘āmiller idi. **Ve lem (5) tezerrüdhū siflehū** Daḥı bilgil ki ol Resül ‘aleyhi’s-selām, tevāzu‘ u meskenet eylemede tehāvün ü tekāsül eylemezler idi. *

Kıṭ‘a

¹¹⁴ K.Kerim, Zümer 73, "Selāmun aleykum, siz temize çıktınız (aklandınız) ve öyleyse ebedi olarak ona (cennete) girin" derler.

¹¹⁵ K.Kerim, Bakara, 264, "Sadakalarınızı, başa kakmak, gönül kırmakla boşa gidermeyin

Qadr-i ‘ālī bir ulu Sultān idī
Dā’im eylerdi enāma meskenet
Her kimi görse şorardı hātrın
Ġayrıñ emrini görürdü maşlahat

Ve lem tezerrüdhū sifletūn Bilgil ki ol Sultān’ın kelām-ı şerīfleri ve muşāhabāt-ı laṭīfleri (10) nide şayhā idüb, asub şāvurmaz idi. Kaçan kelāma başlasalar, tevāzu‘ u rikḫat u mihr ü şefkat ile söze başlarlar idi.***

Qıṭ‘a

Anıñ içün yaratılmışken cihān
Gice gündüz yedügi nān-ı cevīn

Söylemezdi kimseye beyhūde söz
Ögredür emr-i Haḫḫı ‘ilme’l-yakīn

Yā İlāhī! Ol Muḫammed haḫḫı içün
Hizmetinde bendeñi eyle mekīn

(15) **Ve iḥbārū’d-dünyā ‘an risāletihi** Bilgil ki; Ḥazret-i Ḥabīb-i Ekrem şallallāhu ‘aleyhi ve sellem Ḥazretleri’niñ risāleti ḫaberini cümle enām ile ḫurd u ḫuş u ‘āḫil u medhūş bildürdi. Ḳamūsu iḫrār eyleyüb, imān getürdiler. Ve dükeli cemādāt u eşcār u nebātāt bildiler. Ba‘zı ḫikāyāt-ı vāzıḫ rivāyātında vārid olmuşdur ki; Ḥazret-i Risālet-penāh, aşḫābı intibāh içün, şadaḫanıñ şevābın beyān ve zekātıñ aḫvālını ‘ayān iderken, bir ‘Arab, (20) Sultān-ı Sāḫib-kemāl’e bir dişice mergubü’l-cemāle deve getirüb, hediye şadaḫa fī-sebīlillah ve nehcü’r-Resūl dedikde; Sultān-ı kevneyn Ḥazretleri, ol nāḫaya nazar-ı müte‘allik olub, ḫalb-i laṭīfleri teveccüh idüb, ‘Ömer Raḫıyallāhu ‘anh Ḥazretleri’ne ḫitāb idüb, buyurdular ki: “Bey‘

(16b) olduḫta nāḫa-yı bezm içün ,üştürā’ eyleñ” deyü emredince, Ḥazret-i ‘Ömer Raḫıyallāhu ‘anh, ol nāḫayı alıvirdi. Dāimā Ḥabībullah ‘aleyhi’s-selām, ol nāḫaya binüb, ġazvāta giderler idi. Kendü ve sa‘ādet ḫanesi ḫavlisinde ol nāḫa merbūt idi. Sa‘ādetle ol Faḫr-i kāinat u meḫḫar-ı mevcūdāt, bir gice, taşra çıkub, nāḫanıñ yanına

geldükde, (5) heman nâka: "E's-selâmu 'aleyküm Yâ Rasûlullah" deyu Resûle selam virüb, "Ya zeynü'l-kıyâmeti ve şefi'ü'l-immeti'z-zâife fî yevmi'l-kıyame" deyu Resûl'ü medh u şenâ eyleyüb, ve Risâletlerine şehâdet-i 'azîm eyleyüb ve sâ'ir hayvanât u cemâdât ikrarlarını haber virüb, dedi ki: "Yâ Rasûlallah sâbıka a'zab dirler bir kimseniñ mülkü idüm. Bir gün ol mekandan gidüb, varub bir şahrâya düşüb, derhal bir mişeliğe irdüm. Ziyâ'ı Şems, (10) gurub ideyicek bî-çarâr-ı zulmet, şeb âşikâr oldu. Nâ-gâh. etrâfıma nazar idüb gördüm ki; bahâyim-i cebel, yanıma cem' olub, uluşurlar; birbiriyle haberleşirler. Ve'l-şaşıl, bunlardan havf idüb, iztırabda iken, fi'l-hal, içlerinden bir şîr ile ile gurg faşîh zebân ve mübeyyen lisân ile sâir hayvanât hitâb idüb: "Bu nâka, Sultân-ı kevneyn vü Resûl'ü's-şakaleyn Hazretleri'nin nâkasıdır, hâzer eyleyiñ. Bu nâkaya (15) içiñüzden zarar gelmesün" deyu tenbîh ü âgâh idüb, anları intibah kılıcağ, tâ subha dek pasbânım olub, nöbet nöbet kılub, ayağıma yüzlerin sürüb, istimdâd kılub, Sultânımı yâd kıldılar çün âfitâb-ı 'âlemtâb keşf-i kitâb idüp zû'-i ziyâsı cihâna münteşir u 'ayân oldu. Her bir hayvân, siham siham, ta'zim u tevķir ile selam virüb, mekânlı mekânete karar itdüler. Şıfat-ı (20) hayvâniyyetim gayetde gâlib ve cû'-u kelîm-i nihâyetde temennî-i kazîb olub, nebâtât u eşcâra meyl idüb, her birinden ekl iderken, yer yer bu zâ'ife eşcâr-ı nebâtât: "Sen nâka-yı Muhammed'sin" deyu beşâret idüb, Haķ Peyğamber idüğünüze.

(Der-kenar-16a) İmam 'Ali kerremallâhu vech

Eydür: Mü'minleriñ oğlancıkları atalarıyla uçmağdadır. Kâfirleriñ oğlancıkları, uçmağda mü'minlerin hizmetkârlarıdır. Eyle olsa vech-i tevķîķ ne ola bu iki söz arasında? Cevab budur ki: Kâfir oğlanları, baliğ olduğdan soñra kâfirdür zirâ küfr imânı bilir atalarıyla bile görürler nâ-baliğ ne bilsin küfr ü imân nedür? Zirâ her oğlan ki toğar, imân üzerine toğar. Baliğ oluncaya değin, baliğ olduğdan soñra küfr ü imân ma'lûm olur. İki hadîşiñ arasında vech-i tevķîķ budur.

(Der-kenar-16b) Mevķîf beyanındadır. 'Abdullah 'ibn Mes'ud eyitdi: Bir gün 'Ali'niñ katında odururdum. Rasûlullah'dan naķl ile: kıyâmetde elli yerde mevķîf vardır. Her mevķîfda biñ yıl turalar. **Evvel** mevķîf bu: haķķ kabirde tura başı açık yalın ayak aç şusuz biñ yıl turalar. Şol kimseler ki: Allâh'a, enbiyâya, kitablara, şûra, hesâba, iman

getürdi, sa‘âdet buldu. Şol bunlara inanmadı, biñ yıl anda tırdu aç ve şusuz. Soñra Haqq Te‘ālā, oña nice dilerse işleye.

İkinci mevkıf: Andan, bu halkı mahşer yerine süreler. Anda hiç gölge bulunmaya hemîn ‘arş gölgesi şadağa gölgesi. Andan bu halkı nürdan zulmete süreler. Her kim Allah Hazreti’ne şirk getürmemiş ola, gönlünde... nesne olmaya, Allāh’ın kazāsına rāzı ola, virdüğine rāzı ola göz açub yumunca zulmetden nūra çıka, korkudan emîn ola. Her kim Allah Hazreti’ne muhalefet itmiş olsa, biñ yıl aç şusuz anda tura Haqq Te‘ālā ne dilerse... **Andan soñra** Ferişteler bu halkı süreler. Hesap yerine getüreler. Anda on mevkıf vardır: Evvelā helâlden eğer haramdan bulunmaya, geçe. İkinci: Haram arzulardan, bid‘atlardan. Üçüncü: Atā-ana haqqından. Dördüncü: karışından, beşinci: Kur’an okumağdan ve din edeplerinden. Allah buyruğu üzere olduysa geçe, olmadıysa biñ yıl ser-gerdān aç şusuz anda tura. Altıncı: Eli altında olan esirden şoralar. Yedinci: hışımlarından şoralar. Sekizinci: Hasedden şoralar. Kimseye hased itmedise geçe. Bağlden şoralar. Toğuzuncu: Mekk u hileden şoralar. Onuncu: Kimseye mu‘amele-i dürüst itmekden şoralar. Eğer bunlardan bulunmadıysa geçe.

(17a) şehâdet kılub, her birisi gel beni ekleye deyü işâret kıldılar. Elhamdülillāhü te‘ālā, naşib oldu ol sa‘âdet u devlet ve ol siyâdet u ‘izzet birle behremend u behredâr oldum.” deyu ol Sultân’a hamd ü şenā ve Hâlık-ı perverdkâr’a şükr-i bî-nihāye idüb, didi ki: “Yā Rasûlallah! Senden ricâ iderem ki; âstâne’i sa‘âdet-i âşiyânından (5) ırak olmağ istemezim. Dârü’l-âhîretde ve maqām-ı cennetde burağ olmağ isterim. Bu za‘ife ‘ayn-ı ‘ināyetle nazār idüb, hālîme mihr ü şefkat kııl.” Cenāb-ı Hazret duā idüb, bu murāda dest-res-i müyesser olmağı ricâ eyleñ tã ki bir ān u bir nefis hıdmetiñden dūr ve Cenāb-ı sa‘âdet nişābından mehcūr olmayam. Eğer devlet ü sa‘âdetle dârü’l-beğāya intikāl kılub, ben zelîl-i bî-mikdârı bu miñnet-‘ināda bî-mecal koyub giderseñ, (10) bu bî-çäre’i ısmarlañ tã kî Cenāb-ı ‘Ālî’ye gözden gayrı bir ferd bu merkûbuñuza rekûb itmesün” deyu tazarru‘ u niyazla, ahvâlini i‘lām ideyicek, derğal ol Şefî‘ü’l-immet ve Kâşifü’l-gammet, nâqaya duā idüb ve Hazret-i Vâcibü’l-Vücûd’dan ricâ idüb, cennetle tebşir eyleyüb ve hiç te’hir itmeyüb, Fâtımā Rađıyallāhu ‘anh’a ve ‘an ebihā şallallāhu ‘aleyhi ve sellem Hazretleri’ne vâkıa ihbar virüb, nâqayı ısmarladılar ki kimse (15) rekûb itmeye. ‘Alā hālîhî, mekân-ı mu‘ayyeninde sâkin olub, ekl ü şerâbeti istediği gibi vireler. Hazret-i Fâtımā Rađıyallāhu ‘anha, kabûl idüb vaşiiyet-i Ahmed’e ri‘âyet deyu nâqaya mihr ü şefkat

idüb, dā'imā hoş tutarlardı. Çünkü dārü'l-fenā vü diyār-ı'inā vü ğaddār-ı bī vefādan ol Hümā kuşu ve sa'adet güneşi tayrān eyleyüb, dārü'l-beķā vü cennet-i muntehāya pervāz ü seyrān kılub, ğurüb eyledükden soñra, bir gice Hāzret-i (20) Fāṭimā Raḍıyallāhu 'anha, taşra çıkub, nāķaya yakın gelicek, fi'l-ħal nāķa: "E's-selāmu 'aleyküm Yā bint-i Rasūlullah" deyü Hāzret-i Fāṭimā'ya selam virdi. Eyitdi ki: "Yā Fāṭima, Hāzret-i Resūl-i Ekrem şallallāhu 'aleyhi ve sellem dünyādan 'uķbāya intikāl eyleyüb

(17b) bizi diyār-ı ğurbetde bī-mecal kıyalı aślā içüme nesne hāzm olmayub, āh u enīn ve zār-ı hāzīn idüm. Hālā 'ömrüm bi-emrillāhi te'ālā niyāyetine. Şükür ki ḥasret ğāyetine irdi.

****Küllü nefsin zāikātü'l-mevt¹¹⁶ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ** Mażmūnu zuhūr idüb, ecel şerābın nūş idüb, anıñla hoş olub, Hāzret-i Cenāb-ı Aḥmed'e vuşul ve şavb-ı Sulṭan Muḥammed'e müteveccih (5) oldum. Haber ışmarla tez Yā Fāṭimā diyecek, Hāzret-i Fāṭimā Raḍıyallāhu 'anha'dan emvāc-ı meķārim-i merḥamet temevvüc idüb, nāķanıñ ḥāline mihr ü şefķat kılub, boynuna şarmaşub, nāķanıñ başını, mübārek dizine alub, giryeye başladı. Fi'l-ħal, nāķa-ı Muḥammed, cānib-i Aḥmed'e müteveccih olub, cān-ı şirini, Hāķķa teslim kıldı. Ta'zīmā nāķa-ı Rasūl 'aleyhi's-selāma kefen şarub, beride defn eylediler. Yedi ğün tamām olucaķ (10) görelim deyu keşf-i firār itdiler. Nāķadan eşer bulmayıcaķ bildiler ki ol müstecābü'd-da'vet ve şefiü'l-immet Hāzretleri'niñ du'āları bereķātında, nāķa-ı Nebī, cennetde Burāķa tebdil ü mübeddil olmaķ fehm eylediler. Ol Rasūl-i Ekrem şallallāhu 'aleyhi ve sellem 'āşıkları, maḥrūm olmadığı bilindi ve şādıklar muḥterem ü mükerrem olduğu anlatdı. *Allāhümme erzuķnā civār-ı seyyidü'l-mürselin (15) ve ec'alnā cārehü ma'a cemī'ü'l-mü'minīn ve'l-müslimīn. Āmīn Yā Rabbe'l-ālemīn. Ve's-şabiyyi eşchedü 'an nübüvvetihi* Bilgil ki ol Sulṭān'ın nübüvvetine, anasını emen tıfl-ı ğüdek nev'-i beşerden haber virdi. Ya'ni Sulṭān-ı kevneyn ve Rasūlü's-şāķaleyn Hāzretleri'ne bir 'acūze 'avret şetm üzere olub, beyhūde yerlere kelimāt eyleyüb gezerken bir ğün, ol mel'ūneniñ oğlu kucağında giderken, ol Sulṭān'a rast (20) gelüb, kendü şıfatına lāyık

¹¹⁶ K.Kerim. Ankebut. 47 "Her nefis ölümü tadıcıdır"

jaj-hā-yı büz-bān eyleyicek, fi'l-ḥal, ol kucağında memesin emen oğlan, memesini bırağub: "Yā ümmî! Ol şetmeylediğin, Sultān Muḥammed

(Der-kenar-17a) **minhu** Eğer biri bulunsa biñ yıl tura aç ve şusuz mu‘azzeb. Eğer bunlardan ḥalāş oldısa sâ‘d u ḥürrem geçe ‘arş altına vara. **Andan** bu ḥalk bitiler okunmağa ...uralar. Kimisiniñ bitisi sağ eline gele. **Bu maḥalde on beş mevķıf vardır.** Evvel Ḥaḳḳı’n oña virdügi mālīk şadaḳasından, ikinci ḥaḳ söylemekden, ḥālķıñ şuçun ‘afv itilmekden, üçüncü emr-i bi’l-ma‘ruf ve nehy-i ‘anil münkerden soralar. Dördüncü, gökçek ..akdan soralar. Beşinci ḥubbullah el-ba‘zullah, altıncı, ḥarām māl kesbinden soralar. Yedinci, tevbeden soralar. Sekizinci: zinādan soralar. Tokuzuncu: herze, malaya’niden soralar. Onuncu: Yalan and içmekten soralar. On birinci: Riyādan soralar. On ikinci: Mestüre ḥātunlara ḳahpe dimekten soralar. On üçüncü: Yalan tanıklıkdan. On dördüncü: Bühtandan. On beşinci: Kibr ü ḥasedden. Eger bunlardan ḥalāş oldısa tiz geçe. Eger bulunmadısa, her maḳāmda biñ yıl тұrur, aç, şusuz. Eger bitisi sağ eline girse, şād-man olub, Liva’ı Ḥamd altına vara. **Andan**, bu ḥalkı mīzāna süreler. Eger, şevāb, günāhından artuḳ gelürse ṭarīḳatü’l-‘ayn içre ḳurtula. Eger, yazıḳı artuḳ gelürse, biñ yıl aç şusuz anda tura. **Andan**, Ḥaḳḳ Te‘ālā aña ne dilerse işleye. **Andan**, bu ḥalkı Ḥaḳḳ dergāhına ḳuğralar. Andan geçmeye **on iki mevķıf vardır:** Evvel, ḳul azād itdi mi? Eger itdise, Ḥaḳḳ Te‘ālā anı cehennemden azād eyleye. İkinci: Ḳur’an okumaḳdan. Eger gökçek ri‘āyet itdise geçe. Üçüncü: ‘Abdestden. Dördüncü: Gazādan. Beşinci: Yalancılıkdan. Altıncı: ‘İlmden. Yedinci: ‘Ucbdan. Sekizinci: ...dan. Tokuzuncu: Allah’dan emīn olduḳundan. Onuncu: Allah’dan ümīd itdükdən. On birinci: Ḳonşu ḥaḳḳından. On ikinci: Atā-anā ḥaḳḳından. Eger, bunlardan nesne yoḳısa. Varsa, her mevķıfda aç şusuz ‘uryan biñ yıl tura.

(Der-kenar-17b) **Ādem’i Ḥaḳḳ Te‘ālā** on nesne ile mübtelā eyledi: **Evvel** bu ki Ḥaḳḳ Te‘ālā ḳaḳdı. İkinci: Rüsivāy eyledi. Üçüncü: Derisini ḳapḳara eyledi. Dördüncü: Ḳonşılıḳında ḳodu. Beşinci: Ḥavvā’yı ayırdı. Altıncı: Ādem ile Ḥavvā mā-beynine ‘adāvet oldu. Yedinci: Ādem āşī oldu. Sekizinci: İblisi Ādem’e ḥavāle ḳıldı. Tokuzuncu: Dünyā’yı Ādem’e zindān itdi. Onuncu: ... Ādemi uçmaḳ hevāsından mahrum ḳıldı. **Andan Ḥavvā’ya eyitdi:** Nicesin? Ḥavvā eyitdi: Yā Rabbī! Benim ḥallerim ve zīnetlerim gitdi, ‘uryān ḳaldım. Ḥaḳḳ Te‘ālā eyitdi: Bu zīnetini senden

kim giderdi? Havvā eyitdi: İtdüğim günāh giderdi. Düşmanım iblis iğvāsına aldandım. Saña and içdi inandım. Haqq Te‘ālā eyitdi: Yā Havvā! On beş nesne ile seni mübtelā eyledim: **Evvel:** Hayz görmekle. İkinci: Karnıñ oğlañ getürmekle. Üçüncü: Oğlan bürüsüyle. Dördüncü: Din eksikliğiyle. Beşinci: ‘Aql eksikliğiyle. Altıncı: ‘İddet çıkmakla. Yedinci: Mîraş eksikliğiyle. Sekizinci: aruk hükümünde olmakla. Tokuzuncu: Talağ eliñde olmamak ile. Onıncu: gazāya varmamak ile. On birinci: ‘Avret-i peygamber olmak ile. On ikinci: halife-i sulţān olmamak ile. On üçüncü: Eri icāzetsiz üç günlük yola varmamak ile. On dördüncü: cümle ‘avretler cemā‘at olsa namāz kılmamak ile. On beşinci: genç ‘avretler erenlere selām virmemek ile.

İmdi Yā Havvā: "Uçmağdan çık ki, ‘aqlı, dīni, zikri, tanıklığı ve mîrāşı saña eksik kıldım." Havvā eyitdi: "Ya Rabbī! Nice çıkayın ki cemī‘ kemālātı benden giderdin." Haqq Te‘ālā eyitdi: Yā Havvā: "Senin beliñden nice nebiler, veliler, şehidler geliserlerdür. Uçmağı anlarıñla tılduram." dedi.

(18a) Muştafā ve Habīb-i Murtażā’dır. Halkı, Haqq’a da‘vet ve izhār-ı nübüvvet içündür deyu haber virüb; *Eşhedüen lâ ilāhe illallah ve eşhedü enne Muḥammeden ‘abduhu ve Rasūlühü* deyu şehadet eyledi.

Beyt

İşitdik vaşf-ı Sulţān’ı, kamu eşyā ider taşdıķ
Mucib ol, kıl şehadet āl ü aşhāba ‘ale’t-tahkik

(5) Ve kāmē’l-Buraķ iclālen li-hürmeti hayyi ‘ādili rikābihi küheylīye

Bilgil ki Rasūl ‘aleyhi’s-selām Ḥazretleri’ne, Buraķ, ıztırab ve hareket itmeyüb, sākin olucaķ, ol meni‘-i cūd-u mürüvvet, hattā süvār olub revāne oldu. Ya‘ni Leyle’i mi‘rāç’da, Emr-i Rabbi’l-‘ālemīn ile, Sulţān-ı kevneyn’e, Cebrā’īl-i Emīn, bir Burāķ-ı münir getirüb, kaçan Peygamber, ol Burāķ’a süvār olmak (10) şadedinde idi. Fi’l-hal, Buraķ bî-karār olub, bir miķtar çekinüb, serāsime olucaķ, Ḥazret-i Cebrā’īl: **Hezā şāhibek Muḥammedü’l-‘izzī** deyince fi’l-hal, Buraķ’a ol Ḥazret-i Sulţān Ḥazretleri’niñ, mübārek ayaklarına yüzün sürüb, şefā‘at taleb idüb; "Yā Rasūlullah! Bu zā‘ife cennet-i a‘lā ve behişt-i muntehāda Cenāb-ı ‘ālīñizden ma‘ādā, kimse reküb itmesin." deyu ricā eyleyicek, ol Sulţān (15) daḥi taammüd eyleyüb, Burāķ’ı

ber-murād kılub, süvār olucağ, ol Burak güşāde olub, tarafetü'l-‘ayn içre, Kudüs-ü Şerîf’e erdi. Ol maqāmda inüb, ervāh-ı enbiyāyla buluşub, Mescid-i Akşā’da ervāh-ı enbiyāya imāmet eyleyüb, iki rekāt namāz kıldıkda, virüb andan yana revāne oldular.

Beyt

Nerd-bān gibi göründü nurdan bir Şāh-ı rāh
Görünce rif’atlı, (20) irdi Hāzret’e ol Pādīşāh

Nesr Eger ahvāl-i mi’rac ve anda olan kelimāt-ı sirāc bi’l-küllīye bilüb, fehmlunmağ murād olunursa, bu faķiriñ sirācü’l-mi’rāc

(18b) adlı risāleme nazār olunub, o merāma dest-res-i müyesser ola. Ol risālede beyān olunmağ ile, burada beyānı i’lān itmedik. Allāhu a’lem bi’ş-şavāb.

و بلغ الماء بين اصابعه حين العسكر الى اقعہ Bilgil ki ol Sultān Hāzretleri’niñ mübārek parmağları, arasında şu çeküb cereyān (5) eyledi. Şu hīn-i zamānında kim ‘āsākīr-i islām ve Aşhāb-ı Kirām, şusuzluğdan müzāyağa çeküb, hayli iztīrāba düşmüşler idi. Ya’ni Sultān-ı kevineyn ‘aleyhi’s-selām, Gazā-yı Hayber’e giderler iken, Aşhāb-ı Kirām, bir menzilde su bulmayub, harāretten kil-k-i müzāyağa çeküb muẓtarīb olucağ, Rasūl Hāzretleri’ne ‘arz-ı hāl eylediler. Ol Sultān: **Lā heleke ‘aleyküm** deyü cevāb virdiler. Ya’ni size bu gazāda (10) helāklık yokdur. Varıñ ğamremi getirin. Ya’ni nahhāsdan bir taşları vār idi. Anıñ içünde ābdest alub, Kātāde Hāzretleri hıfz iderdi. Emridüb getürdiler. İçinde bakā-yı vuẓu’dan bir miğdar mā kalmış idi. Ol şuyuñ içüne ol Sultān, Yed-i Beyzā’sın şokup, fi’l-hal taşra çıkub, mübārek parmağlarından çeşmeler peydā olub, şol mertebe cereyān eyledi ki; (15) cemī’ ‘asker tavarlarıyla içüb, cümle kırbaların tulumların tıldurdular. Hāzret-i Kātāde, ol Sultān’a şun-i **reddine** ki: dedi ki; “Şu içmemiş, bu kuluñuzla Cenāb-ı ‘ālīñiz kalmışdur” deyicek, “Kavmiñ sākisi şoñra içre, gel ön sen iç” deyu buyurdular. *İmtisālen li-emrihi’l-‘ālī* murādınca anlar dağı içüb, zarfların doldurdular. Şoñra ol Sāhib-i Sa’ādet ve Menbā’-ı Mihr ü Şefkat, (20) içtiler. Hāķķ’a hāmd ü şenā idüb, mübārek ellerini, gene ol taşa koyup, mu’cize’i Rasūl, tamām āşikāre oldu.

Beyt

(Der-kenar-18a) İblisî dahı on nesneyle mübtelâ kıldı. Biri: ‘ucbu? ki ma‘zûl itdi. İkinci: uçmağdan kovdı. Üçünci: Şüretin döndürdü. Dördünci: Ādın döndürdü. Beşinci: Cāhillere imam kıldı. Altıncı: La‘net kıldı. Yedinci: Ma‘rifetden mahrum kıldı. Sekizinci: Tevbesin kabûl itmedi. Toğuzuncu: Raḥmetden mahrûm itdi. Onuncı: Tāmū ehliniñ ḥaṭîbi kıldı.

Ḥaḳḳ-Te‘ālā, Mūsā’ya eyitdi:

Yā Mūsā! beş nesne senden, beş nesne benden. **Evvel:** Benden ulūhiyyet, senden ‘ubūdiyyet. **İkinci:** Benden ziyāde itmek, senden şükretmek. **Üçüncü:** İcābet benden, du‘ā senden. **Dördüncü:** Kāzā benden, şabır senden. **Beşinci:** Uçmak benden, şabr senden.

Ḥaḳḳ-Teālā eyitdi: Beş nesneyi, beş nesneniñ içinde ḥaḳ itdim. Eger bu beşi gayrımda isterlerse nice bulurlar? **Evvel:** ‘İlmi açlıkta kodum. (Bu yazı fakiriñdür: ‘Abdurrahîm)Anı toḳlukta isterler. **İkinci:** Rızāmı, terk itmekte kodum. Ḥaḳ ānı hevā-ı hevesde isterler. **Üçüncü:** ‘İzzetimi tã‘atde kodum. Ḥaḳ ānı bekler, kapūsında isterler. **Dördüncü:** Baylığı kanā‘atde kodum. Ḥaḳ ānı mal cem‘ itmekte isterler. **Beşinci:** Raḥatı (lezzeti) aḥiretde kodum. Ḥaḳ anı dünyāda isterler. Pes nice bulurlar.¹¹⁷

(Der-kenar-18b) Ḥasan raḍıyallāhu ‘anha eydir: Tevrat’da beş satır yazılı gördüm. **Biri:** Bu ki; ğanîlık, kanā‘atdūr. **İkinci:** Selāmetlik ‘uzletdedür. **Üçüncü:** Azatlık,

¹¹⁷ Ben İlmi Açlığın içerisine koydum,
İnsanlar onu Toklukta arıyorlar.

Ben Zenginliği Kanaatin içerisine koydum,
İnsanlar onu Dünya malında arıyorlar.

Ben İzzeti Şerefi Kulluğun içerisine koydum,
İnsanlar onu Makamda, Mevkide ve Umera Kapısında arıyorlar.

Ben Lezzeti zevki ve rahatı Cennetin içerisine koydum.
İnsanlar onu Dünyada Arıyorlar.

(Hadis-i Kudsi)

<http://www.risaleforum.com/hadis-i-serifler/10713-ben-ilmi-acligin-icerisine-koydum.html>

ārzuları terk itmekdedür. Dördünci: Hoş temenni‘ itmekdür. Beşinci: Çok günler şabr itmekdür. Altıncı azgunlardur.

Hakk-Te‘ālā eyitdi: Yâ Mūsâ! Haṭâlarıñ ulusu beş nesnedür. **Evveli**: Kıbrdür. Hased, hırş, çok yemek, çok uyumak, çok söylemek. Yedinci: Kendüyi ta‘rif idenleri sevmekdür. **Sekizinci** daḥı Hakk virdüğine şükr itmemekdür. **Tokuzuncu**: Bencillikdür.

(19a) Āl ü aşḥābı’na anıñ, vir selām

و كلمه الحصا فى يده Bilgil ki ol Sultān’ıñ elinde olan taş ve sâ’ir ağac u taş, söylediler Hakk Resül’sün Ya Rasûlallah dediler.

Beyt

Nuṭṭa geldü cümle eşyâ bile taş
Vir şalavâtı rûhuna sen daḥı taş

(5) Bilgil ki; bir tıfl-ı nâ resîde ki, henüz dünyâyâ gelmiş idi. Sultān-ı Kevneyn Hâzretleri’niñ meclis-i şerîf ve şoḥbet-i laṭîflerine götürdüler ki bir ism vire. Ol meclis-i laṭîf ve cem‘iyyet-i münîfe dâḥil olucaḡ, bi-emrullâhi’l-Hannân, lisân-ı faşîḥ ve zebân-ı melîḥ ile şehâdet eyleyüb, Rasûl-ü Murṭazâ’sın deyu nübüvvetine ikrâr eyleyüb, bir mu‘cize-i ‘azîme âşikâr oldu.

Kıṭ‘a

(10) Şabî hükmün eger giydüñse ey dil

Şehâdet eyle sen de Murṭazâ’ya

Diliñ söyler velî ḡalbiñ yabanda

Ne şüretle varırsın Murṭazâ’ya

Ḥaḳḳ-ı kâ'im bi-emrillāhi Te'ālā Bilgil ki, ol Sultān, emr-i Ḥaḳḳ'lā kâ'imdür. Ya'ni halkı Ḥaḳḳ'a da'vet için ba's olunmuşdur yoḥsa Maḥbûb-u Ḥaḳḳ olduğu zāhir-i maşlahata itmāmından soñra ma'sûḳa vuşûlü bâhir. **Mevḳunu bive âli Allāhü Te'ālā** (15) Bilgil ki; ol Sultān, bir Sultān idi ki, Ḥazret-i Ḥaḳḳ'ın va'desine şekk ve gümān tutmayub, emr-i Ḥaḳḳ'ı halka dā'imā beyān ve emr-i bi'l-ma'ruf ve nehy-i 'anil münkeri 'ayan iderdi. Muḥaşşal, Ḥazret-i Ḥaḳḳ'ın va'de eylediği eşyāya dā'imā yakīn üzre olub, aslā ḳalb-i şerīflerinde şübhe ve ṭab'-ı laṭīflerinde endişe yok idi. **Müemirrûn fî 'ibāditullāhü Te'ālā** Bilgil ki; ol Sultān, Ḥazret-i (20) Raḥmān'a 'ibādetde çābük idi. Dā'imā 'ibādetde Ḥaḳḳ'a hāzır ve müheyyā ve ḳalb-i laṭīfleri muşaffā vü mücellā idi. **Müsellimûn li-merzatillāhi Te'ālā** Bilgil ki Ḥaḳḳ Te'ālā

(19b) Ḥazretleri'niñ, ol Sultān, rızāsına müttebi' ve münḳād idi. Ḳat'ān emr-i Ḥaḳḳ'dan 'adül idüb, ḡayra inḳıyād itmez idi. Terbī' iderdi Ḥaḳḳ'a dā'im inḳıyādı* Olurdu anuñ ile heb ma'ādı* Dilerseñ sāña raḥmet ide hādi* Anuñ sırrınā vāḳıf ḳıl fevāidi* **Sātirû'l-'avarāt** Bilgil ki ol Sultān, (5) 'ayıbları örtücüdür. Ya'ni bir ferdiñ, noḳşanına nazar ḳılub, yüzine keşf ve ardınca ḳazf itmeyüb, **taḥalluḳu bi-aḥlāḳıllāh** ile 'amel-kār idi. Zīrā, Ḥaḳḳ Te'ālā, Settār'dur.

Beyt

Kimseniñ 'aybına itme nazarı ḡayb idegör
Ḳalbidüb 'aybı ḳo ḡaybı daḡı 'ayb idegör

Ḳāmı'û's-şehvāt Bilgil ki; ol mefḥār-ı mevcudāt, ḳahr-ı şehvāt ve ḳaṭ'-ı lezzāt idüb, nefsi zelīl (10) ve zebûn ve ḡalīl vü maḳrûn idi.

Beyt

Nefs-i şeyṭānı anuñ maḳtûl idi
Anuñçün, neylese maḳbûl idi

Ġāfirû'l-'aşerāt Ya'ni, ol Sultān, bir Sultān idi ki, saḳaṭāt ve zillātı ve 'uyub u ḡaṭiātı sāirr ve muḥtevi ve nāsiḡ ve ezeli idi.

Beyt

Noktayı setrile ‘aybı gaybiderdi Muştafâ
Yâraşur olsa çerâğı nûr-u çeşm-i enbiyâ

Kâtimü’l-muşîbât (15) Bilgil ki, ol Sultân’a bir muşîbet erse, ketmidüb, hıfziderlerdi. Bir ferde ‘acz izhâr kılub, esrârlarına kimse vâkıf olmayub, yaşın yaşın ağlamak vâkı’ olmuş, şol vaqtdaki câriyeden olan oğulları: Hâzret-i İbrâhîm fevt olduqda, ağlayub buyurmuşlar ki: “İnnel ‘ayne tedmeu’ ve’l-ğalbû yahzenû vallâhü Yâ İbrâhîm. İnnâ bike maḥzûnun. İnnâ lillahi (20) ve innâ ileyhi râci‘ün” dirler idi.

Beyt

Her ne deñlü başuña gelse belâ
Kimseye râzıñı keşfetmeye şehâ***

Bu kelâmı dedi pendinden ‘alî*

(20a) Külli sırrın cāvizü’l-işneyn şâ’. **Şuvvâmi’n-nehâr:** Bilgil ki; ol Sultân, ekşer günlerde, şavm üzre olub, aş yemeyüb, mübârek qarınlarına taş bağlarlardı. **Laṭîfe:** ‘Âişe’i Şıddîka Raḍıyallâhü ‘anha ve ‘an ebihâ. Bir gün, Hâzret-i Rasûl ‘aleyhi’s-selâm, Hâzret-i Âişe’i Şıddîka’nıñ evine gelüb, ta‘âm istedi. (5) Âişe’i Şıddîkâ, lâṭîfe idüb, bu gice kimiñ ile yatdıñuz ise, anda ta‘âmlansañuz olmaz mı deyicek, bu laṭîfe, ol Sultân’ıñ mîzâc-ı şerîflerine hoş gelmedi. **İzâ ḥazeneḥü emrûn ḥarace ale’s-şalavât** Ya’ni, kaçan añları bir nesne maḥzûn eylese, fi’l-ḥal namaza meşğûl olub, âniñla ḥatır-ı perîşânları güşâd bulurdu. Âişe’i Şıddîkâ’dan bu laṭîfe şâdır olucaq, ol (10) Sultân, mescide müteveccih olub, Âişe’i Şıddîkâ eyitdi ki: laṭîfeye pişmân olub ve şermende ve bî-ḥuzûr u rencide olub, fi’l-ḥal secdeye varub, yüzün yerlere sürüb, ol Vâcibü’l-Vücûd’a ziyâde tazrû‘ u nâliş kılmada. Rasûl ‘aleyhi’s-selâm daḥı mescide gelüb, mübârek sağ ayaklarını eşikden içerü kudukları sâ‘at, Cebra’îl-i Emîn, Cenâb-ı Rabbi’l-‘âlemîn’den (15) irişüb, ol Sultân’ıñ mübârek zeyl-i şerîflerine yapışub: “Yâ Muḥammed! Ḥaqq Te‘âlâ bugün bir câriyemiñ yüzi yirde inleyüb, göz yaşıyla derdin yeñiler. Anuñ yüzü yerden kalkmayub, göz yaşı

diñmeyince, Hâbîbüm mescide girmesün deyu buyurdu” deyîcek, ol Sultân bildi kim bu nâz u niyâz, ol Hâzret-i bî niyâza, Âişe’i Şiddîkâ’dan olmuş. Heman ol Sultân duyub, (20) sa’âdet-hânelerine dâhil olucağ, Âişe’i Şiddîkâ, yüzün yerden götürüb, Rasûl ‘aleyhi’s-selâm Hâzretleri’niñ, mübârek ayaklarına yüzün sürüb, şad-hezâr

(20b) i’tizârıyla ‘özür dilendiler. Bu cânibden, Hâzret-i Cebrâ’îl-i Emîn maqâmına vârdıkda, Hâzret-i Rabbi’l’-âlemîn güldü ki: “E’ş-şulh minnâ ve ta’amü’ş-şulh minnâ Yâ Cebrâ’îl Şulh-u Hâbîb ta’am-ı zebisiz olmaz. Yürü var cennetden ta’am ihzâr kııl. Hâbîbüm ile Âişe’i Şiddîkâm ekl etsünler” (5) denildi. Cebrâ’îl ‘aleyhi’s-selâm, imtişâlen, li-emrillâhi te’âlâ ve iclâlen li-Rasûlullâhi Te’âlâ, cennet ta’amın götürüb, Sultân-ı Kevneyn Hâzretleri’niñ önünde koyub, maqâmına ‘uruc kııldı. Rasûlü Ekrem şallâllâhu ‘aleyhi ve sellem, bir loğma ta’am alub, Âişe’i Şiddîkâ’nıñ âğızına virüb ve Âişe’i Şiddîkâ kezâlik ile idüb, bu minvâl üzre ol ta’am ekl olunub, iki loğma kalmış iken, (10) bâb-ı sa’âdetleri vurulub, buyurdular ki: “ Yâ Âişe! Gelen Ebû Bekir’dür. Var feth-i bâb eyle deyîcek, fi’l-haqqıka, Ebû Bekr-i Şiddîk, Hâzretleri’ni Rağıyallâhu ‘anh ‘ale’t-tahkîk, kâpıda bulub, mağz-ı Rasûl ‘aleyhi’s-selâm Hâzretleri’ne gelüb, Ebû Bekr’e kažiyyeyi i’lâm idüb, bâkî kalan ol iki loğmayı, aña teklîf itdiler. Anlar dağı alub, birisin Hâzret-i Rasûl’e ve birisin Âişe’i Şiddîkâ’ya (15) virüb hemân: “Sizün ‘ayşıñuz, benim ‘ayşımdur” dediler.

Beyt

Haţâlar ‘afv ider Allah dâ’im
Gel imdi olalum yolunda kâ’im

Bilgil ki Server-i enbiyâ Hâzretleri, ekşer eyyâmda şâ’im ve gîceler kâ’im idi.

Hattâ tevveremet kaddemâhu Ya’ni, mübârek qadempleri şişer idi keşret-i kıyâmdan. Hattâ; Tâhâ mâ enzelnâ ‘aleykel Qur’âne li teşkâ¹¹⁸ (20) sûresi nâzil olduqdan soñra,

¹¹⁸ (طه (1) طه (1) ما أنزلنا عليك القرآن لتشقى) Diyanet Vakfı: (2-3) Biz, Kur'an'ı sana, güçlük çekesin diye değil, ancak Allah'tan korkanlara bir öğüt olsun diye indirdik.

mübârek ayaklarını vech-i ‘arza düz basar oldular gicelerde deyu haber vârid olmuşdur pes, imdî Rasûl-ü Perverdigâr

(21) fanî dünyada ber-ķarâr olmıycaķ, bu dünyâ’ı bî vefâ kimseye paydâr değil. Sa‘âdet-i ebediyye vü siyâdet-i sermediyye içün, tedârik böyle olur. **Nâşiru’l-berretü’l-keferetü kıtîlû’l-havâricü’l-fecretü** Bilgil ki, ol Hâbîb-i Ekrem, şallallâhu ‘aleyhi ve sellem, erbâb-ı islâma nuşret vü erbâb-ı küffâra hezîmet vericidür. Ya‘ni, ol Sultân’la, (5)‘asakîr-i islâma, dâ’imâ kuvvet u nuşret vü erbâb-ı dâlâl miñnet ü hasretde olub, her ân ve her sâ‘at ve zamân, kefare’i füceraññ eşnamların taķķîr ve kendülerin esîr, îman ķabûl itmeyenlerini ķatl-ı keşîr iderler,

Beyt

Ṭulu‘ından helâk oldu şanemler.
Ṭurudu ķaldı küffâr ile şeyṭân
Ne keyvân mûm encüm âña düşmân
Yaķub yıķmaķdır emr-i Hâķla ol ân
Daķı yol bulmadı evc-i semâya
Hücûm-ı inse çıkarmaz ânı keyvân
‘Aķıllılar ķâķ olub ķadrin bilemez
‘Aceb ‘âlî değil mi şân-ı Sultân
Ḥulûsıyla âña her dem Ḥalîmî
Şalavât ile selâm olsun hezârân

وكان سهلا عند المصاحب والمصافحة عند المقاسمة Bilgil ki ol Sultân’ıñ muşâhebe-i şerîflerinde...mülâyet ve kelâm-ı şerîflerinde ḥüsn-i ta‘bîr ve mihr u şefķat olub, bir ferd anlardan rencide vü perişân olmazlar idi. Ḥattâ ol Sultân’ıñ mu‘cizelerini görüb îman getürenlerden ḥüsn ü ḥulķların görüb iķrâr idüb selâma giren tavâif ziyâdedür deyu rivâyet-i şaḥîḥe vü dirâyet-i şariḥe olmuşdur. Şalavâtullâhi ‘aleyhi ve sellem. **Daķı** Ol Sultân, bir Sultân’dır ki, muķâsemede muşâfaķa ider idi. Ya‘ni ḥaķķa mâ’il idi muķâsemede. Muķâsemeden murâd taķsim-i mâl-ı ganâimdür. Ya‘ni taķsim-i mâl-ı ganâimde ‘adl üzre olub, ḥaķķa mâ’il idi. Yâḥud, muķâsemeden murâd, ümmehâtü’l-müslimîn raḍıyallâhu ‘anh.. ecma‘ındür.

(21b) Ya‘ni, ānlara muḳāsemede, meşelā, nevbetlerin taḥallūf itmeyüb, ḥaḳḳa mā‘il olub, dā‘imā ‘adl ü inşāf üzre olurlar idi demek olur Allāhu a‘lem. **Şāfiyen ‘indel mu‘āmele, şecā‘an ‘indel muḳātele** Bilgil ki, ḥaḳḳla mu‘āmele itmekde şāfi idi ya‘ni teşeffiḳ ü merḥamet ü kerrem ü mürüvvet üzere idi.

Beyt

Halk-ı Hulukıyla kul itmişti Rasūl
Bu kelām oldu telaḳḳāti bi‘l-ḳabūl

Daḥı ol Sultān, bir Rasūl idi ki; umūr-u dīniyyelerinde ne ma‘ḳūle şalābet vār ise ḳuvvet-i cismāniyelerinde daḥı öyle şecā‘at vār idi ve ānlarda olan ḳuvvet cemī‘-i maḥlūḳātda olmayub, ḳudretleri nihayetde iken, intikām-i a‘dāya ‘acele itmeyüb, şafūḥ u ḥilm idi. Netekim ikrām-ı aşdikāya naşūḥ u raḥīm idi ... te‘ālā. **Ve bi‘l-mū‘minīne ra‘ūfun raḥīm. Müflicü’Ş-Şenāyā** Bilgil ki, ol Sultān’ın mübārek dendānları, seyrek idi. Ziyā ve lem‘anı rehber idi.

Beyt

Şadefden zāhir olmuş nice dürrdür
Yānında dürr-i āḥir sānki birdür

Ḳalīlū’ḍ-ḍaḥḳ-ı keşirū’t-tebessüm Bilgil ki; Sultān-ı Kevneyn Ḥazretleri, güldükleri zemānda ḍaḥḳ idüb gülmezler idi. Lakin, tebessümleri çok idi. O şaḥib-i kemāl, güler yüzlü, ḥub-cemāl idi. ‘Abūsü’l -vech olmayub her ne deñlü bir kimesneye ğam-gīn ü endişeli ve āḥ u enīn olsa, ol Sultān’ın mübārek yüzlerine nazār ideyicek, fi‘l-ḥal āçılub, güşāde olub, ḥürrem ü ābād olurlar idi.

Ḳıṭ‘a

Zulmet-i şebde yüzi nūrundan ol peygamberiñ
Māḥ rūza ḳadri eyyāmdan ziyāde āşikār

Yol-ı tīrimiz zulmet içre yürise şīb ü şebāb

Çün çerāğıdur uçmak nūr-ı cism-i çār-yār

Aḥmed ü yāri vü ālī rūḥuna benden selām

Rūz u şeb şıdk u ḥulūs ile hezarān u hezar

(22a) **Ḳalilü'n-ni'am ve sebhiyyü't-terennüm**¹¹⁹: قليل النعم وسبحى الترنم Bilgil ki ol Sultān'ın tenā'umları, ḳalil idi. Ya'ni, arpa ekmeğiyle ıarınlarını doyurmazlar idi. Daḡı şit ü şadā ve şavt u nidāları, sūkūn ūzre idi. Ya'ni, şiddet-i şavt ve ḡiddet-i na't idüb, bir ferdi rencide ve remide itmeyüb, mülāyemet ve meskenet ūzre idiler ve bi'l-cümle ekşer (5) evḳatları, açlık ile geçürürlerdi. Her kelāmı dā'imā şavt-ı ḡazın ve heb yediğı, yaz ve kış, nān-ı cevīn idi. **Fāşihü'l-ḳavl rezinü'l-aḳl**¹²⁰: Bilgil ki; ol Sultān, şaḡihü'l-ḳavl ve faşihü'l-ḡavl idi. Netekim, beyānı sebḳ itmişdür. Tekrar ihtiyāc yokdur. Zīrā, ol Sultān'ın her 'uzvetiñde, bir mu'cizeleri var idi. Mübārek dilleriniñ mu'cizeleri bu idi. "Ben kimim?" deyu göklere şordu. (10) Ol dedi kim: "Yā Muştafā! Sensin." Rasūl daḡı, ol Sultān-ı rezinü'l-aḳl idi. Ya'ni, 'aḳılları kāmil ve muḡkem ve mekīn ü vāzih ve müstaḡkem ve metīn idi.

Beyt

Ḳavli fi'line uyar 'āḳil idi

Ol kerrem-kānī iken kāmil idi

*****Afifü'n-nefs müdevvirü'l-re's**¹²¹ : Bilgil ki, ol Sultān'ın nefsi-i nefislerinde 'iffet var idi. Ef'al-ı nā hemvār ve aḳval-ı nā sezāvār (15) olmayub, her şübheli olandan perhiz-kār ve 'afāfet ü şıyanetde ber-ḳarār idi. Hıfz-ı ḡimāyetde, nefsi-i zekiyyeleri, rūḡ-u muḳaddeselerine hem-vār idi. Re's-i şerīf ü ser-i naḡifleri, değırmī müdevvir

¹¹⁹ Az yer, sessiz konuşurdu (alçak sesle)

¹²⁰ Sözü açık, akli sağlam

¹²¹ Nefsi iffetli, mübarek başı değırmī idi.

idi. **Müdevvirü'l-vech:**¹²² Bilgil ki ol Sultân'ın vech-i hüsn ve rûy-i aḥsenleri, deġirmî kel-ḳamer fi-leyletü'l-bedr.

Ḳıṭ'a

Yüzü nûrundan olmuş bedr-i ay.

Görenler şanur anı bedr-i ay

(20)Tele'lü' eylese nûr-i nübüvvet

Gelürdi Şemsile mâha küdüret

Ec'adü's-şia'r-ı şedîd sevâde külli behim şa'r-i nâzil-i muttaşıl şaḥmetühü üzniyyetühü

(22b) ve lehü şa'retan fî cesedihi ke-ennehüme'l-miskü'l-ezfer ve lem yekün 'alâ **cesedihi sivâhümâ** Bilgil ki, ol Sultân-ı Rasûl 'aleyhi's-selâm Ḥazretleri'niñ mübârek saçları, kıvrıcık ve ġāyetde siyâh idi. Ḥattâ, şiddet-i sevâdı, behim-âsâ tele'lü' eylerdi. Fi's-şubḥu'l-mesâ', meşelâ, şol levn ki levn-i âḥir ıarışmış olsa, nice berrâḳ ve dirâḥşân (5) olursa, ol Sultân Ḥazretleri'niñ şevâd-ı şa'rlarınıñ, ziyâ ve lem'ânı, ġāyetde ve kokucak râyiḥâ-ı ṭayyibeleri nihāyetde idi.***

Şaḥına ṭoḳunsa ki bād-ı şabâ*

'İṭr-ı 'anberle ṭolâr idi havâ***

Meşelâ mübârek zülf-i mu'aṭṭarları canıblerinden, misk-i ezfer, 'ıṭr-ı 'anber ve sünbül ve 'abher-âsâ iki bölük saçları olub, beden-i şerîf ve cism-i münîflerinde, şa'r kısmından nesne yok idi. (10) معدا طيب الناس ريحا و اشمح الناس كفا و اذا سلم عليه رجل اوصافحه (10) احد و جد من برد كفه رايحه المسك ثلاثة ايام ليلا و نهارا و اذا اشتكى اليه احد عطشا فوضع كفه على كبده كانه ريان و اذا مسح على رأس اليتيم والصغيره فيجده فيه رايحة الفردوس ثلاثة ايام و اذا زار اول جالسا في صحن المسجد كانه القمر المنير قد طلع ليلة اربعة عشرة وجه تالو نور النبوة كما تالو القمر المنير في ليلة البدر

¹²² Mübârek yüzü aky gibi yuvarlaktı.

Bilgil ki, Rasûl-ü Ekrem şallallāhu ‘aleyhi ve sellem, rāyihā-yı tayyibe şahibi olub, eger bir kimesne gelüb, kendülerle musāfaḥa idüb, mübārek yed-i beyzāları, ol şahşın eline toḡunsa idi; elinden üç gün üç gice ‘ıtr u ‘anber ve misk ü ezfer rāyihāsı çıkmaz idi. Mesihü’l-yedeyn idi. Ya‘ni, mübārek (20) dest-i şerīflerinde seḡā kemālinde ve devā ve şifā nihāyetde idi. Eger bir kimse gelüb, ‘aṡından ‘acz ḡalsa, fi’l-ḡal, mübārek ellerini o kişiniñ şadrı üzerine

(23a) vaż‘ itse, o şahşın ‘aṡası, def‘ ve şusuzluḡı ref‘ olub, reyyān olurdu. Eger, bir şaḡır ü yetimiñ başına mesh idüb, oḡsasalar idī, ol şaḡır ü yetim üç güne dek, başlarından firdevs rāyihāsı gitmez idi. Ḳaçan, ol Sulṡān, devlet ve sa‘ādet ve iclāl ile bir cānibe müteveccih olsalar idi, (5) ol ṡarīḡden üç günlük nehce-i tayyib te’şir idüb, bilürler idi ki ol Sulṡān, bir yere teveccüh itmişlerdür.

Ḳıṡ‘a

Çıkma ol yoldan ki gitdi Muṡṡafā
Ol ṡarīḡ içre bulunur Murṡazā

‘Ayn-ı a‘māya uyub itme nazār
Tā denilmeye saña çün ü çerā

Bilinür ol rāḡ içinde men ‘aref
Min ledün ‘ilmide feth olur sañā

(10) Şıdk ile eyle tevekkül, yola gir
Ḳıl ṡaleb ol meclīsi şubḡ u mesā

Terk-i tecrīd ol Ḥalīmī menzil āl
Yoldan ālıḡor seni tāc u kabā

Ol Sulṡān, bir Sulṡān idi ki, her çend, sa‘ādetle mescīde varub, Aşḡāb-ı Güzīn Rıdvānallāhi ‘aleyhim ecma‘īn ortasında va‘ṡ ve naşīḡat ve icrā‘i şerī‘at ḡılsalar idi, güyā Ay’ın ondördü gibi bedr (15) olub, nūr-u nübüvvetden āftābla māḡṡāba küdüret

virüb, şa‘şāsından cümle şerîf ve vech-i münîfleri, kimse müşâhede itmekde kâdir olmayub, gözler kāmāşurdı.

Beyt

Dönmez gün yüzüne bakmaya gözler kāmāşur
Cümle Aşhab o Hâbîb’iñ dehânına bakışur

Ve ca‘llallâh Rasûlen Kerîmen Raḥîmen Vesîmen Kāyyîmā: Bilgil ki, Hâzret-i Perverd-gâr-ı ‘âlem, Sulṭân-ı Enbiyâ’yı, (20) ekrem üzere halk kılub, şafûḥ ve naşûḥ itmiş idi ve mübâlağa ile mekârimü’l-aḥlâḳ-bâr itmiş idi Hallâḳ. Şûçlar ‘afvedici Rasûl ve kimse nevk-i

(23b) ‘ayıbına naẓar kılmāyub, ‘özlrlr qabûl kılıcıdur. *“Li-enne’l ‘özlr ‘inde kirāmün’nās-ı maḳbul”* maẓmûnuyla ma‘mûl idi. Daḥı vesîm idi. Ya‘ni, Maḥbûb-u Ḥaḳḳ ve Maṭlûb-ı Ḥallaḳ olub, cism-i cismânîsi ve ḥuy u ḥaşletî merḡub idi. Daḥı kâyyum idi. Bir işte ‘acele vü tîzlik itmeyüb, fikrû tedârikler iderdi. İşini te‘emmûl ide kılırdı. Kavlîni ve (5) fî‘lîni ve şâvirhüm fî‘l-emr¹²³ feḥvâsiyla me‘mur olub, lânü’l-mu‘accele min ‘amelü’s-seytân, ve’l-müşâvire mine’r-Raḥmân¹²⁴ ma‘nâsiyla ‘âmel u ḥayr u şevâba mâ’il bir Sulṭân-ı Kâmil idi ve’s-selâm. Fî ‘aynihi da‘ac-ı aḥverü’l-kehl ve fî eş‘ârihi ‘atfî ve fî şûretihi şaḥlu efzûn ve ezecçû: Bilgil ki, Rasûl-ü Ekrem şallallâhu ‘aleyhi ve sellem Hâzretleri’niñ mübârek cism-i ‘abher-i siyâhlarınıñ bebeḡi ki, aña merdüm-i çeşm (10) dirler, ḡayetde siyâḥ ve eṭrâfında olan beyâzî nihâyetde aḳ-ı şaf münevver-şâḥ idi. Anıñ içün da‘ac dedikden soñra aḥver ile şıfatlandı. Cemî ḥûr ve müennes-i ḥûr anılır ve kevâkib-i seb‘adan müştîrî çerâḡına aḥver ıtlâḳ iderler. Zîrâ, anıñ şu‘â’ı sâ’ir encüme beñzemez, daḥı mübârek ‘ayn-ı münîfleri ekḫel idi. Ya‘ni ol Sulṭân’ıñ ḥadd-i zâtında meḫḫûl vaż‘ olunmuşken, ekşer zemânda zaîf (15) ümmetlerine sünnet ve Aşḫâb-ı güzîne ‘âdet içün mübârek çeşm-i şerîflerine aşfariyâtı ve sürme’i ḥicrânı çekdiler ve mübârek

¹²³ وَشَاوَرُهُمْ فِي الْأَمْرِ LK, Kerim Ali Mran 159 “...iş hakkında onlara danış...”

¹²⁴ لَانَهُ الْمَعَاوِلُ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالْمَشَاوِرَةُ مِنَ الرَّحْمَنِ

şakalları kıvrıcık u berrak ve münevver şüretleri melâhatde ak, gören müştâk, görmeyen müştâk, müşâhedesini müyesser eyle Rezzâk. Allâhümme yessirnâ bi hürmeti nebiyyinâ Muhammedin.¹²⁵ Ya'ni, Sultânü'l-âfâk ve mürşid-i erbâbu'l-istiḥkâkdur. 'Allâhümme şalli 'aleyhi ve 'alâ âli ve aşḥâbihi ḥasebe câihi ve kaderihi ve menziletihi 'indik. Daḥı (20) ol Sultân'ın, mübârek ebrû-ı siyâhları, hilâl-aḳran. Ya'ni birbirine dâl-ı aḥsen idi. Ezec-i bi't-teşdidü'l-cim, ince uzun, birbirine muttaşıl, olan,

(24a) kaşları daḥı, vâsi'ü'l-ḥaṭve ma'nâ'ı lâzımıdır. Ya'ni, vâsi'ü'l-ḥaṭve ma'nâsına da gelür ves'selâm. **Ve fî 'unḳihi ve şad'ihî saṭ'un ve fî ḳademihi ilâ ḳarnihi nûranun** Bilgil ki, ol Sultân'ın mübârek boyunları, zâhir ü mürtefa' idi. Zülf-ü mu'aṭṭarları, iki bölük reyḥân u sünbül-âsâkire ziyâ virmiş idi. (5) Meşelâ lâm luṭfe dâl ziyâ vü lem'an-ı âfitâb ve hilâl olmaları, bilâ-teşbih bir mişâldür. Yoḥsa ol Sultân'ın nûru aşlî ve mâh ile âfitâbın nûru ol nûruñ fer'-i 'aksidür.

Beyt

Ḥudâ nûridurur nûr-ı Muḥammed***

Anunçün vaşf olunmaz Nûr-ı Aḥmed***

Daḥı bir Sultân idi ki, mübârek ayaklarından tâ başlarına varınca, nûr maḥz idi ves'selâm.

Beyt

(10) Başdan ayaḡa muşavver nûr idî

Görmeyen anı cihânda kör idi

Ve fî'l-ḥayyete keşâfe vâsi'u's-şadr وفى لحيته كثافت واسع الصدر Bilgil ki Ḥazret-i Peyḡamber 'aleyhi's-selâm mübârek şakalları, şık u müdevvir idi ve mübârek

¹²⁵ اللهم يسرنا بحرمة نبينا محمد

şadrlarında, vüs‘at ü rif‘at var idi. **Lehu min şādrihi ilā sirretihi ḥaṭṭā** Ya‘ni, Sultān-ı Kevneyn Ḥazretleri’niñ sine’i şerif ve şadr-ı nazifleri, Cebra’il-i Emin, nāḳa’ı müniflerine (15) gelince, şaḳḳ eyleyüb, Nūr-u Raḥmānī ve Ziyā’ı Ğufrānī ile memlū kılmış idi. Kemā-ḳāl Allāhü Te‘ālā: **"Elem neşraḥleke şadrak"***126**

Beyt

Zulmet-i şeb şadr-ı nūrundan Rasūl’üñ dā’imā
Rūz-u rüşende ziyāde gösterirdi çok ziyā

Ve beyne ketfihi ḥātemü’n-nübūvvet-i mektübun: Lā ilāhe illallah Muḥammedü’n-Rasūlullah Bilgil ki, ol Sultān-ı Kevneyn ve Rasūlü’ş-şāḳaleyn Ḥazretleri’niñ zāhirinde, ya‘ni yağrılarının¹²⁷ (20) orta yerinde, ḥātimü’t-tebyān-ı nübūvvet ü ḥātem-i mühr-ü risālet olub, ol mühr-i şerif ü resm-i nazif içinde, Lā ilāhe illallah Muḥammed Rasūlullah kelimesi menḳūs u mersūm idi.

(24b) ve’l-ḥāşıl, ma‘lūm ola ki, Allah-ü Te‘ālā’dan gayrı Tañrı yokdur. Ulūhiyyete lāyık u sezāvār olan, Ḥazret-i Bārī, Ḥudā-ı Rabbi’l-‘ālemīn ol.

Şol vācibü’l-vücūddur ki, Ḥazret-i Muḥammed-i Maḥmūd’u, ketm-i ‘ademden, şahrā-ı vücūda āşikār kılub, kendüye maḥbūb ve kendüyi aña maṭlūb idüb, cümle ‘ālemi, ikrār itdürdi ki, ol Sultān ḥaḳ Rasūl’dür. Halkı, (5) Ḥaḳḳ’a da‘vet için irsāl ü işāl kılınmışdur. Ol Sultān, bir Sultān’dır ki, Rahmete’l-lil-‘ālemīn ü ḥatimü’n-nebiyyīn ü seyyidü’l-mürselīndür. Allāhümme Rabbi’l-Beledi’l-ḥarām ve’ş-Şehri’l-Ḥarām ve’l-Hilli’l-ḥarām ve’r-rükn ü ve’l-maḳām. İkrā’i ‘alā Ruḥ-ı Muḥammedin minni es’selām.¹²⁸ **Hikāyete laṭife** Bir gün Rasūl-i Ekrem şallallāhu ‘aleyhi ve sellem Ḥazretleri’niñ, mizāc-ı şerifleri ihtilāl ve cism-i laṭifleri muḫṭarru’l-ḥāl iken, mescīdde, Aşḫāb-ı Güzin Rıdḫānullāhu (10) ‘aleyhim ecma‘īn zümresine vaşiiyet eyleyüb, naşihat buyurdılar ki: "Eger bende kimseniñ ḥaḳḳı var ise, gelsün, kışaş olunsun. Yevm-i kıyāmetde, ḥicāb olub, zaif ümmetleriñ aḥvālın görürken, beni

¹²⁶ أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ K.Kerim . 94/1

¹²⁷ Yağrı kelimesi:: iki dalının arasında...

¹²⁸ اقْرَأْ عَلَى رُوحِ مُحَمَّدٍ مِنْ السَّلَامِ

meşgûl itmesün. Elbette gelsünler.” deyū nice kerre nidā itdürüb, bir ferd zāhir olmayıcak, ol Sultān, gine kalkub, bunlara yemîn virüb, hitāb ideyicek, Aşhāb içinde, bir pîr-i rüşen zamîr var idi. Adına ‘Ukkāşe dirler idi. (15) Fi’l-hal, yerinden turı gelüb, ol Sultān’ın, Huzûr-u Şerîfleri’ne irüb dedi ki: “Ya Rasûlallah kaçan sa‘âdetle, Tebûk gazâsına müteveccih olduğunuzda, bu bendeñüz, ardıñuzca idüm. Eliñüzdeki kâncı ile, deveñüzi urmağ murād itdükde, ol kâncı, bu zâife toğundı idi” deyicek, hemân ol Sultān, Bilāl’e: “Var, kızum Fâtımā evindedür ol kâncı’ı getür” deyu emir eyleyüb, fi’l-hal, Hâzret-i Bilāl, beyt-i Fâtımā’ya gelüb, (20) anlardan ol tâziyâne’i taleb idüb, yine Sultān-ı Kevneyn meclislerine irişüb, tâziyâne’i, Rasûl’ün öñünde kodu. Rasûl’de (‘aleyhi’s-selām) ‘Ukkāşe’ye şunub: “Gel, haqqıñı ihzâ eyle.” deyicek, ‘Ukkāşe, sâkin olub, hiç cevâb virmedi. Tekrâr, Hâzret

(25a) ibrām ü ikdām idüb, yemîn viricek, Hâzret-i ‘Ukkāşe Rađıyallāhu ‘anh: “Yâ Rasûlallah! Bu zâif, ol zamānda ‘uryân olub, aşlâ üstümde göñlek ü kaftāndan nesne yok idi.” deyicek, hemân, ol Sultān, giydükleri kabâların, mübârek omuzlarından keşf idüb: “Yâ ‘Ukkāşe! Gel haqqıñı âl” deyicek, Aşhāb arasında bir girye vü efgân peydâ oldu ki; ta‘bîri (5) kâbil-i tibyan değil ta‘ammül. Hâzret-i Ebû-Bekri’s-Şiddik Rađıyallāhu ‘anh, ‘ale’t-tahkîk ilerü gelüb: “Gel Yâ ‘Ukkāşe! Haqqıñı benden al” deyu tazarrû‘ eyledi. Ol Sultān, men‘ eyledi ve Hâzret-i ‘Ömer ile ‘Oşman Rađıyallāhu ‘anhümâ’l-Hannân, ilerü geldüler ki: “Bizden al haqqıñı” deyu ricâ ideler. Bunları dağı, ol Sultān komadı ve Hâzret-i ‘Ali Rađıyallāhu ‘anh ve Kerremallāhu vecheh oğulları ile ‘Ukkāşe’den her çend men‘ iderlerdi. Ol Sultān, tazarrû‘ idüb, (10) buyururlardı ki: “Ey benim aşhâbım! Siz yerlü yerinüzde karar idün. Yarın yevm-i maşşerde, Huzûr-u Perverd-kâr’da kimseye zulm olunmaz. Bir ferdiñ haqqı, birâhneden alınmaz ve kimsenün haqqı kimsede qalmaz” deyu bunlara şenâ vü şefâ‘at idüb, ‘Ukkāşe’ye işâret kılub, ‘Ukkāşe yakîn geldükte, gördi ki, Ol Sultān’ın zâhirinde, geyik mibzâsına beñzer mühr-i nübüvvet ve hâtim-i risâlet üzerinde kelime’i menkûş bu mühürden bir nûr çıkub, (15) göklere şu‘ûd eyler. ‘Ukkāşe bî-hüş u mütehayyir ü bî-ihtiyâr, hiç kararı qalmayub, ol mühr-i risâletin üzerine düşüb, yüzünü mühr-i nübüvvete sürüb, “Yâ Rasûlallâh! Fedâke ebî ve ümmî” mışrâ‘-ı bādâ hezâr cân-ı muqaddes şerâ fedâ diyüb, melce vü mülâzım mübârek cismüñi tenüm değmek ile ümîd budur ki, Rabbi’l-‘âlemîn, bu zâifi, nâr-ı cehennemden ve ‘azâb-ı elimden emîn eylemek ricâsı idi. Yohsa (20) hâşâ ki,

mübârek cism-i laṭîfîñ ve beden-i ser-i gül ile vura idüm.” deyu muḥabbet-i tām beyân ve i’lām ideyicek, ol Mefḥar-ı ‘âlem, âşḥâb-ı mûkerremlerine buyurdular ki: “Ehl-i cennet ve âşḥâb-ı mihr ü şefḳat görmek isteyen, ‘Ukkâşe’niñ yüzine

(25b) naẓar kılsun.” deyicek, Aşḥâb-ı Rasûl, telaḳḳî-i bi’l-ḳabûl ḳılub, fevc fevc, gürûh gürûh devlet ile her birisi, ‘Ukkâşe Ḥazretleri’niñ (Rahmetullâhi ‘aleyh) gözleriñ öpüp, sa’âdet-i ebediyye ve devlet-i sermediyyeye irişdük deyu ‘Ukkâşe’ye ta’zîm ü tekrîm ḳıldılar ve’s-selâm. **Lem yerâ ḥuden meşele faẓẓ lâ ḳable lâ ba’de şallallâhu ‘aleyhi ve sellem (5)**¹²⁹ Bilgil ki, ol Sulṭân’dan menkûş u muşavver olan mühr-i nebevî, ḥâtem-i risâleti evvelîn ü âḥirinde bir ferd görmüş ve istima‘ itmiş değıl idi.

Beyt

Ezelden aşl-ı ṭab‘îdür nübüvvet

Teninde ḥâtimi eyler şehâdet

Geçenler görmedi mişlini ḳaṭ‘â

Dağı bir kimseye olmaz işâret

Rivâyet eylediler cümle cumhûr

Ḥaşâyışdendürür mühr-i risâlet

(10) Anınçün ḥâtem-i ḥâtimdür ol Şâh

Mühr-i envâr tamâm olunca ḥüccet

Tamâm oldu anuñla dîn-i islâm

Benî âdem anuñla buldu ‘izzet

Rasûlullah eğer olmasa maḳşûd

¹²⁹ لم يرا حد منله قط لا قبله ولا بعده صلى الله عليه وسلم

Yaratmazdı kāmū eşyayı Hāzret

Muḥabbet eyle ol şāha derūnī

İdegör rûz u şeb icrâ'ı sünnet

Fedâ kıl âl u âşhâbına cānı

Dü-'âlemde bulasın sen sa'âdet

(15) Hālīmī bendeñ umar yâ Muḥammed

Cenābuñdan şefâ'at, mihr ü şefkat

Allāhümme şalli 'alā Muḥammed mā uḥtilife'el-mülevvan ve te'ākībū'l-'aşrān ve kerrirū'l cedīdān ve istiḳbalū'l-ferdān ve belīğ rūha ve ervāḥ-ı ehl-i beyt meniyyū't-taḥiyyetü ve's-selām. Ve bārik 'alā Muḥammed ve Ālihi ve Şahbihi ecma'in. Ve'l-ḥamdülillāhi Rabbi'l-'ālemīn. Şekl-i Mühr-ü Nübüvveti ve Şüret-i Hātem-i Rişāleti Hāzret-i 'Ukkāşe naḳş u taşvīr (20) idüb, bir kırtās üzerine taḥrīr kılub, şüret-i ātiye taḥrīr kılmış idi. Pes imdī, anıñ şerḥ-i fazlı ve ḥavl-ı resmi 'ayān u 'āşikāre beyan olunur. İsmā' minni yâ āḫi Hāzret-i 'Ukkāşe Raḍıyallāhu 'anh, şöyle rivāyet eylediler ki: "Kaçan, ol Sultān-ı Kevneyn ve Rasūlü's-şakāleyn Hāzretleri'niñ, mübārek zāhirinde menḳūş olan

(26a) mühr-i nübüvveti tūş oldum. Cennet ile tebşīr olunub, ğamdan āzād ve bir zerre'i ḥaḳīr iken ābād olub, 'ayn-ı 'ināyet-i Muḥammed'e ve mihr ü şefkat-ı Aḥmed'e ḳarīn olub, ol devlet ü 'izzetle meḳīn oldukda, ol Şüret-i Hātem-i Rişālet'i ve şekl-i mühr-i nübüvvet'i, nim-pāre kırtās üzerine, ḥüsn-ü iḥlāşla nemek idüb, dā'im kendüm ile götürürdüm. Bir gün, (5) Hāzret-i İmām-ı 'Alī Raḍıyallāhu 'anh ve Kerremallāhu veche, bu şüret-i ḥātemi ve şekl-i mührü yanımda görüb: "Bu mührüñ ḥāşşasını bilür misin" deyu su'al idicek, cevāb virüb: "Şol ḳadar bilürem ki; bu mührü, bir kerre naẓār itmekle, cennet ile tebşīr olunub, cemi' belāyātdan maşūn u maḥfūz ve 'ayn-ı 'ināyetullāh ile manzūr u melḥūz oldum." deyicek, buyurdular ki: "Her kim bu Şüret-i Mühr-i Nübüvvet'e ve Şekl-i Hātim-i (10) Rişālet'e, 'ömründe bir kez naẓār itse, aña, Hāzret-i Hāḳḳ, cehennem ođıñ ḥarām kılar. Şabaḥ naẓār itse, aḥşam olunca, belā vü āfat u ıztırāb u miḥnet gelmeye tā şubḥa dek iki ferişte

müvekkil olub, bekleyeler cinnî vü şeytân u ‘akreb ü yılandan. Eğer ay evvelinde nazar itse, tâ ol ay, âhîr olunca, hiç kazâ vü kaşâvet ü hüzn ü mażarrat u âfat, bedenine ve rızkına ve tâbî‘ olan levâhıkına gelmeye ve Dergâh-ı Hâlık’da, maḥbûb (15) ve cümle melâ’ike içünde maṭlûb ve ‘âmme’i nâs katında merḡûb ola. Eğer yıl evvelinde nazar itse, ol sene ḥavl idüb, sene’i cedîde ḥulûl idince, cemi‘ beliyâtdan emîn olub, sağ u sâlim ol seneye qarîn ola ve daḡı bir kimse Rasûl’üñ cemâlin görmemişin olsa, ol Sultân’ıñ Cemâl-i bâ-Kemâllerin ve cennetde maḡâmın görmeyince dünyâdan naḡl itmeye zinhâr. Bir zinhâr olmaya ki, bu Mühr-i Nübüvvet’iñ şüretin (20) münâfıklara ve şirk getüren melâḥideye gösteresiz zirâ ol Sultân buyurmuşlardır ki: “Kıyâmet gününde anıñla ḥüccet idinüb, dirler ki: “Yâ Muḡammed! Dünyâda her kim benüm

(26b) nübüvvet mührüme nazar itse, cehennem aña ḥarâm olub, ben aña şefî‘ olub, Ḥaḡḡ ikrâm ider derdiñ. Biz ol mührü görüb, ta‘zîm itmiş idik. Gel bizi ‘azâb-ı elimden ve nâr-ı caḡîmden kurtar.” deyu beni meşḡûl iderler. İmdî, lâyıḡ olan münâfıklar ve müşriklerden ḡıfzdur.” Kaçan Ḥayber Ğazası’na varub, beni Ḥazret-i Rasûl, mancılıḡa koyub, Ḥayber Ḳal‘asıñ (5) içüne âttıḡda, bu mübârek Mühr-ü Nübüvvetleri’niñ şüretin yazıvirüb, bañâ ḡamâ’il kılılmışlar idi. Ḥattâ ol zamânda, ḡal‘âdan on yedi zirâ‘ geri ḡalub, bu Ḥâtem-i Rişâlet ḡürmetine Ḥazret-i Ḥallâḡ, ayaḡım altına ferş-i istibrâḡ düşünüb, fi’l-ḡal, ol ḡal‘âyı feth idüb, iç ḡapusın ḡopardım. İmdî ma‘lûm-u ‘ilm-i ‘âlem-ârâları ola ki, bir kimseniñ bir ‘azîm düşmanı peydâ olub, hiçbir tarîḡle mecâl idemeyüb, (10) zafer bulmaḡ maḡâl olsa, bu Mühr-i Rişâlet’i ve Ḥâtem-i Nübüvvet’i üslûb-ı manḡûruñ üzre yazub, bir kimse ḡam’âil idüb, ol düşman üzerine ser-‘asker kılub, livâsıyla gönderse, bi-‘avnillah ve bi-ḡürmete Rasûlullah, kimse önlerine ḡâ’il olmayub, ol düşmanı a‘vân u enşârı ile ḡal‘ u ḡam‘ u def‘ idüb, manşûr u muḡaffer olalar zirâ, bu mühr olan kimesneye, âlet-i ḡarb rûz u şeb, kâr-ḡîr olmaz. İmdî Yâ ‘Ukkâşe! (15) Çün bu devlete vâşıl olduk. Bu mührü ta‘zîm ü tekrîm ile tutub, münâfıklardan ḡıfz u ḡırâset üzre olâsın. Fırşat bulub, bu mühre nazarları tûş olmasun.” deyu ḡaber virdi te’emmül-i râvisi Ḥazret-i ‘Alî kerremâllâḡü veche ve musavviri Ḥazret-i ‘Ukkâşe Raḡıyallâḡu ‘anhu. Ḥâtem-i Ḥatim-i Nübüvvet’üñ ve Şekl-i Mühr-i Rişâlet’iñ cürmi vü şekli ü resmî budur ‘ayân u taḡrîr ü beyân u taḡrîr olundu.

Şihāhü'l-Buḥārī
Allāhu uḥille lā şerīke leh
Ve fī zuhrihi meknūb. teveccüh
ḥayşü şıyyet. Fe-inneke
menşūrā. Ve kûl
Lā ilāhe illallāh
Muḥammedun Rasulullah

(27a) Çünkü esmā'ı şerīfe-i şüru'nuñ beyānına geldük. Diñle ol Sultān'ın esmā'ı güzide ve ef'āl-i pesendidesini Ve bihi nesta'in Rabbi temmim bi'l-ḥayr¹³⁰ Esmā'ı Rasûl 'ind-i 'ulemāü'l-muḥaddişin telaḳḳı-i bi'l-ḳabûl olmuşdur. **Ve ḳad simmāhullah-i Te'ālā esmāen**¹³¹ Bilgil ki ol Sultān-ı Kevneyn ve Rasûlü's-şakāleyn Ḥazret-i Ḳadr-i 'Ālī ve Ḥazret-i Rabb-i Müte'al ḳatında menzîl-i (5) e'ālī olduğundan, ol Sultān'a kendü esmāsından bir nice isimler virüb, esmā'ı 'aṭıyyesiyle tezkîr ḳıldı.

Beyt

Nûr-ı Ḥaḳḳdır ism-i Ḥaḳḳ, esmā'ı mürsel Muştafā
Vechi var mir'ât-ı ḥüsninde temāşā olsa Ḥaḳḳ***

Ḥalkdan Ḥaḳḳ isteme mir'ât-ı ḳalbe ḳıl nazār
Buluñur Nûr-ı Muḥammed anda dā'im aña baḳ***

¹³⁰ "رَبِّ يَسِّرْ وَلَا تُعَسِّرْ رَبِّ تَمِّمْ بِالْخَيْرِ وَبِهِ نَسْتَعِينُ" "Allah'ım, Kolaylaştır, zorlaştırma. Yâ Rabbî! Hayırla sonuçlandır. Yalnız senden yardım dileriz."

¹³¹ وَقَدْ سَمَّاهُ اللَّهُ تَعَالَى اسْمَاءً

İsmihü'l-māhî li-ennehû muhyi Allāhü's-seyyiāti fi'd-dünyā ve'l-āhire Bilgil ki; Hâzret-i Rasûl'ün, bir adı (10) Māhî'dür zîrâ, ol Sultân'ın şefâ'ati sebebiyle, Hâzret-i Allâh Celle zikrihu seyyiât, günahlar, dünyâda ve âhiretde cemî'an maḥv eyledi.

Beyt

Seyyiâtın ne deñlü olsa ziyâd
Hasenâtıyla maḥv ider Ğaffâr

Âl ü aşḫâb-ı Muştafâ'ya selâm
Şıdk ile eyle anlara her bâr

Ve ismühû Ahmed li-ennehû bi-ḥamdillāhi te'ālā Bilgil ki; ol Sultân'ın bir adı Aḥmed'dür. Zîrâ ol, Bâri Hudâ'ya, ziyâde medḥ ü şenâ ider.

Beyt

Şenâ ider Haḫḫ'a dâ'im Muḥammed
(15) Anıñçün, dedî Hâzret: İsmi Aḥmed

Ve ismuhû 'âkıb li-âḫnehû âḫiru'l-enbiyâ-i ve bihi yu'âkıbû'l-muḥâlifün Bilgil ki; Hâzret-i Muḥammed'in bir adı 'Âkıb'dür zîrâ ol, cümle enbiyânın zâhir eşerini de cereyân idüb âkıbdür daḫı ol Vâcibü'l-vücûd, muḥâlif ü mu'ânidleri, sebabü'l-Maḥmûd, 'aḫâb u 'azâb u ḥesâb u kitâb ider.

Beyt

Muḥammed olduğıçün fikr-i şâkıb
Didî Mevlâ anın ismine 'âkıb

(20) **Ve ismuhū Qāsım ve bihi yukqasımu'llāhi Te'ālā ehlü'l-cennetü ve'n-nār** Bilgil ki; Hâzret-i Peyğamber'in bir adı Qāsım'dır zîrâ Hâzret-i Raḥmānu'r-Raḥīm,

(27b) ehl-i cennet ile ehl-i nârı, ol Sultân'la taqsim kılur. Ya'ni, da'vetine ikrâr iden muvaḥḥidîn, cennetde şafâda ve inkâr iden mütemerridîn, düzaḥda, belâdadur. Vallâhu a'lem bi's-şavâb. **Allāhümme** in künte ketebtünî fî dîvânü'l-muvaḥḥidîn fe eşbetehü ve in künte ketebtünî fî dîvânü'l-mütemerridîn fe emhu 'annî fe inneke tümmiha mâ teşâ'u ve tüşbit fe inne 'indeke ümmü'l-kitâb.

Beyt

(5) Muḥammed sünnetine ol mülâzım
Bugün yârin olur maḥşerde Qāsım

Ve ismühū Hâşırün la yuḥşire ehlü'n-nāsü 'alâ eşerihi Bilgil ki; Hâbîb-i Ekrem şallallâhu 'aleyhi ve sellem Hâzretleri'niñ, bir adı Hâşır'dür zîrâ yevm-i âḥiretde, eşer-i def'â'ı ülâda, Hâzret-i Hallâk-ı 'âlem, ol Sultân-ı Mükerrrem Hâzret'in ḥaşr idüb, anuñ 'aḳabinde, cümle benî âdem ḥaşr olunur. Ya'ni, ol Hudâ-ı Müste'ân, cümle ḥavâşı (10) ve 'avâmı ḥaşr itmezden evvel, ol Sultân'ı ta'zîm ile ḥaşr idüb, tekrîm ider. Allâhu a'lem.

Beyt

Hâbîb-i Haḳḳdurur evvelde maḳşüd
Anınçün ibtidâ ḥalḳ oldu Maḥmūd

Ve ismu fi't-tevrâti Uḥbudü li-ennehü ümmetihi 'ale'n-nâr-ı cehennem Bilgil ki; ol Sultân'ın bir adı Kitâb-ı Tevrat'da "Uḥbud" dur zîrâ ol Sultân, bir Sultân'dır ki; ümmetini nâr-ı cehennemden şarf u men' ve 'azâbü'l-yemmden anları def' ü ref' ider.

Beyt

(15) Esirger ümmetine kılur şefâ'at
Eğer ümmet iseñ bulduñ sa'âdat

Ve ismühü Reşid liennehü yürşidü'n-nās 'alā hayru'd-dünyā ve'l-āhireh Bilgil ki; ol Rasûl-i Murtażā Hazretleri'niñ ('aleyhi's-salavātu vesselām) bir adı Reşid'dür zîrâ, Nebî nev'-i 'umūman ümmetlerin huşûşan hayr-ı dünyāya ve sa'âdet-i āhirîye irşād ider. Ya'ni, ol Sulţān, bir Sulţān-ı Mürşid-i Kāmil ve't-ţāğ-ı mekārime mā'il emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i 'anil münker (20) itmede müceddid-i sâi ve Hālîk-ı 'ālemiñ melāz u melce'i intifā' idi.

Kıt'a

Hazret-i Ahmed ider idi tamām
Bulsa dünyâyı bi-rahmete vâşıl

(28a) Gah olurdu, kılurdu da'vet-i Hakk
Şemm iderdi hezâr bu cāhil

Cümlesine şefâ'at eyler idi
Ol şefâ'at melāzı ve'l-hâşıl

Yine dergāh-ı Hazret'e dā'im
Yüz urub anları olur sâ'il

Rûz u şeb rûhuna selām eyle
Ger şefâ'at dilerseñ ey gâfil

(5) Yâ İlāhî, kuşûrumuz afv it
Bi'n-nebiyyi ve ālihi'l-kāmil

Muştafâ hürmetine rahmet idüb,
Kıl Hālīmî'i cennete dāhil

Ve ismu mübeyyiz li-ennehü yübeyyizu'llahi bihi vücühü'l-muslimîn ğadden fi 'araşati'l-kıyāmet Bilgil ki; Muhammed 'aleyhi's-selām'ın bir adı Mübeyyiz'dür zîrâ

ol Perverd-gār, ol Sultān hürmetine, yevm-i qarārda cemī‘ ümmetine rahmet idüb, zamān-ı haşrlerinde, yüzlerin mäh-i nevden bedr olmuş āfītāb gibi (10) beyāz u münevver idi. Kemā fī kavlihi te‘ālā. Vücūhun yevme izin müsfiretün dahiketün müstebsiretün ve yevme telbīsu vücūhun.¹³²

Beyt

Şād olur rüz u haşr cümle vücūd-u müslimīn
Vechi var berk ursa mäh-i nev gibi ebru-ı mü'minin

Vir şalavāt Āl u Āşhāb'ıyla dā'im aña
Yüziñ āğ ola senüñde tā olasin meh-cebīn.

Ve ismūhū Mübārek li-ennehū yübārikū ‘ālā men yuḥālifehū Bilgil ki; Rasūl Ḥāzretleri'niñ ('aleyhi's-selām) bir adı Mübārek'dür zīrā, ol Sultān'a muḥālefet (15) itmeyenlere, meymūn u mübārek olur.

Beyt

Anıñ emrin tutan oldu mübārek
Mekānın cennet itdi Ḥaqq-ı tebārek

Velī 'āşī iseñ yeriñ düzaḥdur
İdegör tevbe'i şimdi mübārek

Ve ismu fi'd-dünyā Muḥammed li-ennehū Maḥmūd ve 'indallāhi'ş-Şamed ve melāiketū ve limen bihi Bilgil ki; ol Sultān'ın bir adı Muḥammed'dür. (Āleyhi'ş-şalavātu ve's-selām ve 'alā Āle ve Āşhāb-ı kirām) Zīrā, 'indallāhü'l-ma'būd u maḥbūb u Maḥmūd olub ve melā'ike'i muḥarribīn ve (20) Āşhāb-ı güzīn, Rıdvanallāhu 'aleyhim ecma'in ve tābi'inü't-tābi'in ve ümmete'l-müznibinü'n-

¹³² وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةٌ (39) ضَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ (40)

nāibīn içlerinde mes‘ūd u memdūddur. Şallallāhu ‘aleyhi Āl ü Āşhāba ilā yevmi’l-hulūd

Beyt

(28b) Muḥammed oldu dünyāda müsem mā
Anı mahbūb idindi Ḥaḳḳ Te‘ālā

Ḳıyās eyle anıñ şānın Ḥalīmī
Anuñ medḥin ider nazmında Mevlā

Ve ismūhū Beşir liennehū yūbeşşirū bi’l-cenneti

Bilgil ki; ol Seyyidü’l-enām ve mü’eyyidü’l-aḥkām Ḥazretleri’niñ bir ādı Beşir’dür zīrā; ümmetinden (5) mü’mīn ü mü’mīnāta, Ḥaḳḳ’ıñ luṭf u kerremin ve cennet ni‘āmin tebşir idüb, ğamdan āzād ve ḳalb-i virānların ābād ḳılır. Şallallāhu ‘aleyhi ve ‘ala Ālihi ve Āşhābihi ecma‘in.

Beyt

Muṣṭulardı luṭf-ı Ḥaḳḳ’ı ḥalḳa dā’im Muṣṭafā
Anıñçün virdi dünyāda Beşir ismin Ḥudā

Ve ismūhū Nezir li-ennehū enzir mine’n-nār

Bilgil ki; ol Sulṭān’ıñ bir ādı Nezir’dür. Zīrā, ol Sulṭān, bir Sulṭān’dır ki; naşş-ı āyet-i zāhire ve (10) mu‘cizāt-ı ḥüccet-i bāhire ile dā’imā kefer ü fecereniñ ḳalblerine, ḥavf-ı cahīm ve dehşet-i azābi’l-elīm virüb, tābi‘ olanlar, ‘izzet ü sa‘ādet-i ebediyyeye ve i’tirāz iden melā‘in, nekbet ü felāket-i sermediyyeye uğrar ve’s-selām.

Beyt

Muḥammed Ḥazreti’niñ ismī çoḳdur
Keremde aña beñzer kimse yoḳdur

Nezir ismi aña Ḥaḳḳ’dan ‘atādır

Her ismî, cümle esmâdan alâdır

Şalavât ile selâm olsun hezārân

(15) Anıñla Āl ü Āşhâbı'na her ân

Halîmî bendeñe Yâ Rabb 'ināyet

Muhammed eylesün yārın şefâ'at

Görür anda felâketden felâket

Eger kılmazsa Aḥmed mihr ü şefkat

Melâz u melce'-idür kâ'inâtın

Gice gündüz aña olsun şalavâtın

Ve ismhū Sırâc li ümmetihi sirâc-ı ümmetî: Bilgil ki; Muştafa'nıñ bir adı Sırâc'dur
zîrâ pişvâ-ı ümmete mışbâḥ u vehhâcdur. (20) Ya'ni, bir çerâğ-ı neyyir ve bir şems-i
müstenîrdür ki; zulm ü zulmâtdan ümmetin tahlîş kılub, te'hîr istemezler.

Ḳıṭ'a

Zulm ü zulmetde, Ol Sırâc-ı ümem

Ola o gökde âliyle mışbâḥ

(29a) Göresin anda cümle Âşhâbı					Bulasın ânda bir reher sarâh			
Hâmid	Ve Maḥmūd	Ve Ḥātem	Ve Ḥātim	Ve Tāc	Ve Ḥalīl	Ve Da‘ī	Ve Rasūl	Ve Nebī
Ve Ḥādī	Mühtedī	Ve Şāfi	Ve Ṭāhā	Ve Yāsīn	Ve Müzemmil	Ve Murtaẓā	Ve Muḥṭar	Ve Nāşır
Ve Kāim	Ve Ḥüccet	Ve Beyān	Ve Müctebā	Ve Nāṭıḳ	Ve Ḥāfız	Ve Şāhid	Ve Âdil	Ve ‘Âlim
Ve Ḥalīm	Ve Nūr	Ve Mübeyyin	Ve Būrhān	Ve Mūṭī‘	Ve Müzekkir	Ve Emīn	Ve Vā‘ız	Ve Şādıḳ
Ve Mekkī	Ve Midenī	Ve Ebṭahīy	Ve’t-Tihāmī	Ve ‘Arabī	Ve Kureyşī	Ve Hāşimī	Ve Başır	Ve ‘Âlim
Ve Selīm	Ve Ḥalīm	Ve	Ve Ra’ūf	Ve Cevād	Ve Ğanī	Ve Fettāh	Ve Ṭabīb	Ve Kūṭūb
Ve Ḥaṭīb	Ve Faşih	Ve Neşih	Ve Ṭāhir	Ve Muṭahhir	Ve Ümmī	Ve İmām	Ve Taḳī	Ve Naḳī
Ve Hābir	Ve Zāhir	Ve Bāṭın	Ve Seyyid	Ve ‘Azīz	Ve Şāfi‘	Ve Müşeffi‘	Ve Âmir	Ve Muḥallil
Ve ...	Ve Kāşif	Ve Mucīb	Ve Kārib	Ve Mū‘min	Ve Muvahḥid	Ve Mü‘eḥhir	Ve Şāhib	Ve Yetīm
Ve Şifā	Ve Mutavvasıṭ	Ve Sābıḳ	Ve Muḳteşid	Ve Ḥaḳḳ	Ve Evvel	Ve Âḫir	Ve Mürsel	Ve Kāṭı‘

Ve Sultān	Ve İmām	Ve Şekūr	Ve Raķīb	Ve Peyğam ber	Allāhümme	Şal li	‘Aleyh i	Ve ‘ālī
--------------	---------	-------------	-------------	---------------------	-----------	-----------	-------------	---------

(29b) Cemī‘ü’l-enbiyā’i ve’l-mürselin. Ve’l-ḥamdülillāhi Rabbi’l-‘ālemīn. Bilgil ki; ol Sultān-ı enbiyā’ı Muhammed Muştafā ve Resül-ü müctebā şallallāhu ‘aleyni ve sellem Ḥazretleri’niñ esmā’ı şerif ve nām-ı müniflerinden, esmā’ı merķūme’i nazīfe ba’zıdur. Ya’ni; esmā’ı mezkūre’i Resül, ‘inde’l-muḥaddişin, telaķķi-i bi’l-ķabül olunan isimleridür. Her bir ism-i şeriflerinde şad-hezārān ma’nā-ı (5) laṭife ve nūkāt olub, lakin, mufazzal u meşru‘ ‘ayān u beyān idüb, bu maķāmda i‘lām idersem, taṭvīl-i kelām olub, ḥuşul-ü merāma dest ü res-i müyesser olmaz. Zīrā, bu kitāb-ı şemāil-i Sultānū’s-şakāleyn ve sīmā-ı Resül-i kevneyn Ḥazreti’niñ, ‘alel icmāl, şerhin beyān idüb, ātiyede mecmū‘, esmā’ı merķūme ‘ayān u i‘lān ve ḥıfz itmek, kābil-i imkān olub, ḥāfızların, nār-ı cehennemden (10) ve ‘azāb-ı muķimden ḥucüb u ḥirmān idüb, bilā-su’āl ü lā-ḥisāb, livā-ı Resülullah ile, cennet-i a‘lāya ve behişt-i müntehāya dāḥil ider. Allāhümme yessir lenā ma‘as-Sultānā ve cemī‘ tevābi’nā ve levāḥiknā bi-ḥürmeti esmā-i ve evşāfi nebiyyinā. Allāhümme selleme dīnenā ve-lā tüsellüb vaķtün’-nez’-i imānenā ve lā-tasalluṭ ‘aleynā. Men lā-yerḥamnā ve’rzuķnā, ḥayra’d-dünyā ve’l-āḥire. İnneke ‘alā külli şey’in ķadīr. Bi-raḥmetike yā erḥame’r-rāḥimīn. El-ḥamdülillāhi Rabbi’l-‘ālemīn.

(15) **Esmā-yı Rasülullah bi’n-naẓm Sallallāhu ‘aleyni ve sellem**

Fā’i lā tün Fā’i lā tün Fā’i lā tün Fā’i lün

Aḥmed ü Maḥmūd u Peyğamber Muhammed Muştafā

Ḥaķ vedā’i ü Ḥāmid ü Mürsel Rasül-i Murtażā

Ḥātem ve Ḥātım Ḥalīl ü Nūr-ı Sultān u Sirāc

Kāşif ü Kāṭı‘ u Yetīm ü Meḥdī ü Hād ü Sirāc

Yāsīn ü Ṭāḥā ve Müzemmil mā-yemm ü mü’mīn-i taķī

Nāşır u Ḥüccet-i beyān u va’iz u Nāṭıķ-ı naķī

Evvel ü Āḥir-i ‘Azīz-i Zāhir ü Bāṭın-ı kerīm
Āmir-i şāhib-i kuṭayb u Mukṭeşid tāb u Raḥīm

(20) Kāsım u ‘Āḳib ü Mübeyyiz seyyid ü Sābık beşir
Hāşir ü Müddeşşir ü Mekkī ü Ümmī vü Nezīr

Şāmiḥ ü Muḥtār uḥyed ü Hāfız u Şādık u ṭayyib
‘Ādil ü Ṭāhir ü Muṭahhir hem İmām u hem Ḥaṭīb

(30a) Ebṭaḥiyyü Medeniyyü Kureyşī-i Hāşimī ‘Arabiyyü naşih
Hem Mübeyyin ‘Ālīm ü Fettāḥ u Burḥān-ı Faşih

Ol ḳarīb ile Emīn ü hem Başir u hem ‘Alīm
Bil raḳīb ile şehid olduğunı nām-ı selīm

Dāḥı mütevassıt reşid oldu mübārek hem Ḥabīb
De Şekūr ile Muvahḥid hem Müzekkirle Mucīb

Bil Müşeffi‘dür Muḥallil’le Muṭī‘ oldu Ḥalīm
Hem Ḥāris ile Ra’uf ve hem Şafiyy ile Kelīm

(5) Müctebā ile Muḥarrem’dür Mu’aḥḥar ol İmām
Bil Şifā ile Cevvād oldu **Ḥalīmī** ve’s-selām***

Rūz-ı maḥşerde şefā‘at ister ise ḥaş u ‘ām
Cān u dilden zikri ola rūz u şeb işbū kelām

Yā İlāhe’l-‘ālemīn esmā’ı Aḥmed ḥaḳḳıçün
Raḥmet eyle ümmetine cümleten yārınki gün

Cümle esmāsı ile olsun Aña yüz biñ selām
Tābi‘in ve Āl u Aşḥābı ile her şubḥ u şām***

Çünkü ol Sultân'ın Esmâ'ı şerîfleri ve beyân u ma'nâlarının 'âli tibyân (10) oldu ise şimden soñra, evşâf-ı kadr-i cemîl ve maķâdir-i 'âliyeleriniñ halîl olduğın, 'âşıqlara i'lândur ve şâdıqlara beyândur. Rabbi temmim bi'l-hayr. ...**'aleyhi'l-Kur-ân ve 'azîmehû vemâ zühire'l-islâmu, ve naşaha ümmetihi ve 'abdihi hattâ atâhû'l-yakîn.**

Bilgil ki; ol Sultân, bir Sultân idi ki, Hazret-i Rabbi'l-Kerîm, ol Rasûl'ün üzerine Kur'an-ı 'azîm gibi bir kitâb indürüb, içünde raṭb u yâbdan cemî' eşyâyı beyân (15) ve ol Sultân'a, mu'cize'i zâhire ve hüccet-i bâhire olduğın, 'ayân eyledi zîrâ ol Kitâb-ı şerîf, ve Burhân-ı laṭîf-i kelâm-ı Hâlîku'l-Halâ'ik olduğundan, ol Sultân'a bir mu'cizedür ki gayrı mu'cizâta beñzemez. İlâ yevmi'l-kıyâm bâķi olub zâil olmaz. Anıñla, Hudâ, ol Sultân'a tekrîm ü ta'zîm ve ol Sultân-ı şân-ı 'azîm ve nesl-i İbrâhîm sebebiyle, edyân-ı kadîme'i fetḥ itmekle izhâr-ı islâm eyleyüb, berr ü bahre şer'-i (20) şerîf ve sünnet-i münîf mütenâvil ü mütereşşih olub, münteşir oldu. Ümmetine naşîhat eyleyüb, emr-i bi'l-ma'ruf ve nehy-i 'anî'l-münker eḥâdiş-i şerîfe

(30b) ve Aşḥâb-ı laṭîfesi ile beyân eyleyüb, ef'âl-i kabîḥaya mâni' ve aḥvâl-i melîḥaya sâ'î oldular. Dahı, dünya'ı deniyyeye sa'âdet ü iḳbal ile gelüb, bir ân ve bir nefes 'ibâdetdendür ve muḥabbet-i Rabbi'l-'âlemîn'den meḥcûr olmadılar tâ ölüm şarâbın nûş eyleyüb, 'izzet ü iclâl ile rıḥlet idince. Şallallâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem ve 'alâ âli ve âşḥabâ ecma'in.

Beyt

(5) 'İbâdetden âyırma kendü özüñi

Ecel irüb kapâyınca gözüñi

Muḥammed rûḥuna eyle şalavât

Geçür böyle giceñle gündüzüñi

Karâr itme Ḥalîmî bî-karâr ol

Gel itmâm eyle bu yüzden sözüñi

Ve kâne 'ömrühû şelâşâ ve sittîne seneten Bilgil ki ol Sultân-ı bâ-vefânîñ, dünyâ'ı bî-vefâda ve gaddâr-ı pür-cefâda, sâkin olmaları, âltmış üç yıl oldu.

Beyt

(10) Āltmış üç yıl oldu sinn-i Muştafā

Kuĥl-ı çeşm ola sinn-i Muştafā

Ve hüve eṭve‘u’l-enbiyā-i min cemī‘ ĥulḳā Bilgil ki; ol Sulṭānū’s-şāḳaleyn ve İmāmü’l-Ḥarameyn Ḥāzretleri ‘aleyhi’s-selām, enbiyā’ı sālifiniñ ‘aleyhi’s-selām eṭvā’ıdur. Cemī‘ ĥulḳında eṭvā‘ deyü ziyāde muṭī‘ u münḳād olmağa dirler eyle olsa cümleñiñ evfaḳī idi.

Beyt

Ḥilḳatinde aḳdem oldı cümle eşyāya Rasūl

(15) Enbiyāniñ evfaḳī oldu anıñçün āḥir ol

Ve velede yevmū’l- işneyi li-enneni ‘aşereten leyle-i ĥullet min rebī‘ū’l-evvel Bilgil ki; Ḥāzret-i Rasul-i Ekrem ‘aleyhi’s-selām Rebī‘ū’l-evvel ayında, on ikinci giceniñ ĥükmi geçüb, rüz-ı dü-şenbede vilādet idüb, zulm ü zulemāt-ı küfrü tārūmār ḳılub, envār-ı imān u islāmı āşikār itdi.

Beyt

Me fā ‘i lün Me fā ‘i lün Fe ‘ū lün

Ṭulū‘undan münevver oldı ‘ālem

Kenīsede şanemler oldu ebkem

(20) ‘Azāzil zulm-i zulmāt içre ḳaldı

Ṭurımadı Hübel içünde bir dem

Arıdı ḥayrdı heb ecsām-ı küffār

Rasūl’ün ‘izzetine oldu fe-efhem

(31a) Gel imdi ravzasını ey Ḥalīmī
Şalāvātıyla selāmı eyle muḥkem

و قد اظهر الله معجزاته عند الولادة فمنه اربع مائة معجزة علم بها اكثر الخلق لو ذكرتها بطول شرها و ان
هذه المعجزة لا تكون الا النبی مرسل و ارسل الى كافة الخلق اجمعين

Bilgil ki ol Ḥabīb-i Ekrem'in zamān-ı tūlū'ında, (5) Ol Perverd-kār, ol Sulṭān'dan nice mu'cizāt sābit ü āşikār kıldı. Rasūl-i Ekrem şallallāhu 'aleyhi ve sellem Ḥazreti'nin mu'cizātından ol zamānda vāqı' olan dört yüz mu'cizeleri ba'zıdır. Ol mu'cizātın ekşerine ḥalk muṭṭalı' olub, bildiler ve nicesini taṭallu' kılub, āşikār gördiler. Ez-cümle, ol gice, olan mu'cizātın birisi bu idi kim; vaqt-i vilādetlerinde secdeye varub, (10) *ümmeṭi ümmeṭi* deyu tazarru' iderdi. Mekke ile Medīne'de şerrefhümallāhü olan kenīsaları münhedim olub, içünde olan ruhbanlar eşnāmları bile helāk oldılar. Mecūsilerin nice biñ yıldan berü yanan āteşlerini, āb söndürüb, ḥaşılu'l-keḷām, ol Seyyidü'l-enām Ḥazret-i Muḥammed Muşṭafā 'aleyhi's-selām'dan üç biñ mu'cize zāhir ü sābit olmuşdur deyu eşerde vāriddür. Ol mu'cizelerden, vilādetleri gicesi, (15) dört yüz mu'cize zāhir ü sābit olmuşdur. Kemā zıkrinā fi'l-ḥadiş. Eğer ol vāqı' olān mu'cizātı 'ale't-taṭfīl zıkr idüb, beyān idersem, bu şemā'il-i şerife ve evşāf-ı şerife-i münifede itnāb olur. Ḥaşıl-ı merām icāz-ı keḷāmdır.

Beyt

Taṭvīl-i keḷām itme dilā ile ile müsavā
Çün metebe'i ḳadrī değıl ḳābil-i belyān

Oldu müniri çünki anıñ gün gibi zāhir
'İlmine ne lāzım ya anuñ ḥüccet ü burḥān

Bu zıkr olunan mu'cizāt-ı zāhire'i ve şād-hezārān-ı hezār ḥālāt-ı bāhire'i benī (20) nev'inden bir eḥad u işnā ve efrāddan bir ferd elinden gelmeyüb, liki ol Sulṭān-ı

(31b) kevneyn ve Resūlü's-şakāleyn Ḥazretleri, 'ayān ve ḥalka beyān kılmışdur. Ol Sulṭān, bir Sulṭān'dır ki, Ḥazret-i Vācibü'l-Vücūd, kendüye mes'ūd u maḥmūd kılub,

cümle maḥlūkāta, ol Sultān Ḥazretleri'ni peygamber irsāl idüb, enbiyā-ı sālifin gibi birer kavme işāl eylemedi. Bil ki, rahmeten li'l-'ālemindür. 'aleyhi's-salātu ve's-selām (5) ve 'alā ālihi ve aşḥābihi mü'eyyidü'l-islām ilā yevmü'l-vā'd ve'l-kıyām.

Ve kāne mevtü yevmü'l-işneyni li-işnā 'aşeretü leyle mazt min Rebî'ü'l-evvel

Bilgil ki, Ḥazret-i risālet ve menba'-ı mihr ü şefkat Muḥammed Muştafā ve Rasûl-i Murtaẓā Ḥazretleri'nin vücûd-ı şerîfleri, bu dünyā'ı bî-vefāya, ne zamānda geldiyse, yine dār-ı fenādan dār-ı beḳāya cism-i laṭîfleri ol ḥinde riḥlet ü intikāl kılmışdur. Ve's-selām.

Gazel

Me fā 'i lün Me fā 'i lün Fe 'ü lün

(10) Cihan fānîdür aña olma mağrūr
Señinçün çalınur her demde bir sūr

Rebî'ü'l-evveliñ on ikisinde
Sefer kıldı Muḥammed dedi cumhūr

Hemāndem cān atub gitdi cihāndan
Ḥuda itdi maḳāmın beyt-i ma'mūr

Muḥibbî kim ise geçmesün cihāndan
Ola ḥavra enîsi merḳad-î nūr

Şalāt ile selām olsun Ḥalīmî
Rasûl'ün ravżasına rûz u şeb gur

(15) Ḥatimetü'l-kitāb-ı daḥala'd-dünyā ve fāriḳuhā ve lem yelteḳıt ilā şey'in minhā ve ḳāl 'āmmi ḥabîbi ilā-dünyāküm şelāşe't-tayyibü ve'n-nisā'ü ve ca'altü ḳurreti 'ayni's-şalātü ve şallallahü 'alā seyyidinā Muḥammed ve ālihi ve şaḥbihi ecma'in ve'l-ḥamdülillāhi Rabbi'l-'ālemîn.

Bilgil ki, Ol Server-i kā'inat ve Mefḥar-ı mevcudāt, Seyyidü'l-enbiyā, Ḥabîb-i Ḥaḳḳ ve Senedü'l-etḳıyā, şefî'ü'l-ḥaḳḳ-ı Muḥammed Rasûlullah Ḥazretleri, sa'âdetle, (20)

bu dünyā'ı bî-vefāya ve gaddār-ı miḥnet-'inaya, emr-i Ḥazret-i Bārī-i Ḥudā ile gelüb, 'izzet ü devlet ile yine ol dārü'l-beḳāya ve medār-ı müşahede'i

(32a) Cenāb-ı mevlā'ya riḥlet kıldılar. Aşlā dünyā'ı deniyyeden bir şey'i iltifāt idüb meyl ü muḥabbet ile ḥarīş ve hırāşet kılmadılar. Kaçan cānib-i Rabbi'l-'izzetden ol Sulṭān cānibine emr ü fermān da'vet buyruldu. Aşḫāb-ı güzīn rıẓvānullāhi 'aleyhim ecma'in zümresine ḥiṭāb-ı (5) müsteṭāb kılub, buyurdılar ki: **"Ḥubbibe ileyye min dūnyakūm şelaşe ilā-āḫir."** Ya'ni "siziñ dünyāñuzdan baña üç nesne sürünildi. Birisi rāyiḥa'ı tayyibe ki cennet-i a'lāda ve behişt-i müntehādandır ve aşl-ı aşīli yine cennetden bāḳīdür. Nihāyet ol Sulṭān şerefine ol aşlñ fer'i teferruk olunub, 'ālem-i ecsāmda mütenāvil olmağın, ervāḥ (10) ile 'uḳūl-i mā-beynlerinde mütereşşih olmuşdur. Ve birisi, ṭavā'if-i nişkadur kezālik, cennet-i müntehādan ḥuruc idüb, vech-i 'arẓa Ḥazret-i 'Ādem ile 'uruc kılub, yine cennet-i Ḥudā'ya duḥul kılsalar gerekdür. Aşl-ı aşīli Ḥavva ānamızdur ki, Ol Vācibü'l-vücūd, Ḥazret-i Ādem 'aleyhi's-selām babamızıñ sol cānibinden olan 'izāmdan ḥalk eyleyüb, mes'ūd (15) kılmışdur zīrā Ādem'in mūnisī vü enīsidür, cāliyesidür ve bilesince miḥnet ü i'nā ve derd ü belā çekmiş ve teskin-i nefse sebep ve benī Ādeme enīsidür. Zīrā din ḥuṣūşunda ḥarāma meyl itmemeğe kuvvet olduğundan ṭavā'if-i nisvaya muḥabbet ü mürüvvetdür ve anlara mihr ü şefḳat itmek şalāḫiyetdendür." deyu bir ḥadīş-i, (20) āḫerde rivāyet-i şaḫīḫe ve dirāyet-i şariḫe olmuşdur ve birisi gözlerim nūru ve ḳalb-i veledimiñ sürūru kılnan nemāzdur. Zīrā

(32b) mi'rāc-ı mü'min ve sırāc-ı müslimdür ve Cenāb-ı Rabb-i 'izzet'e vuşlat ve Envārü'l-Hayy'a üns ü ülfet ve maḳām-ı a'lāya ve derece-i müntehāya ḳurbiyyet olub, 'ālem-i rūḫāniyyesinde derece-i 'aliyyeye mesned olucaḳ, gözlere nūr, gönüllere sürūr olmaz mı? Ve mü'min'in ve mü'mināt, (5) anıñla mesrūr olmaz mı? Allāhümme ec'alnā mine'l-vāşılīnū ileyeke, ve'l-ḳā'ilīn ledeyke, lebbeyk lebbeyk ve sa'dīke. Allāhümme şalli 'alā Muḥammedin ve 'alā cemī'ü'l-enbiyāi ve'l-mürselīn. Ve'l-ḥamdülillāhi Rabbi'l-'ālemīn.

Ebyāt-ı ātiye-i ḥātime-i kitābda bir niçe nikāt-ı şeniyyātı fī-beyān-ı ṭarīḳ-i me'āni-i hucerāt-ı beliiyāt kılip ve tāriḫ-i kitābı ber-vech-i ta'miye namak u inşā ider. Ve lā-yaḫef 'alā ebī beced. Tahsā...

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

(10) Diñlediñ ħilyesin peygamberiñ ey şehr-yār

Qıl şalāt ile selāmı rûḥuna leyl ü nehār

Ĥilyesinde Aḥmed’iñ şad-hezārān iḥtilāf

Nemq olandır āl ü aşḥābdan ekşer intişār

Cān u dilden āl ü aşḥābın anıñ tāt u sırāc it

Ḥaqq cemālın göstere Aḥmed Rasūl’üñ çār-yār

Dedi Mevlā “len tenālū’l-birre hatta tūnfiķū”¹³³

Yollarına bezl-i cān it nefle anlar durmazar

Bir kefendür kısmetiñ mālım deyu şād olmasın

Pāy-dār olmaz seniñle āşiyān u mūr u mār

(15) Terk-i tecrīd ol yürü tāt u ḳabāniñ terkin ur

Ṭalib ol ‘ilme kim oldur seninle bāy-dār

“Men ‘aref”le “men ledün”den vār ise sende murād

Tuḥfem olsun manẓarañ şeb rūz ilā-yevmi’l-ḳarār

Ḥal-i ḳāl it lafẓa baḳma ma‘niyāya (it) naẓar

Ẓımn-ı ma‘nāda ma‘āni-i-tibār it iḥtiyār

Söyledür var söyleniden bilme remzin eyle fehmi

Ḥayr u şer ü nef‘ zarar sen saña gör andan ne var

Bil ki “lā tanẓür ilā-men ḳāl”¹³⁴ demişdür ‘Alī

¹³³ “لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ” Allah yolunda sevdiğiniz şeylerden harcamadıkça iyiliğe asla eremezsiniz. Ne harcarsanız Allah onu hakkıyla bilir”. K, Kerim, Ali İmran 92

Didi hem "ve enzir ilā mā-ḳāl" o şāhib-i vaḳār

(21) Niceler dürlərini dizmiş ma‘āni‘i sözlerin

Eylemişler nazm içünde onca cevherler nişār

Ol nebīler ḥatimī vaşfinda yazdım bir kitāb

Şöyledür kim ben de dizdim nice dürr-i şahvār

(33a) Kimdür ol kim şerḥ ede ḥāk-ı cenāb zerresin

Şems iderken ayağı toziyle nūruñ iftiḥār

Mışra‘-ı şānide ṭāhir zāhir olmazsa ḥiṭāb

‘Aybı gayb eyle **Ḥalīmī** tāriḥ olsun āşkār

Yā ilāhī! Kim okursa tuḥfemi şubḥ u mesā

Tez zaman içre cemāl-i Aḥmed’e olsun düçār

Ḳārī‘i ve sāmī‘i ola belālardan maşūn

Beyyezallahü cemī‘u‘l-vechi fī yevmü‘l-ḳarār

Temmetü‘l-Kitāb

Elḥamdülillahi ‘ale’t-tamām hazā’n-nuşḥa, ve’s-selām ‘alā seyyidü‘l-enām ve ‘alā ālihi ve şaḥbihi‘l-ekrem. Bīd Siyavuş bin ‘Abdullah el-Kerḥī el- Aşl el-Ardahānī (min każā‘i) fī-nevāḥī’ el-‘arż-ı Rūm. Ğufira’llahü limen da‘ā li-rūḥi el-fātiḥatü‘l-kitāb Setru’llāhi Te‘āla ‘aybuhu āmin. Ve kāne el-ḥitāmu. Hazīhi‘l-nuşḥa **fī-leyletū‘l-işneyni‘l-mübārek rābi‘ ‘aşer. Min şelāşü‘l-şāni mine’s-şelāşeyn ve şelāşe yevm. Ğurre-i şehr-i Şa‘banū‘l-mu‘azzam Şehrü‘n-Nebiyyü‘l- mu‘azzam *min şühür-i seb‘ ve seb‘in ve elf***

1077 H

¹³⁴ Sözü kimin söylediğine bakma

Ba'de'l-Hicrî
Be-Mısru'l-Kâhire
Fi – ﺍﻻﺯ be-ketebühü dâr-ı Şeyhülislam
Müfti es-saltanatü Sâbikâ Hafaza'llahü Teâla Abdurrahman Efendi

[illegible][illegible]

KAYNAKÇA

- Abdülkerim Kuşeyrî, Tasavvuf İlmine Dair Kuşeyrî Risalesi, haz. Süleyman ULUDAĞ, Dergah Yayınları, İstanbul, 2014
- BALTACI, Cahit, 15-16. Yüzyıllarda Osmanlı Medreseleri: Teşkilat, Tarih, İstanbul, 1976.
- BİRİNCİ, Necat, Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, Tercüman Gazetesi yay., İstanbul, 1985
- Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, I, III, İstanbul 1333. *Osmanlı Müellifleri* (haz. A. Fikri Yavuz, İsmail Özen), Meral Yayınevi, İstanbul 1972.
- ÇAĞLI, Adnan, Halimi, Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divanı'nın Tenkidli Metni, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1998.
- DURMUŞ, İsmail, Mukaddime, TDVİA, Ankara, 2004, 31. C., s. 116, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
- ECE, Selami, Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri (1-2), 1. Baskı, Erzurum, 2015
- ERDOĞAN, Mehtap, Türk Edebiyatı'nda Manzum Hilyeler, Doktora Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı/ Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Sivas, 2011.
- ERKAL, Abdülkadir, "Türk Edebiyatında Hilye ve Cevrî" nin Hilye-i Çâr Yâr-ı Güzîn'i, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 12, Erzurum 1999.
- DEVELLİOĞLU, Ferit: *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat*: Yayına Hazırlayan: Aydın Sami GUNEYCAL, Yeniden Düzenlenmiş ve Genişletilmiş 11. Baskı, Ankara 1993, XIX+1195 s. Aydın Kitabevi Yayınları Sozluk Dizisi: 1.
- GÜLMEZ, Sema, Cevri İbrahim Çelebi ve Hilye-i Çehar-Yâr-ı Güzin Adlı Eseri, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2006
- GÜNGÖR, Zülfikar , "Türk Edebiyatında Hilye-i Nebvî Türünün Doğuşu, Gelişimi ve Sebepleri", *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, Yıl 4, Sayı 10, Ocak-Haziran 2003, s. 185-199.
- Halimi Mustafa b. Veli el-Ensari, Hilye-i Muhammed, Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 19 Hk 828/2

HARMAN, Ömer Faruk, Bel'am b. Bāūrā mad., TDV İslam Ansiklopedisi, c: 5, s. 389-390, İstanbul, 1992.

KABAKLI, Ahmet, Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, Türk Edebiyat Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006

KILIÇ, Müzahir, Hakani Mehmed Bey Hadis-i Erbain (İnceleme-Tenkidli Metin), Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum, 1993

Kur'an-ı Kerim Meali, haz. Halil ALTUNTAŞ, Muzaffer ŞAHİN, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 2005

ÖZKAT, Mustafa, Münîrî (öl. 1521?)'nin Manzum Siyer-i Nebî'si Cilt: IV-V (İnceleme-Metin) Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2011.

ÖZKAFA, Fatih, Hilye-i Şerife'nin Dini Edebi ve Estetik Boyutları, Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Ankara, Volume 7/3

PALA, İskender, Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, Kapı Yayınları, Ankara, 2004

PALA, İskender, Hakani Mehmet Bey-Hilye-i Saadet, Kapı Yayınları, İstanbul, 2013

Temel Brittanica, İstanbul, 1998, Fatih Sultan Mehmed mad. s. 264

ŞENER, H. İbrahim, Neşati'nin Hilye-i Enbiyâsı, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, İzmir, 1983, Sayı 1

ŞENTURK, A. Atilla- KARTAL, Ahmet: *Universiteler için Eski Türk Edebiyatı Tarihi*: İstanbul 2004, 536 s., Dergah Yayınları: 290, Türk Edebiyatı İnceleme: 30.

UZUN, Mustafa, Hilye mad., TDV İslam Ansiklopedisi, c: 18, s. 45, İstanbul, 1992.

YAZAR, Sadık, Seyyid Şerifi Mehmed Efendi; Hayatı, Divanı ve Hilyesi, Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006.

YENİTERZİ, Emine, Divan Şiirinde Na't, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1989.

<https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr>

<https://kuran.diyanet.gov.tr>

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Eren ATEŞ
Doğum Yeri ve Tarihi : Adapazarı/ 12.01.1987

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : Anadolu Üniversitesi: İşletme ve Türk Dili ve Edebiyatı
Yüksek Lisans Öğrenimi : Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce, KPDS: 64

BİLİMSEL FAALİYETLER

Makaleler
-SCI
-Diğer Bildiriler
-Uluslararası
-Ulusal
Katıldığı Projeler

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurumlar ve Yıl : Emniyet Genel Müdürlüğü 2007

İLETİŞİM

E-posta Adresi : ates_eren@hotmail.com
Tarih : Haziran 2018